

MITEN EDUSKUNTA PUHUU BUDJETISTA JA MITEN PUHE ON MUUTTUNUT?

Kansanedustajien budjettipuheenvuorojen retorinen analyysi

Teuvo Myllymäki
Pro gradu -tutkielma
Valtio-oppi
Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos
Jyväskylän yliopisto
Kevät 2024

TIIVISTELMÄ

MITEN EDUSKUNTA PUHUU BUDJETISTA JA MITEN PUHE ON MUUTTUNUT?

Kansanedustajien budjettipuheenvuorojen retorinen analyysi

Teuvo Myllymäki

Pro gradu -tutkielma

Valtio-oppi

Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos

Jyväskylän yliopisto

Ohjaaja: Mika Ojakangas

Kevät 2024

64 sivua

Tutkielmani lähtökohta on eduskunnan budjettiretoriikka. Joka syksy eduskunta alkaa käsitellä budjettia hallituksen esityksen pohjalta. Budjetti kattaa laajoja asioita, joten myös retoriikka on laaja-alaista. Keskeinen kysymys on millaista retoriikkaa käytetään ja onko se muuttunut vuosien saatossa?

Budjetti tarjoaa eduskunnalle mahdollisuuden valvoa ja haastaa hallitusta. Edustajat käyttävät retoriikkaa omien asioidensa ajamiseen ja esittävät vaihtoehtoja. Budjetti on vallankäytön muoto, jossa politiikkaa toteutetaan käytännössä.

Tutkimusaineistoni on eduskunnan budjettidebatit vuosilta 1999, 2002, 2015 ja 2018. Niiden lisäksi hyödynnän teoreettista kirjallisuutta. Yleisen näkökulman mukaan enemmistöhallitus saa budjetin läpi ilman suuria muutoksia tai kiistoja eduskunnassa. Siksi pyrin tarkastelemaan millaisia argumentteja budjetti saa puolesta tai vastaan. Lähden liikkeelle siitä, että debatilla on vaikutusta budjettiin.

Graduani varten olen lukenut kaikki budjettipuheenvuorot ja päädyin siihen lopputulokseen että jokainen vuosi on erilainen. Etenkin vertailu Lipposen ja Sipilän hallituksen budjettidebateista osoittaa miten retoriikka on muuttunut vuosien varrella. Debatin paras puoli on edustajien käyttämä retoriikka.

Tutkimukseni tulos on, että retoriikka on muuttunut vuosien varrella. Tämä johtuu siitä syystä, että debatin aiheet vaihtelivat. Vuonna 1999 Keskusta oli huolissaan aluepolitiikasta ja KD pienituloisista. Vuonna 2002 tunteet olivat vahvemmin esillä, koska vaalikausi on päättymässä. Edustajat debatoivat siitä oliko hallituksen ajama talouspolitiikka oikea. Vuoden 2015 debatin pääaiheina olivat koulutussäästöt ja kiista siitä olivatko säästöt välttämättömiä. Hallitus syytti oppositiota "kreikan tiestä". Vuoden 2018 debatin keskeisin aihe oli kuka on saanut talouden toipumaan,

hallitus vai EKP:n elvytyspolitiikka. Mielestäni Lipposen aikana debattien aiheet olivat monipuolisempia. Silloin debatin aiheita oli useita. Sipilän aikana debatin aiheita oli vähemmän, koska tietyt aiheet kuten koulutus veivät paljon puheaikaa.

Avainsanat: Budjetti, eduskunta, hyvinvointivaltio, parlamentti, retoriikka, uusliberalismi

Sisällysluettelo

1 JOHDANTO	4
1.1 Tutkimuskysymys.....	5
1.2 Tutkimusaineisto.....	5
1.3 Aikaisempi tutkimus.....	6
2 HYVINVOINTIVALTIOSTA UUSLIBERALISMIIN	7
2.1 Budjetti ja sen merkitys.....	7
2.2 Hyvinvointivaltio.....	8
2.3 Uusliberalismin teoriaa.....	10
2.4 Talouspolitiikkaa 1990-luvulta 2010-luvulle.....	13
3 TEOREETTINEN VIITEKEHYS	20
3.1 Parlamentaarinen retoriikka.....	20
3.2 Klassinen retoriikan teoria.....	22
3.3 Uuden retoriikan teoria.....	24
3.4 Konservatiivisen retoriikan teoria.....	31
3.5 Retoriikka-analyysi.....	33
4 ANALYYSI	34
4.1 Miten valtiovarainministeri puhuu budjetista?.....	34
4.2 Miten budjetista puhutaan vuonna 1999?.....	36
4.3 Miten budjetista puhutaan vuonna 2002?.....	43
4.4 Miten budjetista puhutaan vuonna 2015?.....	48
4.5 Miten budjetista puhutaan vuonna 2018?.....	52
5 JOHTOPÄÄTÖS	57
AINEISTO	59
LÄHTEET	60

1 JOHDANTO

Tässä tutkielmassa tarkastellaan parlamentaarista budjettidebattia Suomessa retoriikan ja uusliberalismin näkökulmasta. Pysin tutkimaan kuinka budjettia on argumentoitu retorisiin keinoin ja miten se näkyy debatissa. Tutkimuksen metodina on retoriikka-analyysi ja aineistoina ovat eduskunnan lähetekeskustelun pöytäkirjat vuosilta 1999, 2002, 2015 ja 2018. Aineiston pöytäkirjat on valittu tarkoituksellisesti eri vuosilta, jotta mahdollinen retoriikan muutos olisi havaittavissa. Tutkimuksen kannalta on relevanttia nähdä ja vertailla onko edustajien käyttämä retoriikka muuttunut ja millaista retoriikkaa käytetään debateissa. Parlamentaarinen retoriikka on relevantti tutkimusmetodi, koska keskusteluja käydään eduskunnassa eli parlamentissa. Uusliberalismi on taloudessa hegemoninen käsite, joten se on myös relevantti näkökulma tutkimuksessani. Tutkimuksen analyysissä hyödynnetään retoriikka-analyysiä. Tutkielma alkaa johdannosta, jonka jälkeen siirrytään teoreettiseen viitekehykseen, jonka jälkeen käydään läpi talouden tilannetta, sen jälkeen tulee analyysi ja lopuksi johtopäätökset.

Tutkielma on mielestäni perusteltu, koska eduskunta päättää tuloista ja menoista. Lisäksi on relevanttia tuoda budjettiprosessiin lisää läpinäkyvyyttä. Vuoden 2008 finanssikriisin jälkeen kehittyvien maiden budjetit ovat olleet alijäämäisiä. Uusliberalismin hegemonian vuoksi alijäämä nähdään pahasta ja siksi sitä pyritään välttämään. Budjetti kattaa kaikki valtion menot, joten siihen tehdyt muutokset heijastuvat tavallisten ihmisten arkeen. Uusliberalismia voidaan pitää uhkana demokratialle (Brown 2015). Lisäksi budjettikurilla on lukuisia vaikutuksia ihmisten elämään (Julkunen 2017). Uusliberalismi on jatkunut globaalisti 1980-luvulta lähtien joten 2000-luvun alun molemmiin puolisiin debaattit ovat yhtä relevantteja kuin 2010-luvun puolivälin.

Tutkimukseni käsittelee eduskunnan budjettidebatteja vuosina 1999, 2002, 2015 ja 2018. Ensimmäiset kaksi vuotta ovat Paavo Lipposen toisen hallituksen 1999-2003 aikaa ja kaksi viimeistä ovat Juha Sipilän hallituksen 2015-2019 aikaa. Lipposen hallitus oli sinipuna, jossa olivat mukana SDP, Kokoomus, Vasemmistoliitto, RKP ja vuoden 2002 toukokuun loppuun asti Vihreät. Sipilän hallituksessa mukana olivat Keskusta, Kokoomus ja Perussuomalaiset vuoden 2017 kesäkuuhun asti, jonka jälkeen paikan otti Sininen tulevaisuus. Tutkimusaineistoina ovat vuosien 1999, 2002, 2015 ja 2018 eduskunnan budjettidebattien pöytäkirjat. Selvitän mitä ja miten budjetista puhutaan ja millaisia retorisia keinoja edustajat käyttävät argumenttiensa tukena.

Talouseläytöpolitiikan tukena olen käyttänyt akateemista kirjallisuutta, joka käsittelee uusliberalismia. Uusliberalismista ovat kirjoittaneet ainakin Raija Julkunen (2017), Heikki Patomäki (2007), Paavo Löppönen (2017) ja Wendy Brown (2015). Tutkimusmetodinä on retoriikka-analyysi, jossa hyödynnän sekä klassista että uutta

retoriikkaa. Klassisen retoriikan teoriana toimii Aristoteleen (2012) ja James Martinen (2014) teokset. Uuden Retoriikan teoksina käytän Chaim Perelmanin (1997) ja Kenneth Burken (1950) & (1969) teoksia. Parlamentarismien teoksina käytän Kari Palosen (2012) ja Kyösti Pekosen (2011) teoksia.

Hallitus pyrkii esittämään talouspolitiikkaansa neutraalina ja välttämättöminä toimina. Näin poliitikot pyrkivät irrottamaan talouden politiikan teosta. Pysin gradussani selvittämään miten poliitikot puhuvat taloudesta.

1.1 Tutkimuskysymys

Budjetti vaikuttaa kaikkeen ihmiselämään, joten on relevanttia tutkia millaista on budjettiretoriikka. Läpinäkyvyyden lisäämiseksi on relevanttia tuoda ilmi miten budjetista keskustellaan. Tutkimuskysymyksiä on kaksi: 1) Millaista retoriikkaa budjettidebateissa käytettiin. 2) Onko retoriikka muuttunut vuosien varrella ja jos on niin miten. Analyysissä on myös vertaileva ote aineistojen välillä. Aineiston kattavuus antaa mahdollisuuden tutkia kuinka puhetapa on muuttunut vuosien varrella, vai onko muuttunut ollenkaan?

1.2 Tutkimusaineisto

Käytän tutkimuksessani aineistoina eduskunnan täysistuntopöytäkirjoja. Yhteensä pöytäkirjoja on 18 kappaletta ja ne ovat vuosilta 1999, 2002, 2015 ja 2018. Ensimmäiset kaksi vuotta ajoittuvat Paavo Lipposen toisen hallituksen aikaan (1999-2003). Suomi oli liittynyt Euroopan unioniin vuoden 1995 alussa ja oli nyt vuosituuhanteen vaihteessa liittymässä Euroopan rahaliittoon eli euroon. Suomen talous oli alkanut nousta syvän laman jäljiltä. Vuodet 2015 ja 2018 ajoittuvat Juha Sipilän hallituksen aikaan (2015-2019), jolloin EU:hun liittymisestä oli kulunut 20-vuotta ja finanssikriisistä 7-vuotta. Talous oli vuoden 2015 aikana huonompi kuin 2018 aikana, jolloin se alkoi nousta. Valitsin kyseiset vuodet, koska niiden aikana hallituspohja oli erilainen sekä ajallinen pituus oli mielestäni tarpeeksi pitkä. Lipposen hallitus oli sinipuna ja Sipilän porvarihallitus. Yhteistä hallituksilla oli, että niissä oli mukana Kokoomus. Ajattelin aluksi ottaa mukaan vuodet, jolloin Kokoomus ei olisi ollut hallituksessa, mutta koin sen paisuttavan aineistoa liikaa joten päädyin jättämään ne pois. Pöytäkirjojen lisäksi olen ottanut sivuaineistoiksi Lipposen ja Sipilän hallitusohjelmat, joita käy läpi toisessa kappaleessa. Hallitusohjelmista näkyy millaisena talouden tila näyttäytyy.

1.3 Aikaisempi tutkimus

Budjetteja ja uusliberalismia on ehditty tutkia jo monen vuoden aikana. Budjetti on aiheena kiinnostava, koska se vaikuttaa ihmisten jokapäiväiseen elämään. Uusliberalismin vaikutuksia on tutkittu eri maissa ja eri budjettisektoreissa aina terveydenhuollosta koulutukseen. Uusliberalismia ovat tutkineet Heikki Patomäki (2007), Raija Julkunen (2017), Paavo Löppönen (2017) ja Wendy Brown (2015). Lisäksi aiheesta ovat kirjoittaneet monet tutkijat kuten Borriello (2017) omassa artikkelissaan. Eduskunnan budjettivaltaa ovat tutkineet Eino Purhonen (1961) sekä Tuomo Puumala (2010). Taloudellisia narratiiveja on tutkinut Jarkko Leinonen (2016).

Heikki Patomäki (2007) tarkastelee miten uusliberalismi on vaikuttanut maiden politiikkaan ennen finanssikriisiä. Raija Julkunen (2017) käsittelee kirjassaan uusliberalismin vaikutuksia valtioiden budjetti- ja sosiaalipolitiikassa. Hänen kirjassaan kerrotaan miten uusliberalismi on vaikuttanut Suomen, Ruotsin, Saksan, Britannian ja Alankomaiden politiikassa 1990-luvulta lähtien. Kirja käsittelee maiden hyvinvointivaltioiden historiaa ja muutosta ja on relevantti teos budjettidebatteja analysoitaessa, koska budjetti on avainkäsite. Paavo Löppönen (2017) tarkastelee miten uusliberalistien omaksuma retoriikka näyttäytyy ”reaktion retoriikkana”. Wendy Brown (2015) tarkastelee uusliberalismia suhteessa demokratiaan ja on tullut siihen johtopäätökseen että se uhkaa sitä. Borriello (2017) tarkastelee artikkelissaan miten uusliberalismi näkyy budjettiretoriikassa ja sivuaa myös demokratian tilaa. Hänen mukaansa uusliberalistisesta retoriikasta tuli vallitseva finanssikriisiin jälkeen ja sitä käytetään hallituspohjasta riippumatta, mikä kaventaa demokratiaa.

Jarkko Leinonen (2016) tarkastelee millaisia narratiiveja käytetään valtiovarainministeriön virkamiespuheenvuoroissa, joilla on suuri painoarvo hallitusohjelmia tehdessä. Yhteenvetona voidaan todeta, että niissä narratiivina on aina taloudellinen kurjuus. Niiden mukaan taloudellista jakovaraa ei juuri koskaan ole, vaan budjettia pitää aina sopeuttaa ja taloudellisia puskureita on luotava.

2 HYVINVOINTIVALTIOSTA UUSLIBERALISMIIN

2.1 Budjetti ja sen merkitys

Hallituksen politiikalla on merkittävä vaikutus talouskasvuun. Budjettipolitiikan avulla hallitus voi ohjata varoja kuten investoimalla infrastruktuuriin, tutkimukseen ja tuotekehitykseen. Lisäksi sääntely ja verotus asettavat raamit taloudelle ja vaikuttavat tulojen jakautumiseen. Hallituksen rooli taloudessa on ollut keskustelun kohteena jo 1700-luvulta lähtien, ja nykyään enemmistö maailman maista noudattaa sekatalouden periaatteita, joissa yhdistyvät vapaat markkinat ja valtion ohjaus (Weil 2016, 330-335). Budjetti paljastaa hallituksen prioriteetit, koska siinä näkyy mihin varoja käytetään ja mihin ei. Vaikka oppositiolla on omat esityksensä kuten varjobudjetit, hallituksen resurssit laatia budjetti ovat yleensä parempia. Oppositio voi kritisoida hallituksen lukuja ja oletuksia. Talousarvio on keskeinen aihe parlamentissa. Hallitukselle on oleellista yhdistää budjettinumerot ja -sanat, kun taas opposition tulee keskittyä budjetin puutteisiin ja rahoituksen kohdentamiseen, sillä se voi vaikuttaa tuleviin vaaleihin (Palonen 2019, 113-114.)

Hallituksen vaikutus talouteen välittyy budjetin kautta, sillä suuret menot edellyttävät suuria tuloja, jotka hankitaan verotuksen avulla. Verot puolestaan vaikuttavat talouden toimivuuteen. Yhteiskuntatieteilijä Adolph Wagnerin mukaan valtion budjetti kasvaa väistämättä maiden vaurastuessa, koska kehittyneempi talous vaatii monimutkaisempaa sääntelyä ja monet julkishyödykkeet, joita valtio tarjoaa, kasvattavat menoja enemmän kuin tulot. Tätä ilmiötä kutsutaan Wagnerin laiksi, ja se näyttää toimivan, koska nykyisten kehittyvien maiden julkinen sektori on suurempi kuin teollisuusmailla vastaavalla BKT tasolla (Weil 2016, 339-340).

Kuten Puumala (2010, 9) tuo ilmi eduskunta tekee vähäisiä muutoksia budjettiin kolmen kuukauden debatin jälkeen. Siksi on relevanttia kysyä onko budjettidebattien tarkastelu mielekästä? Mielestäni on, koska edustajat käyttävät mielenkiintoisia retorisia keinoja argumenttiensa tueksi. En keskity tarkastelemaan budjettia, vaan argumentteja. Eduskunnassa syksyisin nähdään suuri näytelmä, jossa käydään draamaa, komediaa tai tragediaa. Näytelmässä esitetään pitkiä puheita ja hallituksen esitys voittaa lähes aina. Vaikka debatilla on vähäinen vaikutus, eduskunta periaatteessa voisi muuttaa budjettia koon ja prioriteettien osalta. Silti hallitus asettaa raamit budjetin suuruudelle. Enemmistöhallitus kaventaa parlamentin valtaa, antaen enemmän valtaa hallitukselle ja virkamiehille (Leinonen 2016, 2-3). Puhuminen on keskeinen osa parlamenttia, ja budjetin hyväksyminen on sen keskeinen osa. Parlamenttia tutkiessa keskittyminen budjettiin ja rahan käyttöön on olennaista, ja kolmen kuukauden aikana tapahtuvat pienet muutokset herättävät kysymyksen niiden järkevyydestä. On tärkeää arvioida, onko hallituksen esitys sellainen, että eduskunta voisi sen hyväksyä. Puhuminen on ammattipoliitikon

tehtävä, kun hän kertoo, mitä kannattaa ja mitä ei kannata tehdä, ja mitä asioita tulisi priorisoida (Leinonen 2016, 3).

2.2 Hyvinvointivaltio

Hyvinvointivaltio on vaikea käsite, vaikka kaikilla on mielikuva siitä. Hyvinvointivaltio yhdistää joukon ideoita, tavoitteita, järjestelmiä, hallintoa, organisaatioita, rahoitusta, politiikkaa ja poliitikkoja. Laajimmillaan se on kapitalismia taltuttava valtion muoto ja kapeimmillaan sosiaaliturvajärjestelmä. Hyvinvointivaltiossa yhdistyvät talouspolitiikka, työmarkkinat, verotus ja sosiaaliturva. Väitetään ettei Margaret Thatcher kukistanut hyvinvointivaltiota, vaikka hän teki radikaaleja uudistuksia työmarkkinoihin ja yksityisti valtion omaisuutta. Hyvinvointivaltion määritelmä ei ole yksiselitteinen. Sitä kuitenkin pidetään ”suurena eurooppalaisena saavutuksena”, joka kesyttää kapitalismin sosiaalisella oikeudenmukaisuudella ja demokratiolla. Hyvinvointivaltiot ovat poliitikkojen luomia systeemejä joiden tehtävä on sosiaalisten riskien kuten työttömyyden hallinta. Makrotalouspolitiikka kuten työmarkkinat ja verotus ovat keskeisessä roolissa. Yleisen näkemyksen mukaan monista läntisistä demokratioista tuli hyvinvointivaltioita 1900-luvun jälkimmäisellä puoliskolla. Hyvinvointivaltion tehtävä on turvata korkea työllisyys, talouskasvu, sosiaalinen turvallisuus ja väestön terveys. Hallitusten keinovalikoimassa ovat verotus, julkinen kulutus ja talouteen puuttuminen sääntelyllä (Julkunen 2017, 30-37).

Hyvinvointivaltiota on myös arvosteltu. Toisen maailmansodan jälkeen sen rakentamista tuki luokkakompromissi ja poliittinen yhteisymmärrys. Erityisesti Britanniassa ajateltiin, että sodan kärsinyt kansa ansaitsi hyvityksen, joten hyvinvointivaltiota alettiin rakentaa. Toisen näkemyksen mukaan hyvinvointivaltio oli sosiaalidemokraattien projekti, jolle sodanjälkeen oli tilausta. Kriitikot väittävät, että valtion talouteen puuttuminen johtaa väistämättä hyvinvoinnin vähenemiseen ja lopulta totalitarismiin. Heidän mukaansa julkiset ja poliittiset päätökset johtavat aina talouden tehottomuuden kasvuun. 1970-luvulla sodanjälkeinen yhteiskuntajärjestys alkoi hajota talouskasvun heikentyessä, työttömyyden noustessa ja verokapinan seurauksena kasvavien budjettivajeiden myötä. Kriisin syntyyn on tarjolla kaksi aikalaistulkintaa. Toisen mukaan hyvinvointivaltio kohtasi ulkoisen shokin, kuten öljykriisin ja stagflaation. Toisen näkemyksen mukaan hyvinvointivaltio ja kapitalismi ovat keskenään ristiriitaisia, mikä johti talouden hyytymiseen. Tutkija Wolfgang Streeckin mukaan valtioiden velkaantumisen taustalla olivat nimenomaan yritysten verokapinat. Hyvinvointipalveluita on vaikea lisätä ilman inflaatiota (Julkunen 2017, 48-52).

1970-luvun talouskriisin jälkeen keynesiläisyydestä ja täystyöllisyydestä luovuttiin, mikä oli kohtalokasta hyvinvointivaltiolle. Aiemmin keskeinen kysymys oli miten talouskasvun avulla voidaan parantaa ihmisten hyvinvointia, terveyttä ja tasa-arvoa, nykyään pohditaan miten hyvinvointi, terveys ja tasa.arvo voivat tehdä talouden hyväksi. Toisin sanoen sosiaalipoliittinen ajattelu on kääntynyt päinvastaiseksi. Samalla hyvinvointivaltion laajeneminen korvattiin tiukalla budjettipolitiikalla. Julkisen sektorin reformi johti uuteen julkisjohtamiseen (new public management, NPM). Suomessa NPM-reformit ovat johtaneet julkisten toimintojen liikelaitostumiseen, yhtiöittämiseen, yksityistämiseen sekä tehokkuus- ja tuottavuusvaatimuksiin. Julkisia hyvinvointipalveluita on yksityistetty ja kilpailutettu. Sipilän hallitus (2015-2019) toteutti liberalisointihankkeita kuten sote-ratkaisun, joka sisälsi "valinnanvapauden" eli yksityisten palveluiden tarjoamisen. Työllisyyspolitiikalla pyritään työurien pidentämiseen alusta, keskeltä ja lopusta sekä kannustamaan ja aktivoimaan työttömiä (Julkunen 2017, 11-19).

EMU vaikuttaa sosiaalipolitiikkaan useilla tavoilla. Velkakriteerit johtavat sopeutustoimiin, mikä puolestaan aiheuttaa julkisten menojen leikkauksia ja vähemmän resursseja sosiaalipolitiikkaan. Toisaalta makrotalouden vakaus EMU:ssa voi edistää talouskasvua, tuoden lisää resursseja ja vaikuttaen myönteisesti sosiaalipolitiikkaan. Talouden kasvu auttaa myös selviämään julkisesta velasta (Julkunen 1997, 3, 18). EMU asettaa tiukat kriteerit julkiselle taloudelle ja Eurooppa kohtaa haasteita sosiaalimenojen leikkausten suhteen. Velkakatto on 60% ja vuotuinen alijäämä saa olla 3% BKT:sta. EMU:ssa korostetaan monetaarista politiikkaa eli vakaata rahaa. Vakaa raha tarkoittaa alhaista inflaatiota eli korkeampaa työttömyyttä, johon hallitus ei saa puuttua (Julkunen 1997, 4, 9). Tiukka budjettikuri vaikuttaa politiikkaan ja lisää rahoitusvaikeuksia. Liiallisesta alijäämästä seuraa sanktioita. Globalisaatio rajoittaa verojen korotusmahdollisuuksia, minkä vuoksi budjetin tasapainottaminen tarkoittaa pääosin menoleikkauksia (Julkunen 1997, 26-27).

Hyvinvointivaltiolle on tunnusomaista suuri julkinen sektori, korkeat sosiaalimenot sekä korkeat verotusasteet. 1990-luvulla Suomi ja Ruotsi ovat lähestyneet Keski-Eurooppaa leikkaamalla etuuksia ja palveluita. Lama ja EMU ovat vaikuttaneet tähän kehitykseen. Suomen budjetin sopeutus ja EMU ovat lisänneet painetta leikkauksiin, kun taas Ruotsi ei ole leikannut sosiaaliturvaa yhtä voimakkaasti. Korkea velka on pakottanut leikkauksiin ja luopumaan täystyöllisyyden tavoitteesta (Julkunen 1997, 12-13). Suurin osa Suomen budjetista suuntautuu koulutukseen, sosiaaliturvaan sekä terveys- ja sosiaalipalveluihin. Laman aikana alijäämä kasvoi, ja sosiaaliturvaa leikattiin. EMU-yhteistyö ja budjetin tasapainottaminen edellyttävät uudistuksia. Julkiseen talouteen on rakennettu automaattisia vakauttajia, jotka toimivat suhdanteiden mukaan. Taantumassa tulojen

laskiessa työttömyysturva tasoittaa taloutta, ja samalla julkinen talous ylläpitää kokonaisuksyntää (Julkunen 1997, 30-32).

Pohjoismaista hyvinvointimallia pidetään sekä menestyksekkäänä että erityisen haavoittuvana. Pohjoismaiden taloudellinen ja sosiaalinen menestys herätti kiinnostusta. Moni ekonomisti on joutunut myöntämään mallin toimivuuden, vaikka Pohjoismaissa on suuri julkinen sektori ja korkea verotus. Talousoppien mukaan julkinen sektori ja verotus aiheuttavat tehottomuutta, mutta Pohjoismaissa tilanne on toinen. Julkisen sektorin koko ei yksin ole ratkaiseva, vaan mikä on sen sisältö: Pohjoismaissa julkinen sektori on tuottava, koska se tukee yhteiskuntarauhaa, talouskasvua, työllisyyttä ja riskien ottoa. Pohjoismainen malli tukee sekä sosiaali- että talouspoliittisia saavutuksia (Julkunen 2017, 20). Pohjoismaista hyvinvointivaltiota pidetään kuitenkin haavoittuvana, koska sen erityispiirteet kuten universalismi ja laaja julkinen sektori ovat helppo kohde julkisen talouden säästöille. Universaalit palvelut kuten koulutus ja terveydenhuolto ovat kansalaisten suosiossa. Kriitikoiden mukaan laaja julkinen sektori on liian byrokraattinen. Ekonomistien mukaan julkisten palveluiden rahoitus on mallin akilleenkantapäätä. Pohjoismainen malli tarvitsee korkeaa työllisyyttä, jotta rahoituspohja olisi riittävä. Euroopan unionin kasvu- ja vakaussopimus, väestön ikääntyminen sekä vero- ja työpaikkakilpailut asettavat mallille haasteita. Lähes jokainen Euroopan unionin jäsenmaa on toteuttanut hyvinvointivaltion reformeja 1990-luvulta lähtien. Hyvinvointivaltiot eivät ole vakaita, vaan alttiina poliittisille muutoksille. Hyvinvointivaltio on paljon muutakin kuin sosiaaliturva, se kattaa myös työmarkkinat joihin on kohdistunut uudistuksia (Julkunen 2017, 22-23).

2.3 Uusliberalismin teoriaa

Uusliberalismin oppeja ovat pääoman vapaa liikkuvuus, julkisten toimintojen yksityistäminen, sääntelyn purkaminen, vapaat markkinat, NAIRU-oppi, budjettikuri sekä tuloerojen hyväksyminen. Hyvinvointivaltion ideologian hylkääminen on vaikeaa, koska se on kansalaisten suosiossa. Uusliberalismi ei ole pystynyt syrjäyttämään hyvinvointivaltiota edes liberaaleissa maissa kuten Britanniassa. Sen sijaan hyvinvointivaltiota on sopeutettu ja mukautettu globaaliin talouteen. Uusliberalismin hengessä on uudistettu hyvinvointivaltiota kuten sovittelemalla sosiaaliturva työn tekemiseen. Palvelureformeja ovat ohjanneet yksityistäminen, kilpailu ja valinnanvapaus. Niiden taustalla on taloustieteellinen näkemys siitä, että kilpailu ja vapaat markkinat luovat tehokkuutta ja pitävät menot kurissa. Markkinoistetut palvelut ovat tuottaneet myös uusia kuluja kuten kilpailutuksen toimeenpanoa ja laadun valvontaa. Hyvinvointivaltio on aina ollut taloudellinen rakenne. Hyvinvointivaltiot kasvoivat ja kehittyivät suotuisten talousvuosien seurauksena. Valtioilla oli varaa maksaa sosiaaliturvaa hyvän

työllisyyden johdosta. Julkusen mukaan sosiaaliturvauudistusten logiikka on kääntynyt pääläelleen, koska ansiosidonnaiset etuudet antavat saajilleen kohtalaista toimeentuloa, mutta vähimmäisetuuksien saajille niukkaa toimeentuloa (Julkunen 2017, 319-333).

TINA (There is no alternative) on uusliberalismin keskeinen piirre, ei pelkästään käsite. Se merkitsee absoluuttista puutetta vaihtoehtoista, mikä erottaa sen klassisesta liberalismista, joka ei sisältänyt TINA:a 1600- ja 1700-luvuilla. TINA-politiikka edistää eriarvoisuutta ja köyhyyttä (Queiroz 2018, 1). TINA-argumenteilla pyritään osoittamaan budjettikurin välttämättömyys ja se ettei vaihtoehtoja ole. Taloudellinen kuri pyritään esittämään maalaisjärjen mukaisina toimina. TINA on läsnä monissa instituutioissa, kuten EKP, IMF ja Euroopan komissio, mikä lisää demokratiavajetta. EU:ssa uusliberaalia politiikkaa pidetään välttämättömänä, ja velkakriisin jälkeen pyrittiin hallitsemaan kasvavaa velkaa leikkaamalla menoja ja yksityistämällä palveluita, esimerkiksi Troikan ohjelma Portugalille. Vaikka hallitus vaihtui, uusliberalismi jatkui, eikä kansalaisilla ollut vaikutusmahdollisuuksia. Troikan edustajat, komissio, EKP ja IMF eivät ole demokraattisesti valittuja, mutta he käskevät, mitä maiden pitää tehdä, aiheuttaen demokratiavajeen. Sääntelyn purkua ja yksityistämistä toteutetaan ilman kansan tukea, ja monet suuret mediat tukevat TINA-ajatusta (Queiroz 2018, 10-11). TINA kaventaa demokratiaa, koska se eliminoi vaihtoehdot. Säästädiskurssissa eri näkökulmat korostuvat: 1) Retoriikassa vedotaan taloudelliseen terveeseen järkeen, 2) ulkoisiin rajoitteisiin. 3) käytetään metaforia (Borriello 2017, 2-3).

Robert Nozickin mukaan valtion tulisi tarjota suojaa niille, jotka ostavat suojaa kuten vakuutuksia, ja hallituksen tehtävänä on ainoastaan taata näkymättömän käden toimivuus. Toiset puolustavat ajatusta, että valtion tulisi osallistua markkinoille ja turvata vähimmäisturva heikko-osaisille. Thatcherin mukaan vuonna 1980 "vaihtoehtoja ei ole, eikä ole olemassa yhteiskuntaa", joka jakaisi yhteistä hyvää. Tämä asenne asettaa ammattiliitot ristiriitaan uusliberalismin kanssa (Queiroz 2018, 5). Wendy Brownin (2015, 17) mukaan uusliberalismi on uhka demokratialle, koska se asettaa talouden kaiken edelle. Julkisten palveluiden yksityistäminen lisää eriarvoisuutta ja markkinoiden korostaminen kaikessa poliittisessa päätöksenteossa aiheuttaa demokratiavajetta (Brown 2015). Väite, että uusliberalismi olisi uhka demokratialle perustuu käsitykseen uusliberalismista jonakin muuna kuin talouspoliittisena kokonaisuutena, ideologiana tai valtion ja talouden välisen suhteen uudelleenasetteluna. Uusliberalismi muuttaa ihmisen jokaisen elämänalueen taloudelliseksi toiminnaksi, jossa kaikki voidaan mitata rahassa (Brown 2015, 55).

Heikki Patomäen (2007) mukaan 1980-luvulla Suomessa alkoi uusliberalismin aika, kun rahamarkkinoiden sääntely purettiin. 1990-luvun alkuun mennessä UL oli

vallitseva ideologia, asettaen kilpailukyvyn politiikan etusijalle. Julkisen sektorin uudistukset käynnistettiin 1980-luvun alussa ja jatkuivat 1990-luvulle ja vielä 2000-luvulle asti. Thatcherin opit omaksuttiin Suomessa teknisenä toimenpiteenä, ei ideologisena. Rahamarkkinoiden vapautus toi lisää varoja yrityksille. 1980-luvun alussa pyrittiin luopumaan devalvaatiosta siirtymällä markkinavetoiseen valuuttamarkkina (Patomäki 2007, 55-57). Hallinnon uudistuksessa pieni sisäpiiri, kuten VVM-virkamiehet, otti yhteyttä OECD:hen. "Omistusohjan laajennus" tarkoitti valtion osuuksien myyntiä. Kehysbudjetoinnin avulla pyrittiin hillitsemään julkisen kasvun ja tehottomuuden kasvua. VVM totesi 1990-luvun alussa julkisen sektorin tuottavuuden heikoksi. VVM:n budjettipäällikkö Raimo Sailas, Aho ja Lipponen toteuttivat leikkauksia velkaantumisen estämiseksi (Patomäki 2007, 74-76).

Patomäen (2007) mukaan Pohjoismaisen sosialidemokratian ja uusliberalismin eroavaisuudet voidaan tiivistää seuraavasti: Sosialidemokratia pyrkii täystyöllisyyteen, vahvaan valtioon ja alhainen inflaatio on toissijainen tavoite. Uusliberalismissa alhainen inflaatio on keskeinen tavoite ylijäämäisen budjetin ja vapaiden markkinoiden kanssa. Sosialidemokratiassa valtiolla on vahva omistusohja ja sääntelyllä ohjataan taloutta. Uusliberalismi pyrkii sääntelyn purkamiseen ja valtion omaisuuden yksityistämiseen. Uusliberalismin mukaan tulonsiirtoja ei tarvita, koska vapaat markkinat takaavat oikeudenmukaisuuden. Jos sosiaaliturvaa tarvitaan, sen pitää olla vastikkeellista. Verotus on regressiivistä. Sosialidemokratiassa tulonsiirrot ovat universaaleja ja verotus on progressiivista (Patomäki 2007, iii).

Uusliberalismi syntyi Wienissä 1920- ja 1930-luvuilla kolmen keskeisen hahmon, Friedrich von Hayekin, Ludwig von Misesin ja Karl Popperin, vaikutuksesta. Heidän teoksistaan tuli uusliberalismin ideologinen perusta, vastustaen vahvaa valtiota ja hyvinvointivaltiota. Hayekin "The Road to Serfdom" vastusti valtion talous- ja yhteiskuntapolitiikkaa, varoittaen vahvan valtion johtavan totalitarismiin. Popperin "The Open Society and Its Enemies" vertaili länsimaista vapautta ja kommunistista suljettua yhteiskuntaa. Misesin "Bureaucracy" vastusti Rooseveltin New Deal -politiikkaa, korostaen julkisen hallinnon tehottomuutta ja vapaan markkinatalouden tehokkuutta. Reagan ja Thatcher sovelsivat uusliberalistisia periaatteita NPM-menetelmien kautta, lähentäen julkista ja yksityistä sektoria. Misesin ajatukset vaikuttavat edelleen Chicagon koulukunnassa, korostaen markkinoiden roolia koulutuksessa ja terveydenhuollossa sekä ihmisen rationaalista toimintaa vapailla markkinoilla (Löppönen 2017, 25-32).

Uusliberalismin näkemyksen mukaan hyvinvointivaltio toimii byrokratialla, mikä rajoittaa talouden ja yksilöiden vapautta. Valtion tehtäväksi nähdään turvallisuudesta huolehtiminen ja markkinoiden vapaan toiminnan takaaminen. Tämä edellyttää julkisten palvelujen tehokasta järjestämistä kilpailuttamalla ja

tekemällä sopimuksia yritysten kanssa. Näin palvelut kehittyvät markkinoiden mukana ilman byrokratiaa ja tehottomuutta. Uusliberalismin mukaan talouden vapauttaminen valtion kontrollista ja sääntelystä edistää talouskasvua ja kaikkien vaurastumista. Vapaus nähdään vaurauden lisääjänä, kun taas vapauden rajoittaminen heikentää vaurautta. Vapailla markkinoilla yksilö voi toteuttaa itseään, ja siksi ammattiliitot nähdään haitallisina. Yksilö voi markkinamekanismin tavoin myydä osaamistaan, oppia uutta ja menestyä. Uusliberalismin näkemyksen mukaan oikeusvaltion tulisi keskittyä omaisuuden suojeluun, ja julkisoikeus nähdään liiallisena taakkana järjestelmälle, erityisesti liiallisen verotuksen muodossa. Progressiivinen verotus koetaan kannustimia vähentävänä tekijänä varallisuuden kasvattamisessa. Uusliberalismissa yksilön korostetaan olevan vapaa toimimaan markkinoilla (Löppönen 2017, 21-23).

Pohjoismaissa ei ole syntynyt erityisiä uusliberaaleja puolueita, vaan uusliberaalit linjaukset ovat tulleet esiin enemmän konservatiivisten puolueiden riveistä. Nämä linjaukset korostavat valtion roolin pienenemistä ja yritysten sekä yksilöiden vapauden lisäämistä. Tähän kuuluu muun muassa verotuksen alentaminen, kuten perintö- ja osinkoverotuksen keventäminen. Uusliberalismin mukaisesti pyritään myös yksityistämiseen, tehostettuun kilpailuun, työmarkkinauudistuksiin ja leikkauksiin sosiaaliturvassa. Uusliberalismi vaikuttaa erityisesti Kokoomuksessa Suomessa ja sillä on taipumus demonisoida ammattiliittoja. Uusliberaalit pitävät valtiontukiohjelmia haitallisina ja syyttävät finanssikriisistä valtioita, koska nämä eivät antaneet markkinoiden toimia vapaasti. Uusliberalismi nähdään jopa uskonasiana, jossa menestyneitä yksilöitä pidetään ansiokkaina ja kovalla työllä menestyneinä, kun taas muita saatetaan leimata vapaamatkustajiksi tai luusereiksi. Uusliberalismi korostaa mahdollisuuksien tasa-arvoa, uskoen siihen, että yksilö voi työllään menestyä. Ideologian mukaan yksilöllä on mahdollisuus muokata omaa elämänsä ja saavuttaa menestystä omalla panoksellaan (Löppönen 2017, 179-204).

2.4 Talouspolitiikkaa 1990-luvulta 2010-luvulle

Seuraavaksi tarkastelen Paavo Lipposen toisen hallituksen (1999-2003) hallitusohjelmaa, koska kuten Kyösti Pekonen (2011) on todennut hallitusohjelmilla on suuri merkitys eduskunnassa. Tarkastelussa hyödynnän Julkusen (2017) teosta. Lipposen hallituksen rahapolitiikka nojaa monetarismiin eli liittyminen yhteisvaluutta euroon. Liittyminen yhteisvaluuttaan nähdään tuovan vakautta taloudelle, mikä parantaisi talouskasvua. Hallitus pyrkii talouskasvuun, jotta työllisyys ja sen kautta myös valtiontalous vahvistuisivat. Hallituksen mukaan Suomen pitää vahvistaa ja huolehtia julkisesta taloudesta, koska siitä on tullut osa yhteisvaluuttua (VNK 1999).

Hallitusohjelmassa siirrytään hyvinvointivaltiosta hyvinvointiyhteiskuntaan, jossa julkisen sektorin lisäksi myös yksityinen sektori sekä kansalaisyhteiskunta ovat luomassa hyvinvointipalveluita. Hallituksen sosiaalipolitiikka lähtee siitä, että työ on parasta sosiaaliturvaa. Hallituksen mukaan köyhyys ja syrjäytyminen automaattisesti vähentyvät, kun ihminen työllistyy. Sääntelyn keventämisellä pyritään parantamaan yritysten kilpailukykyä sekä edistämään pääomien vapaata liikkumista. Julkisen sektorin omistamien yritysten kilpailukyky nähdään heikompana kuin vapaiden markkinoiden vastaavien, siksi valtion tulee myydä omaisuuttaan. Lopuksi verotusta yhteensovitetään sosiaaliturvan kanssa, jotta työn ottamisen kannusteet parantuisivat. Hallitus pyrkii verotuksella pienentämään kannustinloukkua (VNK 1999).

Sitten käyn läpi hallitusohjelmaa (VNK 2015) sekä virkamiespuheenvuoroa (VM 2015). Valtiovarainministeriö on julkaissut talouspoliittiset näkemyksensä vuodesta 1991 lähtien, yleensä eduskuntavaalien alla, tavoitteenaan maksimoida niiden yhteiskunnallinen vaikuttavuus. Vuosi 1999 oli kuitenkin poikkeus, koska ministeriö ei julkistanut näkemystään ennen vaaleja. Vaalien jälkeen ministeriö toi kuitenkin esiin hallitusneuvotteluissa käytetyn muistion, jossa on ministeri Niinistön allekirjoitus. Tämä herättää epäselvyyksiä siitä, missä määrin talouspolitiikkaa ohjasivat virkamiehet ja missä määrin poliitikot (Leinonen 2016, 7-8). Kuten Leinonen (2016) myös minä olen päättänyt jättää vuoden 1999 muistion käyttämättä edellä mainittujen seikkojen vuoksi.

VVM:n raportit kuten VM 2015 alkavat negatiivisesti, kuvaillen rappiota ja korostaen "ennen oli paremmin" -narratiivia. Vaikka taloudessa menee hyvin, kuten vuonna 2007, raportit korostavat silti huolenaiheita, kuten väestön ikääntymistä. Työelämän joustavuus, julkisen sektorin tehostaminen, palkkamallit, menojen kasvun pysäyttäminen, eläkeiän nostaminen ja nopeampi työelämään siirtyminen ovat toistuvia teemoja. VVM ei noudata keynesiläistä elvytystä, ei edes laman aikana. Raportit korostavat, ettei saa velkaantua, mutta on silti tarpeen säästää tulevaisuuden varalle. Ongelma nähdään aina rakenteissa, ja valtiota verrataan kotitalouteen, joka ei saa velkaantua. Julkisen sektorin rooli nähdään passiivisena, kun taas yksityinen sektori tuottaa. VVM:n narratiiveissa talous määrää välttämättömyydet, ja ne nähdään tehtäväksi. Raportit käsittelevät verokilpailua, leikkauskohteita ja mahdollisia veronkorotuksia. VVM esittää talouden objektiivisena, ilman vaihtoehtoja, ja korostaa pakkoa tehdä tiettyjä toimenpiteitä (Leinonen 2016, 98-103).

Valtiovarainministeriö (VVM) määrittelee budjetin kehykset ja valmistelee finanssipolitiikan, joten sillä on merkittävä valta taloudessa. Kehykset koskevat kaikkia ministeriöitä, mikä antaa VVM:lle laajan vaikutusvallan. Lopullisen päätöksen tekee kuitenkin poliitikko. Taloudellinen tieto ei ole täysin varmaa, vaikka

sitä käsitellään usein varmana totuutena. VVM ei ole täysin objektiivinen toimija, vaan tekee arvovalintoja esittäessään suosituksia hallitukselle, esimerkiksi verotuksen tai leikkausten osalta (Leinonen 2016, 3-5).

Hallitusohjelman (VNK 2015, 8) mukaan Suomen tilannekuva on karu, koska työttömyys on korkealla, vienti ei vedä sekä kilpailukyky on heikentynyt. Hallitusohjelma pyrkii suostuttelemaan suomalaisia tekemään säästöjä toteamalla että "suomalaiset ovat valmiita vaikeisiin ratkaisuihin". Jotta luovuus parantuisi, sääntelyä pitää keventää (VNK 2015, 8). Valtion velkaantuminen pyritään taittamaan ilman veronkorotuksia eli menoja vähentämällä. Kuten VNK (1999) myös VNK (2015) haluaa työn ja sosiaaliturvan yhteensovittamista verotuksen avulla (VNK 2015, 9-11).

Valtiovarainministeriön puheenvuoro (2015) näkee Suomen talouden huonona. Puheenvuoron mukaan optimismiin ei ole varaa, koska taloudellista kasvua ei ole näköpiirissä. Taloutta pitää kasvattaa, mutta sen on tapahduttava yksityisen sektorin kasvusta. Kasvun lähteinä olisivat rakenteelliset uudistukset, julkisen sektorin tehostaminen, kilpailun lisääminen sekä palkkamallit työmarkkinoille. Puheenvuorosta näkee, että julkinen sektori nähdään enemmän taakkana kuin kasvulähteenä. Valtion velkaantuminen uhkaa EU:n kasvu- ja vakaussopimuksen kriteereitä. Suomen tulisi tehdä kuuden miljardin euron säästöt vaalikauden 2015-2019 aikana. Siihen voidaan sisällyttää sekä leikkauksia, että veronkorotuksia. Vaikka puheenvuoron mukaan veroja voidaan korottaa, säästöjen painopisteen tulisi olla menojen leikkauksissa, koska kokonaisverotusta ei voida kiristää. Ministeriön mukaan Suomen velkasääntöjen tulee olla jopa tiukempia kuin EU:n kasvu- ja vakaussopimus (VM 2015, 1, 7-10).

Leinosen (2016) lisäksi myös Railo & Ruohonen (2016) ovat sitä mieltä, että puheenvuoro (VM 2015) vaikutti eduskuntavaalikeskusteluihin. Leikkausten suuruuden lisäksi myös ajatus siitä, että kokonaisveroastetta ei saa nostaa tuli hallitseva talouspoliittinen narratiivi. Vuodesta 1991 lähtien Valtiovarainministeriö (VVM) on tuottanut vastaavia raportteja talouspolitiikasta, jotka pyrkivät antamaan suuntaviivoja tulevalle hallitukselle. Vuoden 1991 vaalien jälkeen VVM on henkilöitynyt, esimerkiksi Sixten Korkman ja Raimo Sailas ovat olleet näkyvässä roolissa. Raportit ovat muodostaneet uuden normaalin, kun VVM esiintyy mediassa ja ilmaisee kantansa talouteen. Tyypillisesti poliitikot asettavat linjan, ja virkamiehet avustavat toteuttamisessa, mutta VVM pyrkii vaikuttamaan hallituksen politiikkaan ja osallistuu sitten sen toteuttamiseen (Leinonen 2016, 1-3).

Suomen 1990-luvun lama vauhditti ja oikeutti monia reformeja kuten rahamarkkinoiden vapauttamista, julkisen sektorin pienentämistä, sosiaaliturvan vastikkeellistamista sekä työmarkkinoiden joustavoittamista. Sosiaalipolitiikan reformi leikkasi etuuksien tasoa eikä budjettikurin takia niiden tasoa ei ole voitu

palauttaa vanhalle tasolle. EMU:n vakaussäännöt sekä EU:n kasvu- ja vakaussopimus asettavat rajoja Suomen talous- ja sosiaalipolitiikalle. Hyvinvointivaltiosta on tullut taloudelle taakka. Julkinen velkaantuminen on korvannut verotulojen menetyksen (Julkunen 2017, 363). Suomen talouspolitiikkaa leimaa dogmaattisuus, jossa ei tunnusteta harjoitetun talouspolitiikan haittoja tai vaihtoehtoja. 1990-luvun alussa vakaan markan politiikkaan alistuminen oli ehdotonta, ja usko markkinavoimiin vaati valtion menojen ja sosiaaliturvan leikkaamista "uskottavuuden" ylläpitämiseksi. Äkilliset toimenpiteet, kuten devalvaatio, tehtiin ulkomaisten rahoittajien luottamuksen säilyttämiseksi. Vaikka toinen vaihtoehto olisi aina olemassa, väitettiin, että "ei ole vaihtoehtoja". Talouspolitiikan tavoitteet ovat sidoksissa poliittisiin arvostuksiin, ja toisen maailmansodan jälkeen vallitsi keynesiläisyys, mutta stagflaation myötä monetarismi nousi 1980-luvulla. Korkeaa verotusta haluttiin vähentää, julkisen sektorin roolia keventää, ja sääntelyä purkaa. Suomessa korostetaan usein kilpailukyvyn heikentymistä syynä talouden taantumaa. Markan devalvaatio paransi kilpailukykyä, ja eurossa sisäinen devalvaatio oli vastaava keino. Talouskasvua pyrittiin lisäämään verojen kevennyksillä, mutta menoleikkaukset ja veronkorotukset voivat pahentaa lamaa. On vaikeaa löytää keinoja, joilla taantuma saadaan hallintaan. Lamanaikana talous asetetaan kaiken muun yläpuolelle (Luukko 1993, 14-25).

Äänestäjät näkevät puolueet eri tavoin, Kokoomus talouspuolueena ja SDP sosiaalipoliittisena. Kokoomuksella on suurempi taloudellinen auktoriteetti. Vuoden 2015 vaalien aikana talousasiat olivat keskeisiä, mikä hyödytti erityisesti Kokoomusta. SDP ei saanut uskottavuutta, vaikka heillä oli valtiovarainministerin salkku. Jokainen puolue, paitsi Vasemmistoliitto, otti kantaa talousasioihin vaalien aikana. Kokoomus, Perussuomalaiset ja Keskusta halusivat lopettaa valtion velkaantumisen. Kuukausi ennen vaaleja valtiovarainministeriö esitti kuuden miljardin leikkauksia, mikä kehysti vaalikeskustelua talouteen ja velkaantumiseen. Ennen julkistusta Kokoomus kannatti kolmen miljardin sopeutusta, mutta muutti kannan puheenvuoron jälkeen, tukien kuuden miljardin sopeutusta (Railo & Ruohonen 2016, 77-87).

Sipilän hallituksen (2015-2019) aikana reformista on tullut poliittinen sana. Sipilän hallitus sisältää liberalisointi- ja yksityistämisharppauksia kuten sosiaali- ja terveysturvan uudistukset sekä liikenne- ja alkoholipolitiikkaa. Eurooppalaisittain Sipilän hallitus ei tee paljon reformeja. Taloudellinen retoriikka on vaihtunut kestävyysvajeesta kilpailukyvyn vaatimukseen. Sipilän hallitus on ottanut yhteen korporatismiin eli ammattiyhdistysliikkeen kanssa kilpailukykysopeutuksen vuoksi. Hyvinvointivaltion eetos on haalistunut, mikä näkyy käsitteen puuttumisena Alexander Stubbin (2014-2015) ja Juha Sipilän (2015-2019) hallituksista (Julkunen 2017, 365-366).

Suomen makrotalouspolitiikka oli sekä 1990-luvun lamanaikana että vuoden 2008 finanssikriisin jälkeen talouskuripolitiikkaa. Molemmissa kriiseissä elvyttävä keynesiläinen politiikka hylättiin. Julkista sektoria kavennettiin, vaikka korot olivat alhaalla. Joidenkin talousasiantuntijoiden mukaan euroalueen taantuma pitkittyi, koska talouspolitiikka oli liian kireää, esim. Suomen vaalikaudella 2011-2015 tehdyt budjettileikkaukset. Talouskuripolitiikan lähtökohtana on, että julkisen sektorin kasvattaminen on aina pahasta vaikka se lisäisi talouden toimeliaisuutta. Velkaantuminen nähtiin uhkana tuleville sukupolville, siksi sitä piti välttää. Kuripolitiikasta tehtiin ainoa vaihtoehto. Kuripolitiikan vastustajille lankesi todistustaakka (Tuomala 2019, 221, 228-231).

Suomessa elvytystä on vastustettu myös vientisyyistä. Virallisen selityksen mukaan viennin menestystä voidaan parantaa ainoastaan kustannuskilpailukykyä parantamalla. Talousnobelisti Paul Krugman on todennut, että maailman markkinoilla kilpailevat yritykset eivätkä valtiot. Viime vuosina Suomen vienti on kasvanut aloilla, jotka vaativat korkeaa laatua. Hyödykkeiden laatua voidaan parantaa kouluttamalla ihmisiä, mikä vaatisi valtion apua. Siksi julkisten menojen vähentäminen kilpailukyvyn nimissä on kummallinen. Talouskuripolitiikkaa argumentoidaan julkisen sektorin liiallisella velalla. Ekonomistit Carmen Reinhart ja Ken Rogoff päätyivät vuoden 2010 tutkimuksessaan siihen johtopäätökseen, että talouskasvu alkaa hiipua jos velka ylittää 90 prosenttia BKT:stä. Myöhemmin on osoitettu, että tulos on virheellinen, mutta siitä huolimatta 90 prosentin rajaa pidetään oikeana. IMF myönsi vuonna 2013 että kriisimaiden kuten Kreikan tiukka talouspolitiikka oli syynä heikkoon talouskasvuun. Kuripolitiikka on ainoa keino välttää "Kreikantie". Taloustiede tunnustaa julkisen sektorin roolin niissä palveluissa joita markkinat eivät pysty kunnolla tuottamaan, kuten koulutusta, terveydenhoitoa ja sosiaaliturvaa. Kuripolitiikka haluaa välttää tulevien sukupolvien velkaantumisen, mutta koulutuksesta leikkaaminen vie heiltä kasvun eväät (Tuomala 2019, 236-253).

Pohjoismaissa tehtyjä leikkauksia 1990-luvulla pidetään velkaantumisen sanelemina välttämättömyyksinä. Julkisen talouden tasapaino, velkaantumisen taittaminen ja kestävyysvaje perustellaan uusklassisen talousopin mukaan. Finanssi- ja eurokriisin puhjettua ideologian retoriikkaa ja argumentteja on tarvittu yhä vähemmän, koska säästöpolitiikka otetaan välttämättömänä (Julkunen 2017, 134). Hallitukset ovat poliittisesta väristä huolimatta toteuttaneet säästöpolitiikkaa. Sosiaaliturvan tasosta huomio on kiinnittynyt kustannusten vähentämiseen ja yksilön vastuun korostamiseen. Muutoksia argumentoidaan välttämättömyyksinä eikä ideologisina. Akateemisessa keskustelussa hyvinvointivaltio ei ole tuhoutunut, vaan rapautunut. Finanssikriisi ei synnyttänyt työmarkkinoiden epävarmuutta, mutta se pahensi sitä. 1980-luvulta lähtien epätyypilliset työsuhteet ovat kasvaneet, mikä lisää työssäkäyvien köyhyyttä. Sosiaaliturvan tasoa on leikattu samaan aikaan, kun

epätyypilliset työt ovat lisänneet niiden tarvetta. Joidenkin tutkijoiden mukaan budjettien tasapainottaminen ja EU:n velkasääntöjen noudattamisella pyrittäisiin pysyvästi pienempään valtion. Yhteiskunnan sosiaalinen koheesio vähenee (Julkunen 2017, 184-186). Julkisen (2017, 224) mukaan Britanniassa harjoitettu kireä säästöpolitiikka 2010-luvulla on ollut brittien oma valinta.

Julkisen velan kasvu ja sen vaikutus talouteen on saanut tutkimuksissa ristiriitaisia tuloksia. Edes korkean velan negatiivisia vaikutuksia talouskasvuun eivät ole kiistattomia. Vuoden 2008 finanssikriisin jälkeen julkinen velka kasvoi. Säästöjen vuoksi taloudellinen aktiivisuus väheni, mikä heikensi talouskasvua. Julkista velkaa halutaan välttää (Heimberger 2022, 1061-1063). Tutkimusten mukaan julkinen velka heikentää talouskasvua, jos se ylittää 90% BKT:sä, koska kasvavat korot hidastavat taloudellista toimintaa. Kuitenkin eri maissa velkaantuminen vaikuttaa eri tavoilla. Joidenkin maiden talouskasvu kärsii jo vähemmästäkin velan määrästä. Toisin sanoen velan kasvun syy-yhteys heikkoon talouskasvuun on heikot. On vaikea tulkita julkisen velan syy-yhteyttä talouskasvuun (Heimberger 2022, 1063-1068). Näyttää siltä, että jokaisella maalla pitäisi olla omat velkakriteerit.

Vuoden 2008 finanssikriisin jälkeen monet maat ovat pyrkineet tasapainottamaan budjettiaan eri keinoin, kuten menojen karsimisella, verotuksen kiristämällä tai palveluiden tehostamisella. Talouskasvun heikkenemisen pelossa verotuksen kasvua on vältetty, mikä on johtanut painopisteen siirtymiseen menoleikkausten suuntaan. EU:n säännöt vaikuttavat merkittävästi budjettipolitiikkaan, ja Itävallassa esimerkiksi 72% säästöistä saavutettiin menojen vähentämisellä ja 28% verotuksen korottamisella. "Oikeaoppista" budjetin tasapainottamista pidetään yleisesti menojen hillitsemisenä. EU:n tiukat budjettirajoitukset ovat vaikuttaneet valtion velkaan, joka laski vuodesta 1995 mutta nousi jälleen vuonna 2008, saavuttaen ennätyslukemat. Keskustelu siitä, tulisiko menojen seurata tuloja vai päinvastoin, on käyty vuodesta 1980 lähtien. Joidenkin mielestä päätökset menoista ja tuloista tulisi tehdä erillisinä asioina. EU:n integraatio saattaa yhdistää maiden menoja ja tuloja, samalla kaventaen maiden autonomiaa. Budjettia ei voida tasapainottaa pelkästään tulojen lisäämisellä (Bröthaler & Getzner 2015, 299-313). Yleisen teorian mukaan veronalennukset lisäävät rikkaiden kannusteita tehdä työtä ja investoida. Kuitenkin Hope & Limberg (2022, 554) eivät tätä havainneet tutkimuksessaan.

Euroopan unionin finanssisäännöt luotiin 1990-luvun alussa, jotta jäsenmaiden velkaantumista voidaan hallita, koska liiallisen velkaantumisen katsottiin kiihdyttävän inflaatiota. 2000-luvun kuluessa entistä useampi taloustieteilijä on kyseenalaistanut finanssisääntöjen järkevyyttä. Kritiikin ydin liittyy velkaantumiseen, koska velan määrä ei suoraan kerro onko se vaarallista. Talouden suhdanteet luovat ennakoimattomia tilanteita jotka voivat lisätä velan määrää. Velkasäännöt myös rajoittavat valtion liikkumatilaa erilaisten kriisien sattuessa

(Blanchard, Leandro & Zettelmeyer 2021, 225-226). Eurokriisin jälkeen hallitukset pyrkivät palauttamaan markkinoiden uskon tiukan budjettikurin avulla. Kirjoittajien mukaan tiukka budjettikuri ei kuitenkaan lisää markkinoiden uskottavuutta, vaan voi johtaa lainojen korkojen nousuun. Eurokriisi oli uskottavuuskriisi, ja Euroopan keskuspankin pääjohtaja Mario Draghi totesi, että "EKP tekee kaikkensa euron pelastamiseksi". Uskottava maa saa edullisempaa lainaa kuin ei-uskottava (McMenamin, Breen & Muñoz-Portillo 2015, 45-46).

Rahaliitto yhdessä kasvu- ja vakaussopimuksen kanssa asettaa taloudelle tiukkoja kurinalaisuuksia ja niiden rikkomisesta sanktioita. Julkisen talouden vuotuinen alijäämä saa olla enintään 3% maan BKT:stä ja julkista velkaa saa olla enintään 60% BKT:stä (Julkunen 2017, 126-128). Saksa on yhteisvaluutta euron keskeisin maa. Saksasta tuli liian vahva 2000-luvun alun työmarkkina- ja sosiaalireformien sekä tiukan budjettipolitiikan jälkeen. Saksan ylijäämä on muiden euromaiden alijäämä. Koska Saksan asema on vahva, se on vaatinut muilta euromailta vastaavia reformeja. Saksa on kuitenkin saanut eurosta keinotekoisen kilpailuedun jakamalla yhteisvaluutan maiden kanssa, joiden kilpailukyky on selvästi heikompi. Saksalla on suuri vaihtotaseen ylijäämä, eli se vie tavaroita enemmän kuin tuo. Samankaltainen ylijäämä ei olisi mahdollinen Saksan omassa valuutassa, koska viennin vahvistuminen korjaisi kilpailuasemaa alaspäin (Julkunen 2017, 166). Yhteenvetona voidaan todeta, että Saksalle euro on liian heikko, mutta kriisimaille liian vahva.

Vallitsevan talouspoliittisen ajattelun mukaan talouden ongelmat johtuvat joko heikosta kilpailukyvyvystä tai liian suuresta julkisesta sektorista. Troikka eli Euroopan komissio, Euroopan keskuspankki (EKP) ja kansainvälinen valuuttarahasto (IMF) pakottavat kriisimaita deflatoriseen politiikkaan, jossa etenkin julkisen sektorin kysyntää vähennetään mikä lisää työttömyyttä. Kriitikoiden mukaan velkaantumista ei saada kuriin pelkällä säästämällä. IMF on myöntänyt kuripolitiikan olleen virhellinen, mutta sitä ei kuitenkaan ole peruttu tai käännetty. Kreikan Syriza-hallitus yritti uhmata troikan lainaehdoja kansanäänestyksellä, mutta joutui lopulta taipumaan koviin lainaehtoihin (Julkunen 2017, 170). Talouskuripolitiikka pyrkii vähentämään valtion velkaantumista, käytännössä se tarkoittaa julkisen sektorin koon pienentämistä. Eri maissa politiikalla on ollut erilaisia vaikutuksia. Vauraassa Britanniassa jopa keskiluokan ihmiset ovat joutuneet turvautumaan leipäjonoihin. Vähemmän vauraassa Kreikassa, jota kriisimaaksi myös kutsutaan politiikalla oli pahemmat vaikutukset. Kreikassa itsemurhat, lapsikuolleisuus ja työttömyys kasvoivat. Lisäksi syntyvyys laski. Britanniassa taloudellinen eriarvoisuus kasvoi, kun köyhien tulot laskivat ja rikkaiden kasvoivat (Autto 2023, 8-9, 16).

Taluskuri on politiikkaa eikä välttämättömyys. Se on ylikansallinen poliittinen projekti. Jokainen maa tekee sitä omalla tavallaan. Kuria puolustavassa retoriikassa

talouskuri on ainoa mahdollinen vaihtoehto ja velkaantuminen on väärin tulevia sukupolvia kohtaan. Finanssikriisin jälkeen talouskuripolitiikasta tuli vallitseva oppi. Troikka eli Euroopan komissio, Euroopan keskuspankki ja Kansainvälinen valuuttarahasto vaativat Kreikkaa tekemään suuria menosäästöjä. Kreikka teki suuria säästöjä, joiden suuruus oli 20% bruttokansantuotteesta. Etenkin sosiaali- ja terveyspalvelut joutuivat leikkausten kohteeksi. Euroopan neuvosto ja YK ovat huomauttaneet, että leikkaukset rikkovat ihmisoikeuksia. Toisin sanoen Euroopan komissio ja Euroopan keskuspankki ovat vaatineet Kreikkaa tekemään ihmisoikeuksia rikkovaa politiikkaa. Säästötoimenpiteet kohdistuvat yleensä jo valmiiksi heikommassa-asemassa oleviin. Talouskuri vie kohti uusliberalismia. Talouskurimaiden poliitikot onnistuivat vakuuttamaan, että ei ollut vaihtoehtoja. Talouskuria on puolustettu esittämällä se ongelmana mikä menee kaiken muun edelle. Säästöpolitiikka näkyy etenkin lasten elämässä (Autto 2023, 18-24).

3 TEOREETTINEN VIITEKEHYS

3.1 Parlamentaarinen retoriikka

Parlamentissa noudatetaan pro et contra -periaatetta, jossa asioita tarkastellaan vastakkaisista näkökulmista. Parlamentti on ainoa instituutio, jossa tämä tapahtuu (Palonen 2012, 50, 94). Parlamentaarinen politiikan tyyli korostaa vastakohtien retorista esille tuomista, omia näkökulmia ja argumentointia. Kulttuuri on avointa ja julkista kiistaa ilman selkeää ratkaisua. Puheenvuorot eivät rajoitu vain puolesta tai vastaan -asemiin, vaan keskustelun sävyn määrittelee itse instituutio. Puhemies jakaa puheenvuorot tasapuolisesti, synnyttäen aktiivista keskustelua. Edustajat esittävät vaihtoehtoja eivätkä vain vastusta asioita. Retoriikka on keskeinen keino vaikuttaa poliittiseen päätöksentekoon, kun arvioidaan vaihtoehtojen eroja, hyötyjä ja haittoja. Vastustajia pyritään vakuuttamaan, ja sanan merkityksen muuttaminen poliittisiin tarkoituksiin on mahdollista monimerkityksellisillä sanoilla. Parlamenttia voidaan kuvata vaikutusvaltaisena herrasmiesten keskustelukerhona, jossa hallitus ja oppositio asettuvat vastakkain (Palonen 2008, 82-95).

Kyösti Pekosen mukaan eduskunnan täysistunnot eivät toimi aitoina debatin paikkoina, koska enemmistöhallituksen hallitusohjelma sitoo suurinta osaa edustajista, vähentäen näin parlamentin itsenäisyyttä (Pekonen 2011, 98-106). Täysistunnot nähdään nykyään enemmän vaaleissa enemmistön saaneen tahon, kuten hallitusohjelman, asioiden ajamisena, mikä vähentää parlamentin deliberaation luonnetta. Hallitusohjelma rajoittaa keskustelua, ja edustajien toimintavapautta kyseenalaistetaan, kun debatti väistyy enemmistöhallituksen toiminnan tieltä (Palonen 2012, 34-35). Budjettikeskustelu on yksi parlamentin keskeisistä keskustelutyypeistä (Palonen 2012, 62-63).

Palosen (2012, 70) mukaan antiikin klassista retoriikkaa hyödynnetään myös nykypäivän parlamenteissa, muun muassa Aristoteleen puheentyyppiä. Aristoteles jakaa puheen kolmeen tyyppiin: deliberoivaan-, forsensiseen- ja epideiktiseen puheeseen. Deliberoiva puhe suuntautuu tulevaisuuteen ja siinä käsitellään asioita jotka eivät ole vielä olemassa, ne ovat vielä esityksiä jotka voivat toteutua tulevaisuudessa (Aristoteles 1997, 18-20.) Palosen (2012, 64, 70) mukaan parlamentaarinen puhe on deliberatiivisen puheen moderni muoto, koska se on ideaalityyppi kysymysten tarkastelusta vastakkaisista näkökulmista. Suvi Soinisen ja Tapani Turkan mukaan parlamentaarinen politiikka on retorista politiikkaa, sillä siinä hyödynnetään puhetekoja vaikuttamisen välineenä (Palonen 2008, 82). Parlamentti on erityisen otollinen paikka vakuuttamiseen, koska siellä mielipiteet esitetään julkisesti ja altistuvat vastapuolen kritiikille (Palonen 2008, 103).

Eduskunta on kritiikin kohteena, mutta sillä on päätösvalta budjetista ja lainsäädännöstä. Vaikka välikysymykset eivät ole kaataneet hallituksia pitkään aikaan, eduskunta valvoo hallitusta ja oppositio kyseenalaistaa sitä. Toisaalta sanotaan että se toimii kumileimasimena vahvistaen muualla tehtyjä päätöksiä, ja ryhmäkurin vuoksi sillä on hallituksen tukemisen rooli. Kuitenkin eduskunnan valtaa on kasvatettu 1980-luvulta lähtien, erityisesti perustuslain uudistuksen myötä. Eduskunnan kasvava ammattitaito näkyy hallituksen esityksissä, ja hallituksen on otettava huomioon eduskunnan mielipiteet. Puolueiden asema on heikentynyt, kun taas eduskunta on vahvistunut, mutta ryhmäkurin vuoksi päätöksenteossa on myös rajoituksia (Pekonen 2011, 70-74). Pekosen (2011, 129) mukaan hallitusohjelman toteuttaminen on keskeisessä osassa parlamentissa. Siksi käyn läpi Paavo Lipposen toisen hallituksen (1999-2003) ja Juha Sipilän hallituksen (2015-2019) hallitusohjelmia. Valtion budjetti ja hallitusohjelma ovat keskeisiä tekijöitä Suomen talouspolitiikassa. 1990-luvun laman aikana eduskunta oli passiivinen toimija, ja hallitus ei rohkaissut keskustelua budjetista kriisin aikana. Vuoden 1991 vaalien jälkeen valtiovarainministeriön virkamiehet tulivat julkisuuteen esitellen oman talouspoliittisen ohjelmansa, joka toimi hallitusohjelman pohjana (Jyränki & Nousiainen 2006, 319-320). Siksi pidän eduskunnan budjettidebattia relevanttina tutkimuskohteena.

3.2 Klassinen retoriikan teoria

Aristoteles määrittelee retoriikan taitona, jonka valmius on tehokkaasti tuottaa ennalta asetettu päämäärä, olipa se hyvä tai huono. Hänen mukaansa retoriikan tarkoituksena on havaita kunkin asian yhteydessä vakuuttava (Aristoteles 1997, 10). Sana "retoriikka" juontaa juurensa antiikin kreikkalaisesta sanasta *retorike*, joka viittaa puhujan suorittamaan vakuuttavaan keskusteluun (Burke 1969, 49-55 ; Martin 2014, 2). Retoriikkaa voidaan nähdä alkuperäisenä valtiotieteenä ja sitä voidaan käyttää teoriana, poliittisena taitona sekä analyysinvälineenä, usein suostuttelu- tai puhetaidon kontekstissa (Wiesner, Haapala & Palonen, 2017, 70). Aristoteleen mukaan puheella on kolme vaikuttamisen muotoa: *ethos* (puhujan auktoriteetti), *pathos* (yleisön tunteet) ja *logos* (puheen argumentit) (Aristoteles 1997, 11).

Retoriikkaa pidetään poliittisena kielenkäyttönä, koska sen avulla pyritään tuomaan esiin vaihtoehtoja ja kyseenalaistamaan vakiintuneita toimintatapoja ja "totuuksia". Poliitikassa käytetään sanoja ja tekoja jatkuvassa vastakkainasettelussa, ja retoriikalla on keskeinen rooli tässä prosessissa (Wiesner ym. 2017, 1, 7, 70). Poliitikka vaatii suostuttelua, sillä faktat ja järkipuhe eivät aina riitä. Poliittisessa retoriikassa käsitellään ja kilpaillaan siitä, mitä käsitteitä ja termejä käytetään asioiden ilmaisussa (Martin 2014, 1; Pekonen, 1991, 46).

Retoriikan tutkimuksella on pitkät perinteet antiikin Kreikasta nykyaikaan asti. Tutkimus keskittyy kielenkäytön merkitykseen, sillä ihmisen havainnoiva todellisuus rakentuu puheen kautta. 1900-luvun jälkipuoliskolla retoriikan tutkimus siirtyi puhetaidon painotuksista kohti erilaisten tekstien kriittistä tarkastelua, mikä tunnetaan uutena retoriikkana. Tutkimus pyrkii ymmärtämään, miten puheilla ja teksteillä pyritään vaikuttamaan yleisöön. Retoriikalla on monia määritelmiä, aina puhetaidosta ihmisten manipulointiin. Laajemmassa mielessä retoriikka liittyy kommunikaatioon, kielenkäyttöön ja koko inhimilliseen olemassaoloon. Keskeisiä käsitteitä retoriikan tutkimuksessa ovat reettori (puhuja) ja yleisö (viestinnän kohde). Merkitykset ja vaikutukset syntyvät sanojen käytöstä ja kontekstista. Tiettyjen sanojen käytöllä luodaan merkityksiä, jotka vaikuttavat uskomusten ja tiedon muodostukseen. Retoriikan tutkimus tarkastelee näitä valintoja, joissa vaikuttaminen tapahtuu, ja korostaa vahvasti kontekstin merkitystä (Lehti & Eronen-Valli 2018, 157-165). Retoriikantutkimus soveltuu hyvin yhteiskuntatieteisiin, koska niissä tarkastellaan argumentteja. Puhujan auktoriteetti, yleisö, legitimiisyys ja edustus ovat keskeisiä käsitteitä sekä retoriikassa että yhteiskuntatieteissä. Tavoitteena on tutkia hyvän retorisen argumentin rakenteita, jotta voidaan näyttää miten hyvä päättelyketju toimii. Retoriikantutkimus tutkii miten argumentit vaikuttavat yleisöön, joko myönteisesti tai kielteisesti (Nelson 1998, 11-25).

Politiikkaa on vaikea kuvitella ilman suostuttelua, sillä se luonnostaan edellyttää valintojen tekemistä, vaihtoehtojen punnitsemista ja päätöksentekoa. Maailma on epävarma, joten erilaisia vaihtoehtoja on olemassa, ja ne voivat olla keskenään vastakkaisia. Valintoja joudutaan tekemään sekä kriisin aikana että arkisissa asioissa, ja ihmisiä on suostuteltava, jotta päätökset voidaan tehdä ja edetä eteenpäin. Poliitiikka on välttämättä valintojen tekemistä epävarmuudessa. Taivuttelu on olennainen osa politiikkaa, koska päätöksiä on tehtävä epävarmoissa tilanteissa. Taivuttelu tapahtuu puheen avulla. Argumentoinnilla ja erilaisten vaihtoehtojen esittämisellä pyritään vakuuttamaan yleisöä ja tekemään päätös. Puhe on keskeinen keino vakuuttaa kuulija, ja sen harjoittaminen ja suostuttelu liittyvät retoriikkaan. Retoriikan avulla voidaan hallita ja vakuuttaa kuulijoita. Puheella ja houkuttelemisella vaikutetaan vahvasti valtaan ja auktoriteettiin (Martin 2014, 1-2).

Poliitikot kannustavat yleisöä arvioimaan eri vaihtoehtoja ja valitsemaan itselleen sopivia johtajia. Globaali finanssikriisi vuonna 2008 vaati poliitikoilta uusia selityksiä ja ratkaisuja. Poliitikot määrittelevät kriisiä omien asenteidensa kautta, esimerkiksi kuvaamalla sitä velkakriisinä ja aikovansa ratkaista sen säästöpolitiikalla (Martin 2014, 95-96). Retoriikan tutkimuksessa voi keskittyä puheisiin, esityksiin, argumentointiin tai kielikuviin. Puheiden vaikuttavuutta tutkittaessa keskitytään niiden vaikutuksiin, argumentoinnissa tarkastellaan esityksiä, joilla pyritään muuttamaan tai vahvistamaan yleisön käsityksiä, ja kielikuvat voivat toimia argumentoinnin välineinä. Moderni retoriikantutkimus, kuten Perelmanin

lähestymistapa, korostaa argumentointia, jossa voi keskittyä retorisiin keinoihin tai formaaliin suuntaan, joka painottaa argumenttien pätevyyden tutkimista (Palonen & Summa 1996, 10-11).

3.3 Uuden retoriikan teoria

Retoriikka voidaan jaotella kahteen päätyyppiin: klassiseen ja uuteen retoriikkaan. Klassinen retoriikka keskittyy puhuttuun tekstiin ja tarjoaa ohjeita puhujalle uskottavan viestinnän luomiseksi, pyrkien vakuuttamaan kuulijan. Toisaalta uusi retoriikka laajentaa näkemystä puhetilanteesta, analysoimalla sekä puhuttua että kirjoitettua tekstiä. Klassinen retoriikka rajoittuu puhutun tekstin tutkimiseen, kun taas uudessa retoriikassa tarkastellaan kaikenlaista viestintää, joka pyrkii kommunikoimaan (Puro 2005, 107-109).

Uusi retoriikka, kuten Perelmanin näkemys, korostaa sen sijaan tulkintaa ja analyysiä, laajentaen sovellusalaan klassiseen retoriikkaan verrattuna (Puro 2006, 107-109). Yleisön merkitys retoriikassa korostuu uudessa retoriikassa, erottaen sen klassisesta näkemyksestä (Puro, 2006, 132). Eurooppalaisessa tutkimusperinteessä uudella retoriikalla viitataan argumentaatioon ja suostutteluun, kun taas yhdysvaltalainen suuntaus korostaa kielenkäyttöä sosiaalisen toiminnan näkökulmasta. Suomessa retoriikkaa sovelletaan yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa. Sekä klassinen retoriikka että uusi retoriikka tarkastelevat kielen käyttöä vaikuttamisen keinona (Mäntynen & Sääsilahti, 2012, 194-197).

Uuden retoriikan argumentoinnissa pyritään yhteisymmärrykseen tilanteessa jossa on useampia vaihtoehtoja. Argumenteilla pyritään suostuttelemaan ja vakuutteleman yleisö omalle kannalle. Retoriikan ei enää katsota olevan yksi yhtenäinen teoria tai metodi, vaan kattokäsite kun tarkastellaan yleisöön vetoavaa argumentointia. Uudessa retoriikassa vaikuttamisella tarkoitetaan pyrkimystä joko ylläpitää tai muokata vallitsevaa todellisuutta. Vaikuttamiseen käytettäviä argumentteja voidaan ymmärtää ainoastaan tarkastelemalla niitä siinä kontekstissa jossa ne on esitetty (Mäntynen & Sääsilahti 2012, 196-198.) Perelmanin (1996, 16) mukaan argumentit suunnataan yleisölle johon halutaan vaikuttaa. Siksi budjettidebatin taustalla olen käyttänyt kirjallisuutta jossa käsitellään hyvinvointivaltiota (esim. Julkunen 2017) tai sitä vastustavia ideologioita (esim. Löppönen 2017).

Kenneth Burken edustaman uuden retoriikan näkökulma on syvällisempi. Uuden retoriikan mukaan tekstien "pinnan alla" piilee usein syvempiä merkityksiä ja arvoja, jotka menevät pelkkien argumenttien yli. Burken uusi retoriikka ei keskity vain tekstin argumentatiivisiin elementteihin vaan tunnistaa ja arvostaa myös tekstin

ilmiasun merkityksen ja vaikutuksen. Tämä lähestymistapa haastaa käsitykset pelkämästä retoriikasta ja ehdottaa, että tekstin koko ilmiöllä ja rakenteella on merkitystä ymmärrykselle ja vaikutukselle (Palonen & Summa 1998, 10-14). Kenneth Burke ja Chaim Perelman edustavat 1950-luvun uuden retoriikan teoretisointia. Erityisesti Perelmanin teorit keskittyvät argumentointiin (Summa 1998, 50-51). Kenneth Burken mukaan metaforat eivät ole pelkämästä kielen kuvitusta vaan myös ajattelua, heijastaen tapamme havaita ja ymmärtää maailmaa. Metonyymi korvaa tietyn sanan toisella paremman ymmärtämisen vuoksi, ja ironia ilmaisee kyseenalaistamista (Puro, 2006, 122-124). Burken mukaan identifikaatio on yhtä merkittävä käsite retoriikassa kuin suostuttelu (Burke, 1950, 21-24).

Chaim Perelmanin retoriikateoria korostaa premissin keskeistä asemaa argumentaatioprosessissa. Premissi edustaa yhteisesti hyväksyttyä lähtökohtaa, jonka ympärille argumentit rakentuvat. Puhujan tavoitteena on saada yleisö hyväksymään premissi ja siten myös esitetyt argumentit. Valitessaan premissit puhujan on vältettävä ennakkopäätelmiä ja varmistuttava niiden yleisesti hyväksytyistä perusteista. Premissit voivat pohjautua erilaisiin faktoihin, arvoihin tai hierarkioihin, joita puhuja haluaa korostaa. Argumentaation prosessissa argumentit toimivat "laastina", yhdistäen premissit ja halutun lopputuloksen vakuuttavaksi kokonaisuudeksi. Puhujan vaikutus syntyy siitä, miten hän sovittaa esityksensä kohdeyleisöön, ja tämä edellyttää huolellista premissien valintaa. Premissien tulisi olla sellaisia, että ne todennäköisesti saavat yleisön hyväksynnän, perustuen sekä abstrakteihin että konkreetteihin arvoihin ja päättelysääntöihin. Tavoitteena on, että sekä premissit että johtopäätös voittavat yleisön hyväksynnän, ja tämä edellyttää johdonmukaisten argumenttien käyttöä (Perelman 1996, 28-35).

Perelmanin retoriikateorian keskiössä on yleisön merkitys, sillä valitut argumentit kohdistuvat suoraan heihin. Yleisö, kaikki ne henkilöt, joihin puhuja pyrkii vaikuttamaan, määrittelee argumentaation merkityksen, ja ilman yleisöä argumentaation tarkoitus menettäisi merkityksensä. Perelman jakaa yleisön kahteen pääluokkaan: universaaliyleisöön ja erityisyleisöön. Universaaliyleisöön kuuluvat periaatteessa kaikki maailman ihmiset, ja puhujan tavoitteena on vakuuttaa tämä yleisö rationaalisilla ja johdonmukaisilla argumenteilla. Universaaliyleisö on abstrakti käsite, jossa on mukana niin nykyinen kuin tuleva ihmiskunta. Erityisyleisö puolestaan viittaa tiettyyn ihmisryhmään, johon halutaan vaikuttaa, ja tämän yleisön vakuuttaminen perustuu usein tunnepitoisempaan ja henkilökohtaisempaan argumentointiin. Näiden yleisöryhmien erilaiset tarpeet ja odotukset ohjaavat sitä, millaisilla argumenteilla ja retorilla keinoilla puhuja pyrkii vaikuttamaan. Universaaliyleisön huomioiminen retorissa argumentoinnissa edellyttää pyrkimystä esittää argumentit tavalla, joka on ymmärrettävissä ja hyväksyttävissä laajalle yleisölle. Tämä merkitsee, että argumenttien tulisi olla loogisia, selkeitä ja resonoida laajemman yleisön kanssa. Universaaliyleisö toimii arvostelijana ja

mittarina esitetyille argumenteille, ja yleisö arvioi, mikä argumentti on vakuuttavampi ja uskottavampi. Tämä voi puolestaan määrittää, mikä argumentti saa enemmän kannatusta tai nähdään voittajana (Perelman 1996, 21–25).

Kun puhuja kohdistaa viestinsä erityisyleisölle, argumentaation dynamiikka muuttuu, sillä puhujalla on tarkempi käsitys yleisön kiinnostuksen kohteista, arvoista ja näkökulmista. Tämä mahdollistaa puhujan hyödyntää näitä tietoja suunnitellessaan argumentaatiotaan ja valitessaan sopivat retoriset keinot. Yleisön odotukset ja kiinnostuksen kohteet ovat selkeämpiä, mikä helpottaa puhujaa muokkaamaan viestiään tehokkaasti yleisön kanssa resonoidakseen. Tässä tilanteessa keskiössä on usein yleisön vakuuttaminen, ei niinkään uusien näkökulmien esittäminen, sillä erityisyleisö on jo jossain määrin valmis vastaanottamaan puhujan viestin (Perelman 1996, 21–25; Summa 1998, 67–68). Kansanedustajien retoriikkaa tarkastellaan erityisyleisön näkökulmasta, sillä heidän puheensa on suunnattu kollegoilleen ja poliittisille päättäjille. Puheet pyritään rakentamaan resonoidakseen erityisesti parlamentaarisen ympäristön ja poliittisten keskustelujen kanssa. Vaikka puheet on alun perin suunnattu tiettyä yleisöä varten, ne voivat sisältää elementtejä, jotka tekevät ne ymmärrettäviksi ja merkityksellisiksi myös laajemmalle yleisölle. Tutkimus tarjoaa arvokasta tietoa siitä, miten kansanedustajat tasapainoilevat näiden kahden yleisön välillä ja sovittavat retoriset valintansa vastaamaan molempien yleisöjen tarpeita ja odotuksia.

Perelmanin näkemyksen mukaan argumentaatio on jatkuvaa neuvottelua ja soveltamista, jossa puhuja pyrkii löytämään parhaan mahdollisen tavan esittää näkemyksensä ja saada yleisönsä hyväksymään sen. Perelmanin argumentaatiotekniikat ovat keskeinen osa hänen retoriikkateoriaansa. Jotta voimme ymmärtää, miten hän näkee argumentaation, on tärkeää pureutua näihin tekniikoihin. Perelman erottaa argumentaationsa kaksi pääluokkaa: assosiatiiviset eli yhdistelevät argumentit ja dissosiatiiviset eli erottelumuotoiset argumentit. Dissosiatiiviset argumentit pyrkivät erottamaan ja irrottamaan asioita toisistaan, osoittaakseen, että kaksi perinteisesti yhdistettyä asiaa tulisi nähdä erillisinä. Tämä voi kyseenalaistaa vakiintuneita näkemyksiä ja avata tilaa uusille ajatuksille tai näkökulmille. Assosiatiiviset argumentit rakentuvat oletukselle, että jos yksi asia (premissi) hyväksytään, niin toinen asia (lopputulema) pitäisi myös hyväksyä. Perelman erottaa assosiatiiviset argumentit kolmeen alakategoriaan: kvasilogisetargumentit, todellisuuden rakenteeseen nojautuvat argumentit ja todellisuuden rakennetta määrittävät argumentit (Perelman 1996, 57–59; Summa 1998, 70–71).

Kvasiloogisilla argumenteilla pyritään vahvistamaan esitetyn tulkinnan ehdottomuutta ja osoittamaan mahdollisten vaihtoehtoisten tulkintojen hyödyttömyys. Nämä argumentit rinnastuvat loogiseen ja matemaattiseen

ajatteluun, mutta niissä hyväksytään myös ei-muodolliset väitteet, jotka laajentavat argumentin soveltuvuutta todellisiin tilanteisiin. Perelmanin mukaan nämä argumentit voivat käsitellä ristiriitoja, yhteensopimattomuuksia, samuutta, määritelmiä, analyysiä, tautologioita, vastavuoroisuutta ja oikeudenmukaisuutta (Perelman 1996, 59–92). Kvasilogiset argumentit voivat esimerkiksi hyödyntää analogioita tai yleistä tunnetta. Ne voivat perustua esimerkiksi metaforiin, analogiaan tai muuhun symboliseen ilmaisuun. (Summa 1998, 70–71). Kvasiloogiset argumentit pyrkivät pelkistämään todellisuuden matemaattis-loogiseen kaavaan, säilyttäen kuitenkin lopputuloksen yhteyden konkreettiseen todellisuuteen. Kvasiloogisina argumentteina voidaan käyttää ristiriitaa, samuutta, analyysiä, vastavuoroisuutta, matemaattista ajattelua, vertailua sekä tulevaisuuden arviointia (Perelman 1996, 59–92). Kvasiloogisena argumentointikeinona voidaan myös käyttää tulevaisuuden tapahtumien todennäköisyyksien arviointia. Tällainen argumentaatio perustuu probabilismiin, eli todennäköisyyksiin, joita ei voi matemaattisesti laskea, mutta joiden määrä on arvioitavissa. Puhuja ei kuitenkaan voi rakentaa koko esitystään pelkästään vertailuilla ja todennäköisyyksillä, sillä inhimillisen maailman tilanteita ja ilmiöitä on ongelmallista palauttaa pelkästään muodollisiin tai määrällisiin osatekijöihin (Perelman 1996, 90–92).

Todellisuuden rakenteeseen perustuvat argumentit mahdollistavat siirtymisen yleisesti hyväksytystä uudenlaiseen hyväksyntään. Perelman erittelee todellisuuden rakenteeseen nojaavat argumentit peräkkäisyysiteisiin, rinnakkaisuussiteisiin ja symbolisiin siteisiin. Todellisuuden rakenteeseen nojautuvat argumentit perustuvat havaittavissa oleviin tai yleisesti hyväksytyihin kausaalisuhteisiin tai muihin rakenteisiin todellisuudessa. Tämä voi sisältää esimerkiksi syy-seuraus-suhteita. Argumentit perustuvat siihen, miten asiat tai käsitteet liittyvät toisiinsa todellisuudessa. Ne käyttävät todellista maailmaa esimerkkeinä ja vertauksina vahvistaakseen argumenttiaan (Perelman 1996, 60, 92-119).

Peräkkäisyysiteisiin perustuvassa argumentaatiossa keskitytään ilmiöiden syy-seuraus-suhteeseen. Tekniikka voi tarkastella syitä, todeta seurauksia tai arvioida tosiasioita seurausten valossa. Jos syy on tahallisen toiminnan tulos, motiivin tunnistaminen on keskeistä. Seurausten arvioinnissa voidaan havaita, ennustaa, vahvistaa tai olettaa eri asioita (Perelman 1996, 93–94). Peräkkäisyysiteet liittyvät samankaltaisiin tekijöihin, kun taas rinnakkaisuussiteet yhdistävät erilaisia asioita. Yksinkertaisesti rinnakkaisuussiteet voivat kuvata henkilön suhdetta tekoihinsa. Argumentissa, joka vetoaa auktoriteettiin, pyritään saamaan vaikutusvaltaisen tahon hyväksyntä. Rinnakkaisuussiteillä voidaan yhdistää esimerkiksi eri tapahtumia, taloudellisia rakenteita, ideologioita ja historiallisia ajanjaksoja (Perelman 1996, 102-113).

Todellisuuden rakennetta muokkaavat argumentit pyrkivät osoittamaan, miten premissi voi muuttaa tai muokata ymmärrystämme todellisuudesta. Nämä argumentit haastavat usein vallitsevia käsityksiä ja pyrkivät luomaan uudenlaisen näkökulman (Perelman 1996, 57–59). Esimerkin avulla tapahtuvassa argumentoinnissa esimerkit konkretisoivat esitettyjä asioita, selvittävät tai luovat sääntöjä ja toimivat ennakkotapauksina. Esimerkin on oltava kiistaton, kun taas yleisesti hyväksytyt säännön kohdalla puhutaan säännön havainnollistamisesta, jossa sääntö tehdään tunnetuksi yleisön tietoisuudessa. Esimerkit vetoavat yleisön mielikuvitukseen. Erityistapaus voidaan esittää jäljittelevänä mallina, joka muistuttaa auktoriteettiin nojaavaa argumentaatiota. Tässä argumentoinnissa keskiössä on jokin auktoriteetti. Vastamallin käsitteellä viitataan siihen, millaiseksi puhuja ei haluaisi itseään nähdä (Perelman 1996 120–126).

Todellisuuden rakennetta luova argumentaatio pyrkii osoittamaan yksittäistapauksien avulla ennakkotapauksen, yleisen säännön tai mallin, johon päättely voi nojautua. Esimerkiksi argumentointi esimerkein pyrkii luomaan yleistyksiä erityistapauksista, selvittäen samalla yleisölle vielä hyväksymätöntä sääntöä. Toisaalta havainnollistamisessa keskitytään jo olemassa olevan säännön läsnä olevaksi tekemiseen yleisön mielessä, esittelemällä erityistapauksia. On kuitenkin huomioitava, että havainnollistuksen tehokkuus edellyttää, että säännöllä on yleinen hyväksyntä (Perelman 1996, 120–125).

Puhuja voi käyttää todellisuutta rakentavina argumentteina myös malleja ja vastamalleja. Mallin argumenttina käyttämiselle asetetaan ehto: kyseessä on oltava auktoriteetti, jonka nauttima arvostus vahvistaa suunnitellun toiminnan. Tämä arvostus voi johtua jäljittelyn kohteen auktoriteetista tai sen pätevydestä, tehtävästä tai asemasta. Mallin käsite sopii hyvin myös Perelmanin toteamukseen, jonka mukaan auktoriteettiin vetoaminen on merkityksellistä vain, kun todistamiskelpoista totuutta ei ole saatavilla. Vastamalli sen sijaan, nimensä mukaisesti, pyrkii osoittamaan ei-toivottua toimintaa, kun puhuja nimeää vastamallin tai vetoaa siihen (Perelman 1996, 125–128).

Dissosiativisia argumentteja ovat vastakkainasettelut ja erottelut. Vastakkainasettelutekniikassa korostetaan eroja tai kontrasteja kahden asian, idean tai näkökulman välillä. Tämä voi auttaa selkeyttämään argumenttia ja korostamaan sen merkitystä. Erottelussa pyritään erottamaan kaksi tai useampi asia tai käsite toisistaan. Tämä voi auttaa selkeyttämään argumenttia ja korostamaan sen yksilöllisiä ominaisuuksia tai merkityksiä. Perelmanin jaottelu tarjoaa näkemyksen siitä, miten erilaisia argumentaation tekniikoita voidaan käyttää vakuuttavuuden rakentamiseen. Käyttämällä näitä tekniikoita taitavasti ja harkitusti, kielenkäyttäjät voi rakentaa vahvan ja vaikuttavan argumentin, joka puhuttelee ja vakuuttaa yleisönsä (Perelman 1996, 57–59; Summa 1998, 70–71).

Erottelu eli dissosiativinen argumentointi on tehokas väline, kun pyritään korostamaan kahden erilaisen käsitteen, ilmiön tai idean välisiä eroja. Tämän argumentaatiotekniikan ydin on asettaa vastakkain "todellinen" ja "näennäinen" - kaksi eri luokkaa tai kategoriaa. Tämä luo perustan vertailulle ja erottelulle, jossa pyritään osoittamaan, mikä on todellista ja mikä ei ole. Perelmanin mainitsemat esimerkit filosofisista pareista kuvastavat tätä ajatusta. Kun ilmiötä tarkastellaan kaksinaisina - joko todellisuuden osoituksina tai vääristyneinä ilmentyminä - se tarjoaa puhujalle mahdollisuuden rakentaa argumentti, joka korostaa tai kyseenalaistaa näiden ilmiöiden merkitystä ja aitoutta. Tällainen erottelu voi olla erityisen tehokasta silloin, kun yleisö on tietoinen kahden asian välisten erojen merkityksestä ja kun puhuja pystyy esittämään vakuuttavia perusteluja kummankin näkemyksen puolesta. (Perelman 1996, 61, 142-143, 150.)

Kenneth Burken mukaan kaikki ihmisen toiminta, myös kielenkäyttö, perustuu symbolien käyttöön. Symbolien ymmärtäminen on avain ymmärtääksemme henkilön tarkoituksiperiä. Hän näkee inhimillisen toiminnan kokonaisuutena, jossa retoriikalla on keskeinen rooli. Retoriikka paljastaa epätasapainoisen vallankäytön ja erilaiset toimintatavat. Burken mukaan retoriikka on aina konfliktin värittämää, sillä se liittyy valtataisteluun ja valinnan tekoon (Summa 1996, 57). Burken mukaan retoriikan tarve syntyy ihmisten välisistä konflikteista ja erimielisyyksistä. Jos kaikki kommunikaatio olisi täydellistä ja yhtenäistä, retorille identifikaatiolle ei olisi sijaa. Hän korostaa, että retoriikka usein liittyy konfliktiin ja se ei ole aina harmonista tai herrasmiesmäistä. Lisäksi Burke painottaa, että retoriikka kattaa koko tunneskaalan, sisältäen sekä vihan että rakkauden. (Burke 1950, 19-46).

Burken keskeinen käsite on identifikaatio eli samaistaminen, joka mahdollistaa kuulijan samaistamisen laajempaan kokonaisuuteen. Tämä yhdistää rektorin ja kuulijan intressejä, luo yhteistyölle suotuisan ilmapiirin ja on tärkeämpää kuin pelkkä suostuttelu. Erityisesti vaalien aikaan ehdokkaat pyrkivät samaistamaan itsensä mahdollisimman moniin äänestäjiin, jotta nämä tuntisivat ehdokkaan ajatukset omikseen (Summa 1996, 56-59). Burken mukaan identifikaatioon liittyy erottamattomia elementtejä, päätroopeja, jotka ovat keskiössä retorisisissa tilanteissa pyrittäessä vaikuttamaan ja luomaan identifikaatiota. Näiden elementtien ymmärtäminen on avain Burken näkemyksen hahmottamiseen. Esimerkiksi metafora luo perspektiiviä retoriikkaan, kun taas metonymia keskittyy supistamaan sitä (Burke, 1969, 503).

Identifikaatioon liittyy päällekkäisiä ja toisistaan erottamattomia elementtejä joita Burke kutsuu päätroopeiksi. Troopit muodostavat Burken mukaan retoriikan ydinalueen, joka astuu esiin kaikissa retorisisissa tilanteissa, joissa on tarkoitus suostutella, vaikuttaa ja tuottaa identifikaatiota (Burke 1969, 502-504). Identifikaatio on ikään kuin kattokäsite, jonka alla on päätroopeja. Burken mukaan päätroopeja

ovat metonymia, synekdokia ja ironia. Metonymia on Burken mukaan tapa muuntaa aineeton ja abstrakti ilmiö konkreettiseksi, toimien ikään kuin poikkeuksellisenä metaforana. Yksi esimerkki tästä on mustan korpin käyttö puheessa, joka symboloi kuolemaa ja epäonnea. Synekdokia on keino jolla joku tietty asia laitetaan edustamaan kokonaisuutta tai päinvastoin. Esimerkiksi maajoukkuejääkiekkoilija voi edustaa koko kansakuntaa, sen arvoja ja tunnetta. Synekdokian kautta pystytään luomaan voimakas emotionaalinen yhteys, kun pieni osa symboloi suurempaa kokonaisuutta. Ironian kautta voidaan paljastaa piilotettuja merkityksiä ja dynamiikkoja. Ironiassa jonkun asian merkitys eroaa asian varsinaisesta merkityksestä. Sen kautta voidaan viitata piilotettuihin totuuksiin, joita ei voi avoimesti nähdä. Ironia on myös keino paljastaa piilotettuja dynamiikkoja (Burke 1969, 512). Näiden päätrooppien ymmärtäminen antaa syvällisen näkökulman siihen, miten retoriikka toimii ja miten se voi vaikuttaa yleisön käsityksiin ja tunteisiin. Ne kaikki linkittyvät identifikaation käsitteeseen, sillä jokainen trope tarjoaa erilaisen tavan, jolla reettori voi luoda yhteyden yleisöön ja saada heidät tuntemaan, ajattelemaan tai toimimaan tietyllä tavalla (Burke 1969, 512.)

Metaforilla on keskeinen rooli poliittisessa viestinnässä, sillä niiden avulla vaikeita argumentteja voidaan selittää ja asioita pelkistää. Metaforat voivat herättää tunteita ja havainnollistaa monimutkaisia asioita. Metaforassa sanan merkitys täytyy etsiä lauseen ulkopuolelta. Vaikka jokin metafora, kuten "aika on rahaa," saattaa olla yleisesti hyväksytty, sen tulkinta voi vaihdella. Metaforan käyttäjä viestii omaa maailmankuvaansa. Metaforien käytössä on otettava huomioon, miten yleisö ne ymmärtää, sillä ne voivat tulkita ne eri tavoin. Metaforia käytetään viestin perille saamiseksi, ja niiden ymmärtäminen vaihtelee. Metaforissa valtiota voidaan kuvata sankarina tai kansakuntaa sairaana. Metaforia ei aina käytetä ideologiaan, vaan myös kevennykseen. Poliitikassa vältetään joskus riskejä, joten käytetään vain sellaisia metaforia, jotka eivät aiheuta liikaa tulkinnanvaraa ja voidaan helposti ymmärtää (Wilson 1990, 104-130.)

Molemmat, sekä Perelman että Burke, tunnistavat metaforien kyvyn yhdistää erilaisia termejä, jotka eivät luontaisesti sovi yhteen. Tämä voi aiheuttaa ristiriitoja, sillä eri kategorioihin kuuluvat termit voivat olla keskenään ristiriidassa. Burkelle erilaisten maailmankatsomusten harmonia on lähes saavuttamaton, ja hän näkee metaforat työkaluina, jotka auttavat meitä ymmärtämään maailmaa monimuotoisemmin. Samalla metaforat kuitenkin rajaavat näkemysemme maailmasta. Burkelle tämä heijastaa motiivien, juonittelun ja piilevien valtasuhteiden dynamiikkaa. Metafora voi avata yhden tulkinnan, mutta se ei välttämättä kata kaikkia mahdollisia näkökulmia, jättäen tilaa uusille tulkintamahdollisuuksille (Burke 1945, 503-507). Metaforat ovat subjektiivisia ja liittyvät tunteisiin, auttaen ymmärtämään monimutkaisia asioita ja jakamaan kokemuksia. Ne heijastavat vallitsevia käsityksiä ja muokkaavat yleisön ajattelua,

kuten politiikan metaforat osoittavat. Taloutta voidaan kuvata luontoon liittyvillä metaforilla, kuten "kateudella tämä maa ei nouse", korostaen talouden nousua liikkeen ja kasvun käsitteiden avulla (Vainikka, Kanner, Era, Harju, Koivunen, Seuri & Mäkelä 2020, 250-266).

3.4 Konservatiivisen retoriikan teoria

Albert O Hirschmanin (1991) mukaan konservatiivinen/taantumuksen retoriikka koostuu kolmesta teesistä: nurinkurisuuden-, turhuuden- ja vaaranteeseistä. Nurinkurisuusteesi tarkoittaa, että yhteiskunnallinen uudistus ei paranna tilannetta, vaan päinvastoin pahentaa sitä. Turhuudenteesin mukaan uudistukset ovat turhia, koska ne epäonnistuvat eivätkä todellisuudessa muuta vallitsevaa yhteiskunnallista järjestystä. Vaaranteesin mukaan uudistuksen hinta on liian korkea saavutettaviin hyötyihin nähden. Samalla uudistus vaarantaa olemassa olevaa hyvää. (Hirschman 1991, 7). Hyvinvointivaltion sosiaalipolitiikkaa vastustetaan sen vaikutusten takia vapaisiin markkinoihin, kuten kysyntään, tarjontaan ja palkkoihin. Minipalkan pelätään laskevan työllisyyttä, ja sitä pidetään nurinkurisuuden teesin ilmentymänä. Lisäksi väitetään, että hyvinvointivaltio laiskistaa ihmisiä. Nurinkurisuuden teesin mukaan valtio auttaa köyhiä, mutta samalla syrjäyttää kirkon, ja valtionapua tarvitaan entistä enemmän (Hirschman 1991, 27-34).

Teesejä voidaan käyttää arvioitaessa valtion tekemiä uudistuksia, kuten nurinkurisuuden ja turhuuden teesejä, joissa korostetaan uudistusten kustannuksia ja uhkia. Vaaran teesi liittyy siihen että pelotellaan uudistuksilla. Turhuuden teesin mukaan hyvinvointivaltio palvelee keskiluokkaa, kun taas vaaran teesin mukaan se uhkaa sekä vapautta että demokratiaa. Ranskan vallankumous esimerkkinä osoittaa, että uudistuksia tehtiin vähemmän kuin luultiin, myös kuningas osallistui niihin, mikä tukee nurinkurisuuden, turhuuden ja vaaran teesejä. Turhuuden teesin mukaan demokraattinen hyvinvointivaltio on petosta, kun taas vaaran teesin mukaan se uhkaa vapautta (Hirschman 1991, 133-146).

Nurinkurisuuden teesi väittää, että hyvää tarkoittavat toimet voivat kääntyä itseään vastaan ja heikentää tilannetta entisestään. Teesillä on myyttinen tausta, jossa jumalat puuttuvat yksilön toimintaan. Poliittiset toimet, kuten palkkojen nosto tai sosiaalipolitiikka, voivat johtaa odottamattomiin ja haitallisiin seurauksiin. Milton Friedman käytti teesiä vastustaessaan minimipalkkaa, väittäen sen pahentavan köyhien tilannetta. Konservatiivit ja uusliberaalit hyödyntävät teesiä sosiaalipolitiikan arvostelussa, korostaen tarkoittamattomien seurausten vaarallisuutta. Ideologinen lataus nousee erityisesti sosiaalipoliittisten reformien aikana, missä laiskuus nähdään keskeisenä inhimillisenä tekijänä. Esimerkiksi 1800-luvulla uskottiin työtapaturvakuutusten aiheuttavan tarkoittamattomia

seurauksia, kun työntekijöitä syytettiin tahallisesta vammautumisesta (Hirschman 1991, 27-42, 122-123; Löppönen 2017, 124-127).

Hyvinvointivaltion konservatiivinen kritiikki perustuu useisiin näkökohtiin: Haastetaan vapaat markkinat; uskotaan, että valtion sekaantuminen pahentaa tilannetta. Väitetään, että valtio lisää laiskuutta, koska sosiaaliturva vähentää yksilön vastuuta, mikä heikentää yrittäjyyttä. Sosiaalityöntekijöitä nähdään byrokraatteina, joiden tavoitteena on oman työpaikkansa säilyttäminen ja laajentaminen. Keskiluokka hyötyy palveluista, koska kaikki maksavat veroja, myös köyhät. Tämä tukee turhuuden teesiä. Keskiluokka vaikuttaa vallankäyttöön, ja politiikka kallistuu heidän hyväkseen. Keskiluokka hyötyy erilaisista etuuksista, kuten työttömyyskorvauksista, mikä vahvistaa heidän asemaansa. Valtion rahoittamat asunnot ovat kalliita köyhille ja keskiluokka vie ne (Hirschman 1991, 60-68). Turhuuden teesin mukaan uudistaja on naiivi ja tuntee yhteiskunnan huonosti. Hän saattaa jättää huomioimatta olennaisen, kuten lain tai tieteellisen tosiasian (Hirschman, 51).

Turhuuden teesi väittää, että yhteiskunnan muutokset eivät onnistu, sillä rakenteet pysyvät ennallaan. Uusliberalismi käyttää tätä teesiä hyvinvointivaltion kritisointiin, ja George Stigler kutsuu sitä "suunnan laiksi". Stiglerin mukaan valtion menot hyödyttävät pääasiassa keskiluokkaa, joka vaikuttaa poliittisiin päätöksiin. Teesiä käytettiin 1970- ja 1980-luvuilla vastustamaan hyvinvointivaltion palveluita, ja Ronald Reagan hyödynsi sitä kampanjassaan. Kriitikoiden mukaan teho perustuu siihen, että muutosta ei voi saavuttaa ilman koko järjestelmän uudelleenmuotoilua, paljastaen reformistien tekopyhyden (Hirschman 1991, 28-30, 43-45, 50-80; Löppönen 2017, 124-128).

Vaaran teesi väittää, että yhteiskunnan muutokset uhkaavat vanhemman ja arvokkaamman arvon asemaa, ja siksi uudistuksia ei tulisi tehdä. Friedrich Hayek käytti teesiä uusliberalismin perusteluna väittäen, että hyvinvointivaltio, vaikka tarjoaa turvallisuutta, kaventaa yksilön vapautta. Hayekin mukaan valtion lisääntyvä tehtävien hoitaminen johtaa vapauden menetykseen. Hän ennusti myös kaltevan pinnan ilmiötä, jossa vaara ei välttämättä toteudu, mutta yhteiskunta silti ajautuu kohti sosialismia. Benjamin Constantin näkökulma on, että yksilöllä tulisi olla vapauksia, ja valtion roolin tulisi rajoittua yövärtijavaltion periaatteeseen, jossa sen ainoa tehtävä on ylläpitää järjestystä. Hayekin mukaan markkinoiden tulisi toimia luonnonlakien mukaisesti ilman puuttumista. Jo vuonna 1848 ranskalainen parlamentaarikko ilmaisi huolensa siitä, että sosiaaliturva passivoi yksilöt ja tuhoaa yrittäjyyden, korostaen jokaisen yksilön mahdollisuuksien olevan samat menestyä, ja menestyminen riippuu yksilön omasta panoksesta (Hirschman 1991, 81-132; Löppönen 2017, 124, 128-130).

Hirschman kirjoitti retoriikkateoriansa oikeistolaisen ja konservatiivisen argumentoinnin pohjalta. Kuitenkin teen tutkimuksessani mielenkiintoisen huomion, jonka mukaan reaktion retoriikan argumentaatorakenteet toimivat eduskunnassa myös muunlaisen opposition käsissä, olipa se oikeistolainen tai vasemmistolainen.

3.5 Retoriikka-analyysi

Tutkimukseni metodi on retoriikka-analyysi. Retoriikka-analyysi on tutkimusmetodi, jossa analysoidaan valittujen poliitikkojen puheita ja tekstejä (Wiesner ym. 2017). Martin (2014, 9) korostaa, että analyysissä on otettava huomioon konteksti, kuten puhujan identiteetti, kohdeyleisö, tilanne, syyt ja esitystapa. Ilman kontekstia aineiston tulkinta jää puutteelliseksi. Analyysin tulee kattaa puheen konteksti, retoriset argumentit ja puheen vaikutukset. Analyysissä selvitetään, kuka yrittää suostutella yleisöä ja millä argumenteilla. Puhuja käyttää retoriikkaa hallitakseen puhetilannetta, muokaten argumentit yleisön hyväksyttäväksi (Martin 2014, 88-100). Retoriikka-analyysi ei ainoastaan esitä retorisia keinoja vaan pyrkii aineiston tulkintaan (Wiesner ym. 2017). Tarkoituksena ei ole kannattaa tai vastustaa poliittista motiivia, vaan ymmärtää, millaisia argumentteja ja suostuttelukeinoja aineistossa on käytetty.

Retoriikan tieteellisessä tutkimuksessa ei riitä pelkkä ilmiön tuntemus, vaan sen on pystyttävä määrittelemään analysoitavaan muotoon, mikä edellyttää retorista analyysia. Retoriikan yhteydessä korostuu argumentaation merkitys, vaikka näiden käsitteiden erottaminen toisistaan voi olla haastavaa. Useat retoriikan teoreetikot keskittyvät argumentaatioteorian tutkimiseen, ja Perelmanin teorian mukaan argumentaatio on keskeinen tehokeino retoriikassa, tavoitteena vakuuttaminen ja suostuttelu (Perelman 1996, 12). Retorisessa analyysissä on oleellista huomioida yleisön suhde tekstiin, mikä on keskiössä Perelmanin argumentaatioteoriassa. Analysoijan tulee ymmärtää, kenelle teksti on tarkoitettu, sillä yleisön määrittely voi vaikuttaa analyysin tuloksiin merkittävästi (Perelman 1996, 16-27). Retorinen analyysi keskittyy siihen, miten puhuja muotoilee argumenttinsa käyttäen retoriikkaa, joka auttaa puhujaa hallitsemaan tilannetta suunnatessaan argumenttejaan yleisöön tavoitteenaan asetetut päämäärät (Martin 2014, 88). Analyysin tulee kattaa puheen osat, kuten retorinen konteksti (puhetilanteen välittömät olosuhteet), retorinen argumentti (argumenttien muotoilu ottaen huomioon yleisön) ja retoriset vaikutukset (puheen vaikutukset yleisöön). Näiden osien tarkastelu auttaa ymmärtämään, miten retoriikka toimii tiettyssä puhetilaisuudessa (Martin 2014, 100).

4 ANALYYSI

Seuraavaksi analysoin aineistoa, jossa apuna käytän Purhosen teosta (1961). Teos on hyödyllinen, kun analysoin valtiovarainministerin puhetta. Myös Puumala (2010) käytti teosta, joten koen sen olevan relevantti teos.

Budjettidebatissa edustajat pyrkivät tekemään muutoksia budjettiin. Tyypillisesti oppositio pyrkii leimaamaan budjettia esimerkiksi riistobudjetiksi. Purhosen mukaan budjettidebatti on luonteeltaan vapaa ja lähes mistä tahansa saa puhua (Purhonen 1961, 149–153). Purhosen (1961, 166) mukaan edustajat eivät kuuntele tai osoita puheenvuoroja toisilleen, vaan medialle ja äänestäjille. Näin ollen edustajien yleisö Perelmanin (1996) mukaan on universaaliyleisö eikä erityisyleisö. Kuitenkin omassa tutkimuksessani lähestyn asiaa erityisyleisön näkökulmasta.

4.1 Miten valtiovarainministeri puhuu budjetista?

Eino Purhosen (1961, 151) mukaan budjettidebatin aloittaa valtiovarainministeri niin kutsutulla budjettipuheellaan. Puheessaan ministeri kuvailee valtiontalouden tilaa kuten tulojen ja menojen kehitystä. Puheen argumentteina käytetään usein hallitusohjelmaa. Yleensä puhe päättyy vetoomukseen, ettei eduskunta esittäisi suuria muutoksia hallituksen budjettiesitykseen (Purhonen 1961, 151–152). Puumalan (2010, 47–48) mukaan puheessa käsitellään ainakin neljää eri osaa, joita ovat 1) Suomen ja maailmantalouden tilanne 2) kerrotaan ministeriön lukuja 3) ministerin mukaan budjetti on vastuullinen sekä 4) millainen puheen lopetus on.

Vuoden 1999 budjettidebatti alkaa valtiovarainministeri Sauli Niinistön puheenvuorolla, jossa luodaan kuvaa paremmasta huomisesta. Hänen mukaansa budjetti ylläpitää uskoa paremmasta tulevaisuudesta. Ministeri hehkuttaa uutista, jonka mukaan luottoluokituslaitos Standard & Poor's on parantanut Suomen luottoluokitusta. Syy paremmasta huomisesta johtuu siitä, että budjetti on ylijäämäinen. Vaikeat ajat olisivat takanapäin, joten tulevaisuuden odotetaan olevan valoisampi (PTK_42/1999).

Positiivisten uutisten jälkeen ministeri alkaa puhumaan vastuullisuudesta. Vaikka taloudella on mennyt vuosia hyvin, vaikeat ajat voivat palata, jolloin Suomen tulee olla valmis kestävään ne. Suomen kestävyuden vahvistaminen tarkoittaa vähäistä valtion velkaa, jotta kriisin sattuessa sitä voidaan ottaa:

Toisaalta meidän on ymmärrettävä myös se, että huolimatta varsin hyvästä taloushistoriasta viimeisen viiden vuoden aikana ja huolimatta varsin hyvistä tulevaisuudennäkymistä on syytä myös aina pitää mielessä, ettei maailma näin hyvin välttämättä aina asetu. Silloin meidän on luotava mahdollisuuksia vastata myös huonompiin päiviin ja se tapahtuu luomalla velanottovaraa, jos sellaiseen joskus jouduttaisiin päätyään -Valtiovarainministeri Sauli Niinistö (kok.) (PTK_42/1999).

Vastuullisuuspuheen jälkeen ministeri alkaa luetella ministeriön lukuja taloudesta. Ministeri esittää huolensa, miten maailmantalous ja etenkin Yhdysvaltojen talous kehittyy nyt ja tulevaisuudessa. Puheen lopuksi ministeri nostaa huolensa maan kilpailukyvyistä. Kilpailukykyä on tarkoitus käydä läpi tulopoliittisessa keskustelussa työmarkkinoiden kanssa. Käytännössä se tarkoittaa palkkamallia, jota hallitus tukee veronkevennyksillä (PTK_42/1999).

Vuoden 2002 budjetti alkoi tutun ministerin puheella. Sen sijaan puheen sisältö oli erilainen kuin vuonna 1999. Nyt budjettia varjostivat epävarmuus maailmantaloudesta. Taloudella menee huonosti niin Euroopassa kuin Yhdysvalloissa:

Me olemme eläneet sellaista taloudellista aikaa maailmanlaajuisesti, jossa jo runsaan puolentoista vuoden ajan on hakemalla haettu merkkejä talouskasvun piristymisestä, koettu tällä välin epävarmuutta, ja tuo epävarmuus ei ainakaan ole poistumaan päin. -Valtiovarainministeri Sauli Niinistö (kok.) (PTK_97/2002).

Sitten ministeri tuttuun tapaan luetteli ministeriön esittämiä lukuja taloudesta. Puheensa lopuksi ministeri käytti lottovoittovertausta, sanoittaakseen millaisessa taloudellisessa tilanteessa Suomi on:

Pitää vaan kerta kaikkiaan ymmärtää se, että lottovoittojen aika on toistaiseksi ohi. Saattaa olla, että vasta seuraava sukupolvi uudelleen täyttää sellaisen kupongin, mutta kyllä tällaisellakin kasvulla pärjätään. Se vaan tarkoittaa sitä, että ymmärretään, että tässä ei nyt asuteta mitään upperikasta maata. -Valtiovarainministeri Sauli Niinistö (kok.) (PTK_97/2002).

Valtiovarainministeri Alexander Stubbin puhe alkaa synkistelyllä. Suomen talous ei ole juuri kasvanut vuoden 2008 finanssikriisin jälkeen, mikä uhkaa hyvinvointiyhteiskunnan rahoituspohjaa. Myöskään tuleva talouskasvu ei lupaa hyvää, valtiovarainministeriö ennustaa pientä talouskasvua. Myöskään Kiinan tai Venäjän talouksilla ei mene hyvin. Ministeri esittää huolensa siitä, että Suomi on lähellä rikkoa EU:n vakaus- ja kasvusopimusta:

Suomi näyttäisi täpärästi myös välttävän EU:n vakaus- ja kasvusopimuksen miinus 3 prosentin alijäämärajan, sillä valtiontalouden alijäämän ennustetaan kohenevan ensi vuonna 2,8 prosenttiin suhteessa bruttokansantuotteeseen. -Valtiovarainministeri Alexander Stubb (kok.) (PTK_41/2015).

Puheen lopussa ministeri on huolissaan Suomen kilpailukyvyistä, jota pyritään vahvistamaan rakenteellisilla uudistuksilla kuten sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksella, paikallisilla sopimisella sekä työttömyysturvan uudistuksella. Ihan puheen lopussa ministeri lainaa presidentti Niinistöä toteamalla että "tekemättä ei voida jättää" (PTK_41/2015).

Valtiovarainministeri Petteri Orpo aloittaa puheensa iloisella puheella, koska taloudella menee hyvin: "Hallitus on tehnyt ensi vuoden talousarvioesityksen, jonka esittelen enemmän kuin mielelläni. Tilanne on tällä hetkellä taloudessa erinomainen". -Valtiovarainministeri Petteri Orpo (kok.) (PTK_85/2018).

Sitten ministeri alkaa puhua vastuullisuudesta, jossa hyvinvointi on mahdollinen vain kestäväällä taloudella. Ministerin mukaan budjetti on vastuullinen, koska siitä ei ole tehty vaalibudjettia, jossa rahaa jaettaisiin avokäteisesti. Puhujan mukaan jakovaraa ei ole. Hallitus on tyytyväinen, koska työllisyys on kasvanut. Hallituksen mukaan työttömyys on köyhyyden aiheuttaja, joten työllisyyden kasvu vähentää köyhyyttä. Puheen lopussa ministeri luettelee ministeriön lukuja. Puhe loppuu innostuneen ministerin toteamukseen, että budjetti on erinomainen ja taloudella menee hyvin (PTK_85/2018).

Yhteenvedon voidaan todeta, että Purhonen (1961) ja Puumala (2010) ovat relevantteja teoksia budjettidebatissa. Heidän huomionsa valtiovarainministerin puheen rungosta on edelleen relevantti, koska se näyttää toteutuvan sellaisenaan.

4.2 Miten budjetista puhutaan vuonna 1999?

Suomessa pidettiin eduskuntavaalit vuonna 1999. Vaalien voittajat olivat Keskusta ja Kokoomus. Kuitenkin suurimpana puolueena säilyi SDP, joka näin sai pitää pääministerin paikan. Hallitustunnustelujen jälkeen syntyi Paavo Lipposen toinen hallitus, jossa mukana olivat SDP, Kokoomus, Vasemmistoliitto, Vihreät ja RKP. Opposition jäivät Keskusta, KD, Remonttiryhmä ja Perussuomalaiset. Hallituksen takana oli sen perustamisen jälkeen 140 kansanedustajaa, eli kyseessä oli vahva enemmistöhallitus. Vuoden 1999 syksyllä eduskunta kokoontui päättämään vaalikauden ensimmäisestä budjetista.

Pääministeri Paavo Lipposen mukaan työllisyys kasvaa ja velan määrä laskee. Hänen mukaansa velkaa pitää vielä lyhentää reilusti, jotta seuraavan laman sattuessa maalla olisi varaa ottaa velkaa. Tavoitteena on nostaa työllisyysaste 70

prosenttiin. Keskustan Mauri Pekkarisen mukaan Suomella on kaksi ongelmaa, joita ovat väestön keskittyminen Etelä-Suomeen sekä sosiaalisen eriarvoisuuden kasvu. Kuntaministeri Martti Korhonen ei jaa Pekkarisen huolia, koska hallitus ohjaa rahoja koko Suomeen. Pekkarinen on eri mieltä ja toteaa, että kasvukeskukset saavat enemmän rahaa kuin haja-asutusalueet. Edustaja Kirsi Pihan mukaan kaupungeja tulee tukea, koska siellä taloudellinen kasvu on suurempaa. Lisäksi kaupungistuminen on globaali trendi (PTK_47/1999). Kuten äskeisestä nähtiin, oppositiopuolue Keskusta otti yhteen hallituksen kanssa aluepolitiikasta. Keskustan mukaan taantuvat alueet tarvitsevat rahaa, mutta hallituksen mukaan pitää tukea niitä alueita joihin ihmiset haluavat muuttaa.

Keskustan Petri Salon mukaan edustajien mahdollisuus kommentoida budjettia on liian vähäinen. Salo antaa ymmärtää, että edustajien budjettivalta olisi todellisuudessa vähäinen, koska heillä olisi vain vähän aikaa kommentoida budjettia. Edustaja haluaisi lisää aikaa lukea ja tutustua budjettiin:

Toivottavasti tämä budjetti on lajissaan viimeinen siltä osin, että myös tulevaisuudessa turvataan kansanedustajille mahdollisuus jo ennen tiukkaa raamitusta antaa omat mielipiteensä julki tässä salissa, jotta valtiosihteeri Sailaksen peräänkuuluttama asia, politiikka politiikkaan, tulee otetuksi huomioon. -Petri Salo (kesk.) (PTK_47/1999).

Budjettidebatissa nähtiin kummallinen näytös, jossa Keskusta ja hallitus syyttivät toinen toistaan. Keskustan Seppo Kääriäisen mukaan budjetti ei vastaa mitä vaaleissa oli luvattu. SDP:n edustaja Leena Luhtasen mukaan valtion velka on suurimpia uhkia. Hänen mukaansa velkainen valtio on köyhän pahin vihollinen, koska tällöin rahaa ei riitä hyvinvointipalveluiden ylläpitoon. Pääministeri Lipposen mukaan Keskusta käyttää "poltetun maan taktiikkaa", koska monissa kunnissa heillä on paljon valtaa. Silti kuntien ongelmista Keskusta syyttää vain hallitusta. Edustaja Kääriäisen mukaan hallitus hyökkää Keskustan kimppuun, jotta sen omat rivit pysyisivät ehjinä. Pääministerin mukaan Keskustan syytökset ovat pelkkää retoriikkaa. Kokoomuksen Sirpa Pietikäinen on huolissaan naisiin ja lapsiin kohdistuvasta väkivallasta, johon hallitus on luvannut puuttua (PTK_47/1999).

SDP:n edustaja Kalliomäki puolustaa hallituksen tekemiä leikkauksia. Hän vierittää syyn Lipposen ensimmäisen hallituksen edeltävälle hallitukselle eli Esko Ahon porvarihallitukselle. Kalliomäen retoriikassa leikkauksia oli pakko tehdä eikä muuta vaihtoehtoa ollut. Retoriikka muistuttaa uusliberalistien käyttämää retoriikkaa paitsi se, että siinä syytetään edeltävää hallitusta. Kalliomäen mukaan on Lipposen hallitusten ansiota, että taloudella menee paremmin ja valtion velkaa voidaan lyhentää. Hän delegitimoi Ahon hallituksen leikkaukset, koska edustajan oma puolue ei ollut kyseisessä hallituksessa:

Lipposen toisen hallituksen budjetit työstetään kovasti erilaisissa oloissa kuin olivat ne, joissa Lipponen ykkösen budjettisavotat aikanaan käynnistyivät. Retuperällä ollut talous tuolloin yli neljä vuotta sitten pakotti hallituksen kertakaikkisen rankkoihin leikkauksiin. -Antti Kalliomäki (sdp.) (PTK_46/1999).

SDP:ssä ollaan huolissaan valtion velasta, mutta samalla hyvinvointivaltion palveluita halutaan ylläpitää. Edustaja Saara Karhun mukaan valtion velan lyhentäminen on tärkeää, jotta tuleville sukupolville jää hyvinvointia (PTK_46/1999). Keskusta ei hyväksy Kalliomäen kritiikkiä Ahon porvarihallituksesta. Keskustan Mauri Pekkarisen mukaan 1990-luvun lama johtui sinipunahallituksen ajamasta politiikasta. Pekkarinen kritisoi myös nykyistä hallitusta joka hänen mukaansa tekee päätöksiä markkinavoimien mukaan eikä itsenäisesti. Tuttuun tapaan Pekkarinen kritisoi väestön keskittymistä kasvukeskuksiin. Pekkarinen kritisoi trickle-down efektiä, jossa rikkaiden hyvinvointi valuu alas kaikkien käyttöön:

Sosiaalista kahtiajakoa käytännössä merkitsee se tosiseikka, että kansalaisten vaurain kymmenes kuittaa jälleen kymmenillä miljardeilla kasvavasta kansantulon kakusta ennätysrivun. Sadoilletuhansille eläkeläisille budjetti ei anna kuitenkaan mitään, ei mitään. -Mauri Pekkarinen (Kesk.) (PTK_46/1999).

Vasemmistoliiton Outi Ojalan mukaan hallituksen tulee ottaa malli sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskukseen Stakesin selvityksessä, jonka mukaan ihmiset eivät pidä kannustavuuden lisäämisestä, vaan haluavat enemmän sosiaaliturvaa. Tutkimuksen mukaan ihmiset eivät pidä ajatuksesta että "työ on parasta sosiaaliturvaa", vaan haluavat ostovoimaista sosiaaliturvaa (PTK_46/1999).

Kokoomuksen Ben Zyskowicz nostaa ethostaan mainitsemalla puolueen puolen miljoonan äänipotin viime vaaleissa. Sitten hän käyttää antietosta, jossa hän vitsailee, että kaikki Kokoomusta äänestäneet olisivat hyvätuloisia. Hänen mukaansa Keskusta ei esitä vaihtoehtoja. Hän kiteyttää Kokoomuksen talous- ja sosiaalipolitiikan, jossa työ on parasta sosiaaliturvaa, koska työttömyyden katsotaan aiheuttavan köyhyyttä. Kokoomus haluaa aktiivista sosiaaliturvaa, jossa yksilön omaa vastuuta korostetaan eli sosiaaliturvasta halutaan tehdä vastikkeellista. Lisäksi verotusta halutaan alentaa. Saman puolueen edustaja Kirsi Piha ei ole Zyskowiczin kanssa samaa mieltä. Hänen mukaansa sosiaaliturvasta tulee tehdä vastikkeellinen, mutta hän ei ole samaa mieltä, että sen tulisi kohdistua nuoriin. Pihan mukaan vastikkeellinen sosiaaliturva ei ole lääke nuorisotyöttömyyteen, vaan se voi pahentaa sitä:

On pakko myöntää, että korvani höristyivät eilen erityisesti kuunnellessani oman ryhmämme ryhmäpuheenvuoron käyttäjää Ben Zyskowiczia. Kokoomus halusi kiinnittää ryhmäpuheenvuorossaan huomiota syrjäytymisuhassa oleviin nuoriin kuten pitääkin. Mielestäni esitetty lääke sen sijaan oli, ja on, kyseenalainen. -Kirsi Piha (kok.) (PTK_46/1999).

Sosiaaliministeri Maija Perho on Zyskowiczin kanssa samaa ja Kirsi Pihan kanssa eri mieltä. Hänen mukaansa Tanskassa nuorten sosiaaliturva on vastikkeellinen ja se on toiminut. Myös Suomen tulisi ottaa Tanskasta mallia, jotta nuorten pahoinvointi vähenisi. Keskustan Liisa Hyssälän mukaan hallitus purkaa universaalia hyvinvointimallia, jossa vastikkeettomasta sosiaaliturvasta tulee vastikkeellista. Sosiaaliturvasta on hänen mukaansa tulossa "työ on parasta sosiaaliturvaa". Kokoomuksen mukaan koulutuksen tulee palvella elinkeinoelämää. Lisäksi koulutuksella yksilö voi ottaa vastuuta enemmän vastuuta omasta elämästään eli toteuttaa mahdollisuuksien tasa-arvoa, jossa menestyminen on yksilöstä itsestään kiinni. Kokoomus ei jaa Keskustan huolta haja-asutusalueiden tilanteesta. Kokoomuksen mukaan ihminen saa asua siellä missä haluaa, mutta alueiden tukeminen ei saa tulla liian kalliiksi. Kokoomukselle kuntien määrä ei ole itseisarvo (PTK_46/1999).

Vasemmistoliitto on pettynyt budjettiin, koska heidän mukaansa pienituloisilta leikataan. Kuitenkin he kannattavat budjettia, koska hallitus ajaa maksukattoa sosiaali- ja terveystaloukselle. Vasemmiston mukaan veronkevennykset ovat hyväksi, mutta eivät suurituloisille. Veronkevennykset on kohdennettava pieni- ja keskituloisille. Etenkin ruoan arvonlisäveroa tulisi alentaa (PTK_46/1999).

Myöskään RKP ei jaa Keskustan huolta maaseudun näivettymisestä, vaan on sitä mieltä, että hallitus on tehnyt asialle jotain kuten tukemalla kuntasektoria. Keskustan Mauri Pekkarisen mukaan hallitus tekee virheen, kun se on päättänyt siirtää veroratkaisut eduskunnan ulkopuolelle eli työmarkkinoille ja tupo-pöytiin. Sen sijaan pääministeripuolue SDP puoltaa kolmikantaa. Kokoomus puolestaan mieltää ammattiyhdistysliikkeen ahneeksi, joka ei aja työntekijöiden asemaa. Etenkin työehtojen yleissitovuus herättää kritiikkiä, koska se vääristää työmarkkinoita. Edustaja Zyskowicz suhtautuu negatiivisesti työmarkkinajohtajiin, joita hän nimittää peikoiksi, jotka heikentävät talouskasvua. Talouskasvun heikennys uhkaa kaikkia, joten he toimivat vastuuttomasti: "Työvoimakapeikat uhkaavat talouden suotuisaa kehitystä jo joillakin aloilla ja alueilla. Tilanne vaatii toimenpiteitä, joilla työn vastaanottaminen parantuu". -Ben Zyskowicz (kok.) (PTK_46/1999).

Kokoomuksen Pirjo-Riitta Antvuori ei jaa puoluetoverinsa Zyskowiczin näkemystä työmarkkinoista, vaan näkee ne positiivisessa valossa. Vasemmistoliitto on eri mieltä Kokoomuksen kannasta, mutta tarjoaa työmarkkinaosapuolten mallille vaihtoehdon

eli sen kirjaamisen lainsäädäntöön. Vasemmistoliitto ei myöskään jaa yksilön vastuun käsitystä, vaan viime kädessä vastuu yksilöstä on valtiolla. Vastuu yksilöstä ei pitäisi olla hyväntekeväisyyden tai markkinoiden varassa. Puolueet ovat kuitenkin yhtä mieltä siitä, että työllisyys on paras lääke syrjäytymistä vastaan. Köyhyyttä ja syrjäytymistä voidaan ehkäistä tarjoamalla ihmisille töitä. Myös RKP tukee keskitettyä palkkaratkaisua, mutta ei ole siinä ehdoton (PTK_46/1999).

Vihreiden veropolitiikka tähtää työllisyyden kasvamiseen. Painopiste on pienyrityksissä. Työnverotuksen keventäminen rahoitetaan ympäristöveroja kiristämällä. Myös valtion velan lyhentäminen on tärkeää, jotta riippuvuus kansainvälisistä luotonantajista vähenee, samalla lainanhoitokulut eli korot laskevat. Vihreiden mukaan budjetti leikkaa vähän, mutta he kritisoivat opiskelijoiden asumistuen leikkuuta. Kuitenkin he tukevat budjettia. Kristillisdemokraatit kritisoivat budjettia. Heidän mukaansa köyhät kuten eläkeläiset eivät hyödy budjetista tai talouskasvusta. Etenkin ansiotulovähennykset eivät koske eläkeläisiä, mikä herättää kritiikkiä. Myös Perussuomalaiset kritisoivat budjettia. Heidän mukaansa budjetti on torso, koska etenkin verotuksessa on puutteita. Kokoomuksen ja Keskustan tavoin myös Perussuomalaiset kritisoivat kolmikantaa, koska he katsovat sen vievän valtaa eduskunnasta (PTK_46/1999).

Erilaista kritiikkiä edustaa Remonttiryhmä, jonka mukaan hallitus ei tee tarpeeksi valtionvelan lyhentämisessä. Kritiikin ytimessä on ajatus, ettei nykyinen hyvinvointivaltio ole enää malli, vaan vastamalli, josta on päästävää. Mutta toisin kuin muu oppositio Remonttiryhmän mukaan vastamallista päästään eroon talouden liberalisoinnilla ja velkaa lyhentämällä kuin palveluita lisäämällä:

Kuitenkin nyt Suomi ja suomalaiset kamppailevat edelleen raskaan valtionvelan, ylivelkaantumisen, kohtuuttoman verotuksen ja edelleen pahan työttömyyden kourissa. Tässä niin sanotussa hyvinvointivaltiossa melkoiselle osalle suomalaisia pahoinvointi on jokapäiväinen asia. -Risto Kuisma (Rem.) (PTK_46/1999).

Keskustan Jukka Vihriälän mukaan hallituspuolueiden kannat ovat lähentyneet toisiaan niin paljon, ettei eroa enää ole. Hänen mukaansa Lipposen toinen hallitus on edeltäjäänsä huonompi kopio, joka ei pysty tekemään päätöksiä, vaan sen tehtävä on vain pysyä vallassa. Vihriälän mukaan edellinen hallitus oli toimiva eli malli ja nykyinen ei toimi, joten se on vastamalli (PTK_46/1999).

Vasemmistoliiton Outi Ojalan mukaan aiemmin tehty vuokrasääntelyn purku on vastoin uudistusta heikentänyt vuokralaisten asemaa ja siksi uudistuksesta pitää luopua. Argumenttina toimii nurinkurisuuden teesi, jossa tehty uudistus on heikentänyt uudistuksen kohdetta. Hänen mukaansa vapailla markkinoilla vuokrat

nousevat liian korkeaksi. Ainoastaan sääntelyllä hintojen nousua voidaan rajoittaa. Argumentti sopii vasemmistolle, joka ei yleensä pidä talouden liberalisoinnista:

Vasemmistoliitto pitää tärkeänä, että vuokralaisten asemaa parannetaan. Viime aikojen tuntuvat ja ylisuuret vuokrankorotukset puhuvat tämän puolesta. Vuokrasääntelyyn palaaminen ei saa hallituksessa eikä eduskunnassa riittävää tukea, mutta ylisuuriin vuokriin voidaan puuttua säätämällä esimerkiksi rajat vuokrankorotuksille. -Outi Ojala (vas.) (PTK_46/1999).

Remonttiryhmä haluaa, että valtion tulovero lakkautetaan ja ainoastaan kunnat saavat periä veroa. Tämä johtaisi tasaveromalliin. Kristillisdemokraatit ovat huolissaan tuloerojen ja eriarvoisuuden kasvusta. Tämä uhkaa puolueen mukaan turvallisuutta ja oikeudenmukaisuutta. (PTK_46/1999).

SDP:n Susanna Rahkosen mukaan opiskelijoiden asumistuen uudistus heikentää enemmistön asemaa ja vain hyvätuloiset hyötyvät siitä. Tässä yhdistyvät sekä nurinkurisuuden- ja turhuuden teesit. Nurinkurista on uudistus, joka ei paranna tilannetta. Turhuuden teesin mukaan uudistuksia on turha tehdä, koska keskiluokka hyötyy niistä tavalla tai toisella kuitenkin:

Opiskelijoiden asumistuen yhtenäistäminen ei voi olla silloin itseisarvo, jos suuri joukko opiskelijoita siitä kärsii. Esitys ei kuulosta perustellulta myöskään siksi, että muutoksesta hyötyvät muun muassa sellaiset opiskelijat, joilla on hyvät työtulot tai rikas puoliso. -Susanna Rahkonen (sdp.) (PTK_47/1999).

Myös Perussuomalaisten Raimo Vistbacka käyttää nurinkurisuuden teesiä, kun hän kritisoi hovioikeusuudistusta, jossa kihlakuntia on liitetty toisiinsa. Hänen mukaansa uudistus heikentää palveluiden saatavuutta, mikä voi vaarantaa kansalaisten oikeudentunnon. Argumentissa hyödynnetään myös vaaranteesiä, koska ihmisten pääseminen oikeusvaltiossa oikeuspalveluiden äärelle on vaarassa (PTK_46/1999).

Kristillisdemokraattien Bjarne Kallis esittää laaja-alaista kritiikkiä hallitusta kohtaan, jossa esiintyy myös vaaranteesi. Hänen mukaansa hallituspuolueet vastustavat leikkauksia, mutta joutuvat ne pakosta hyväksymään. Kalliksen mukaan vaalilupauksen pettäminen hallitusohjelman vuoksi uhkaa viime kädessä koko demokratiaa ja ihmisten luottamusta demokratiaan. Hän nostaa ethostaan viittaamalla demokratiatutkijaan Eiliv Skardiin, jonka mukaan demokratian tila alkaa murentua, kun valitaan itsekkäästi materialismi moraalisten periaatteiden sijaan. Kalliksen mukaan pakosta tehty säästökuuri on viime kädessä materialismia, mikä uhkaa moraaliala ja lopulta koko demokratiaa (PTK_46/1999).

Vistbackan mukaan ammattiliittojen liiallinen valta uhkaa parlamentarismia, koska eduskunnalle ei jää verotuksessa liikkumatilaa. Hänen mukaansa eduskunta on kansan valitsemana oikeutettu tekemään kyseisiä päätöksiä. SDP:n Tapio Karjalaisen mukaan sekä valtion velka että sosiaaliset ongelmat ovat yhtä suuria ongelmia. Kuitenkin hänen mukaansa sosiaaliset ongelmat ovat pahempia, joten liiallinen velan lyhentäminen sosiaalisten palveluiden kustannuksella on ongelma (PTK_46/1999).

Remonttiryhmän Risto Kuisman mukaan työn korkea verotus on työllistymisen suurin este. Kuisman mukaan verotus ei kohdistu hyvätuloisiin vaan köyhempiin ihmisiin. Näkemyksen mukaan veronkorotukset ovat turhia koska keskiluokka pystyy kiertämään ne ja ihan laillisesti pääomaverojen kautta. Kuisma myös kritisoi yritysten saamia yritystukia, koska ne haittaavat tervettä taloutta (PTK_46/1999).

RKP:n Perh Löf painottaa, että useiden asiantuntijoiden mukaan Suomen hyvinvointijärjestelmä on olemassa eikä tuloerot ole kasvaneet merkittävästi. Kokoomuksen Pirjo-Riitta Antvuoren mukaan lamavuosina tehnyt uudistukset terveydenhoitoon kuten new public management eli yritysjohtamisen soveltamista julkiseen sektoriin ei ole toiminut. Kritiikki on mielenkiintoinen, koska yleensä Kokoomus on puoltanut talouden liberalisointia: "Säästämisvimmassa menttiin selvästi liian pitkälle, ja terveydenhuoltoon omaksuttu tiukka tulosjohtamis- ja tehokkuusajattelu on vienyt asioita ojasta allikkoon". -Pirjo-Riitta Antvuori (Kok.) PTK_46/1999

SDP:n Reijo Kallio muistuttaa Suomen liittymisestä euroon rajoittavan maan talouspolitiikkaa. Yhteisen rahan vuoksi Suomi ei voi devalvoida valuuttaa kilpailukykyä vahvistaakseen, vaan sen on nyt tapahduttava finanssi- eli budjettipolitiikan avulla:

Meidän on syytä muistaa, että tämän päivän Emu-maailmassa me emme enää markan ulkoisen arvon muutoksilla voi säädellä hintakilpailukykyä ja suomalaisen työn suhteellista hintaa. Meidän keinovalikoimamme rajoittuu lähinnä finanssipolitiikkaan eli budjetti- ja veroratkaisuihin sekä toisaalta tulopolitiikkaan. -Reijo Kallio (sdp.) (PTK_49/1999).

Keskustan mukaan hallitus ei vastaa kuntien kasvavaan sosiaali- ja terveydenhoidon kasvun tarpeisiin, vaan leikkaa kunnilta rahaa. SDP:n Matti Vähänäkin mukaan köyhyys ja syrjäytyminen ovat lisääntyneet. Keskustan Jari Lepän mukaan budjetissa on paljon hyvää kuten valtionvelan lyhentäminen ja panostukset koulutukseen. Kritiikkinä hän esittää vähäisiä aluetukia Itä- ja Pohjois-Suomeen. Kokoomuksen Kalervo Kummolan mukaan valtio voisi yksityistämällä lyhentää valtion velkaa esitettyä enemmän (PTK_49/1999). Kristillisdemokraattien mukaan pienituloiset kuten eläkeläiset eivät hyödy budjetista. Keskusta on huolissaan

aluepolitiikasta ja siitä ettei harmaaseen talouteen puututa riittävästi. Vihreät ovat huolissaan joukkoliikenteen kehityksestä (PTK_47/1999).

RKP:n Henrik Laxin mukaan Ruotsin julkisten palveluiden tuottavuus on huomattavasti korkeampi kuin Suomessa. Hänen argumenttinsa mukaan Ruotsin järjestelmä on malli, johon tulisi pyrkiä ja Suomen nykyinen järjestelmä on vastamalli, vaikka Kokoomus on hallituspuolue, myös sieltä kuului kovaa kritiikkiä hallitusta kohtaan. Argumenttina hän käyttää rotanmyrkkyä. Hänen mukaansa hallitus haluaa tappaa ihmisiä. Argumenttina hän pyrkii vetoamaan tunteisiin:

Lipposen hallitus tuntuu yrittävän tässä budjettiesityksessä syöttää meille rotanmyrkkyä malliin "syö tai itke ja syö". Nimittäin ilmiselvästi tuntuu myös siltä, että Lipposen budjettiesitys pettää ne lupaukset, jotka hän ja hänen hallituksensa ovat hallitusohjelmassa nimenomaan eläkeläisten ja veteraanien kohdalta antaneet. -Seppo Kanerva (kok.) PTK_50/1999

Keskustan Isohookana-Asunmaa kiittää hallitusta siitä, että esiopetus laajenee koko maahan. Remonttiryhmän Risto Kuisman mukaan on harmi, että suhdanteet ovat kääntyneet, koska nyt hänen mukaansa välttämättömät uudistukset jäävät tekemättä. Keskustan Mauri Pekkarisen mukaan hallituksen liian vähäiset määrärahat kunnille pakottavat ne tekemään säästöjä heikompiin PTK_46/1999. Kokoomuksen Irja Tulosen mukaan on pakko säästää, jottei tuleville sukupolville kerry liikaa valtion velkaa maksettavaksi (PTK_49/1999). Kokoomuksen Jouni Lehtimäen mukaan talouden kasvu ei saa perustua velkaan tai kireään verotukseen (PTK_50/1999).

Vasemmistoliiton Veijo Puhjon mukaan Suomen Emu-jäsenyys on syy palveluiden heikentymiseen. Hänen mukaansa Emu-Suomi on vastamalli, joka leikkaa ja aikaisempi Suomi oli malli, joka panosti palveluihin. Kokoomuksen Petri Salo edustaa vastakkaista näkemystä. Hänen mukaansa Emu-jäsenyys on ollut hyväksi Suomelle, koska Ruotsilla menee taloudessa heikommin. Hänen mukaansa Suomen parempi taloudellinen asema perustuu yksinomaan Emu-jäsenyyteen. Keskusta on hänestä vastamalli, koska se vastusti jäsenyyttä (PTK_47/1999). SDP:n Virpa Puiston mukaan liiallinen byrokratia estää tekemästä töitä (PTK_46/1999).

4.3 Miten budjetista puhutaan vuonna 2002?

Vuodesta 1999 alkanut vaalikausi jatkuu. Sama hallitus jatkaa, mutta Vihreät ovat jättäneet hallituksen keväällä 2002. Vihreiden lähdön jälkeen hallituksen enemmistö on kaventunut, mutta sillä on edelleen vahva enemmistö eduskunnassa. Vuoden 2002 syksyllä eduskunta alkoi käsitellä vaalikauden viimeistä budjettia.

Budjetti herättää tunteita. Keskustan Mari Kiviniemi on pettynyt budjettiin, koska ei puutu yhteiskunnallisiin epäkohtiin kuten alueelliseen eriarvoistumiseen. Myös SDP:n Lauri Kähkönen on pettynyt kuntien saamiin tukiin. KD:n Marja-Leena Kempainen on pettynyt budjettiin, koska lastensuojelu ei saa hänen mukaansa tarpeeksi rahaa. (PTK_98/2002). Sen sijaan Vasemmistoliiton Ministeri Suvi-Anne Siimes on iloinen, että kansallinen ilmasto-ohjelma on saanut rahoitusta. Kokoomuksen Vahasalo iloitsi opetusministeriön saamaa rahoitusta (PTK_99/2002). Keskustan Mauri Pekkarinen on erittäin tyytymätön hallitukseen, joka hänen mukaansa aiheuttaa eriarvoisuutta:

Väitän, että äärivasemmalta äärioikealle – vanhoista kommunisteista kokoomukseen – ulottuvalta hallituskoalitiolta on puuttunut ja puuttuu yhteiset ihanteet ja arvot, suuri yhteinen tehtävä. Sellaisen puuttuminen näkyy politiikan jäljessä, Lipposen hallituksen tilinpäätöksessä: Aineellisesti vahvasti vaurastunut Suomi on taloudellisesti, sosiaalisesti ja alueellisesti eriarvoisempi kuin koskaan ennen. Valtio on Niinistön ja Lipposen vuosien aikana asettunut selvästi vahvemman puolelle. -Mauri Pekkarinen (kesk.) (PTK_98/2002).

Keskustan Hannes Mannisen mukaan tehdyt säästöt esimerkiksi kuntataloutteen oli pakko tehdä. Kuitenkin hän pohtii miten kunnat pärjäävät lakisääteisten tehtävien kanssa, jos rahoitusta leikataan liikaa (PTK_99/2002). Kokoomuksen Markku Markkulan mukaan veroja on pakko alentaa, koska eurooppalainen verokilpailu pakottaa siihen. Myös verojen harmonisointia pitäisi tehdä (PTK_101/2002). Keskustan Mauri Salon mukaan on hyvä, että velkaa maksetaan mutta se tehdään hänen mukaansa väärin eli myymällä valtion omaisuutta (PTK_98/2002).

Vihreiden Janina Anderssonin mukaan on välttämätöntä, että budjetti on tasapainoinen. SDP:n Kari Rajamäki on Anderssonin kanssa samoilla linjoilla, mutta hänen mukaansa demokratiaan kuuluu huolehtia heikoista kuten työttömistä. Ministeri Suvi-Anne Siimeksen mukaan tehdyt leikkaukset olivat välttämättömiä, koska lainoista piti maksaa korkeaa korkoa (PTK_99/2002). KD:n Bjarne Kalliksen luona oli käynyt tyytyväinen henkilö, joka iloitsi saamastaan hoidosta. Hänen mukaansa Suomen verotus on perusteltu, koska sillä saa hyvää hoitoa (PTK_98/2002). Kokoomuksen Pekka Ravi siteeraa valtiosihteri Raimo Sailasta, jonka mukaan hyvinvointivaltiota ei tehty siihen, että se hoitaa kaiken, vaan sen tehtävä on tukea ihmistä. Ravi nostaa argumenttiaan käyttämällä vahvaa ethosta (PTK_99/2002).

Keskustan Mauri Pekkarinen siteeraa Palkansaajien tutkimuslaitosta ja toteaa tuloerojen kasvaneen 1990-luvun toisella puoliskolla eli Lipposen hallitusten aikana. Pekkarinen antaa ymmärtää, että tuloerot johtuvat nimenomaan Lipposen

hallituksista eikä niitä edeltäneestä Esko Ahon hallituksesta. SDP:n Mikko Elo on eri mieltä Pekkarisen kanssa ja toteaa, että Suomessa ja Pohjois-Euroopassa palkkaerot ovat pieniä. Hän käyttää lähteenään tilastokeskusta (PTK_149/2002). SDP:n Pia Viitasen mukaan veronkevennykset vaarantavat hyvinvointivaltion (PTK_99/2002). Kokoomuksen Marjukka Karttunen on surullinen, koska vasemmisto ei ymmärrä, ettei veronalennukset uhkaa hyvinvointia. Veroja alentamalla työllisyys saataisiin nousuun, mikä vähentäisi köyhyyttä (PTK_97/2002).

Vasemmistoliiton Esko-Juhani Tennilä mielestä menneisyyden valtiojohtoinen aluepolitiikka toimi paremmin kuin vapaiden markkinoiden politiikka. Tennilän mukaan sekä kasvukeskukset että haja-asutusalueet kärsivät muuttoliikkeestä. Kaupungit ovat ongelmassa, koska väkiluku ja palveluiden tarve kasvaa liian nopeasti. Samaan aikaan ihmiset muuttavat pois pohjoisesta. Tennilän argumentissa menneisyys on malli, johon tulisi palata ja nykyisyys on vastamalli, josta tulisi pyrkiä pois. Tennilä käyttää Lapin yliopiston rehtori Esko Riepulán ethosta argumentin tueksi (PTK_99/2002).

Hallituskauden päättyessä hallituspuolueiden rivit alkavat rakoilla. Ministeri Niinistön pitäessä puhettaan SDP:n Mikko Elo ja Keskustan Mauri Pekkarinen käyvät välihuudoillaan ministerin "kimppuun" (PTK_97/2002). Jos vertaamme vuosien 1999 ja 2002 valtiovarainministerin puheita huomaamme, että vuoden 2002 puhe herättää enemmän välihuutoja. Näyttää siltä, että vaalikauden loppuminen herättää vastakkainasettelua entistä selvemmin myös hallituksen sisällä.

SDP:n Antti Kalliomäki kehuu mennyttä vaalikautta, koska työttömyys ja valtion velka ovat laskeneet sekä inflaatio on pidetty. Keskustan Mauri Pekkarinen puolestaan kritisoi hallitusta. Hänen mukaansa poliittisesti laaja hallitus on eriarvoistanut Suomea etenkin alueellisesti. Pekkarisen mukaan palveluista on leikattu samaan aikaan kun hyvätuloisille on annettu veronkevennyksiä (PTK_98/2002).

RKP ehdottaa, että yritysten yhteisöveron tuotto siirretään valtiolle koska yritysten maksukyky vaihtelee talouden suhdanteiden mukaan. Vastaavasti valtion pitää turvata yhteisöveron siirrosta tulevaa aukkoa. Vihreiden Janina Anderssonin puheenvuorosta ja Kokoomuksen Ben Zyskowiczin kannustuksista päätellen puolueet ovat monesta asiasta samoilla linjoilla. Heidän mukaansa verotusta pitää muuttaa, jotta työn tekeminen olisi kannattavampaa, jokainen työ on arvokasta, vaikka palkka olisi pieni sekä ammattiyhdistysliikkeen asemaa tulisi kaventaa:

Verotuksen rakennetta on ylipäättään muutettava siten, että työn tekeminen ja teettäminen tulee nykyistä kannattavammaksi. (Ed. Zyskowicz: Oikein!) Eikö inhimillisestikin ottaen ole järkevämpää, että ihmisille on tarjolla työtä, josta maksetaan pientäkin palkkaa, kuin heidän pitämisensä palkatta ja

toimettomana? (Ed. Zyskowitz: Tuo on aivan oikein!) On myös kysyttävä, minne työpaikat syntyvät, jos eivät matalapalkka-aloille. (Ed. Zyskowitz: Oikein!) Tästä olisi päästävä analyttiseen keskusteluun myös ammattiyhdistysliikkeen kanssa. (Ed. Zyskowitz: Oikein!) Meidän on siis yhteisesti löydettävä keinot, millä nykyiset työlliset saadaan paremmin työllistettyä. (Ed. Zyskowitz: Oikein!) (PTK_98/2002).

KD:n Bjarne Kallis pyrkii identifioimaan Suomea muihin Pohjoismaihin, joissa verotus on korkeampaa ja palvelut parempia. Hänen mukaansa Pohjoismaat ovat malli ja Suomi on vastamalli, josta tulisi pyrkiä pois eli nostaa veroja muiden Pohjoismaiden tasolle. Perussuomalaiset kritisoivat polttoaineverojen korotusta koska se heidän mukaansa heikentää syrjäseutujen elinvoimaa. Päätöstä yritetään delegitimoida toteamalla, että se on Vihreiden aikaansaannos, vaikka he eivät enää ole hallituksessa. Keskusta kritisoi hallitusta korkeasta työttömyydestä ja alueellisesta eriarvoisuudesta (PTK_98/2002).

Ministeri Mönkäre puolustaa hallituksen työllisyysaavutuksia:

Kun työllisyysaste on noussut, se tarkoittaa, että työpaikkoja on syntynyt lisää. Itse asiassa Lipposen hallitusten aikana 300 000 uutta työpaikkaa on syntynyt, jossakinhan ne työpaikat ovat. Ne ovat sitten suuremmissa yrityksissä, keskisuurissa yrityksissä, on niitä kyllä mikroyrityksissäkin. (Teollisuusministeri Mönkäre (sdp.) PTK_98/2002).

Keskustan mukaan hallitus ei tee tarpeeksi työllisyyden eteen, josta tulee suuri vaara:

Todellinen vaara uhkaa. Täytyy sanoa ehkä 50-luvun vaalimainosta lainaten, että "vaara uhkaa, maalaisliitto pelastaa". Siinä tilanteessa kohta olemme, sillä jos työllisyyskehitys lähtee edelleen huononemaan, välttämättä tarvittaisiin nyt työllisyys- ja yrittäjyyspoliittista ohjelmaa. (Ala-Nissilä (kesk.) PTK_99/2002).

Vihreiden Osmo Soininvaaran mukaan pääkaupunkiseutu on joutunut maksamaan liikaa rahaa muulle Suomelle (PTK_99/2002). Vasemmistoliiton Esko-Juhani Tennilä on eri mieltä, koska Helsingin verotuotot ja valtionavut ovat korkeammat kuin Lapissa. Vasemmistoliiton Kari Uotila kyseenalaistaa Keskustan aluepolitiikan koska kasvualueet menettävät rahoja, joita ne kipeästi tarvitsevat. Uotila lisää vaikuttavuuttaan eli ethostaan käyttämällä mystifiointia viittaamalla nykyiseen aluepolitiikkaan olevan kuin Robin Hood, jossa rikkailta alueilta varastetaan rahaa köyhille alueille. Ministeri Niinistö ottaa monessa puheenvuorossa kantaa kolmikantaan. Kuten puheenvuoroissa käy ilmi hän suhtautuu siihen kielteisesti. Ministeri pyrkii alentamaan työmarkkinoiden ethosta tuomalla esiin epätyypilliset

työt, joita korporatistiset järjestöt eivät aina edusta. Lisäksi hänen mukaansa kolmikanta edustaa vain kolmasosaa kansasta, joten se ei nauti täyttä kansanvaltaa (PTK_98/2002).

Vihreiden Irina Krohn käyttää logosta eli järkeä monipuolisesti. Siinä hyödynnetään historiallista jatkumoa, identifikaatiota ja kvasiloogista päättelyä. Puheenvuorossa tuodaan ilmi, että tiede ja taide ovat kulkeneet käsikädessä antiikin ajoista lähtien. Puhuja mukaan Suomessa arvostetaan tiedettä mutta ei taidetta. Koska Suomen yhteiskuntajärjestelmä pohjautuu antiikin maailmasta myös Suomen kuuluisi arvostaa taidetta. Lopuksi puhuja käyttää kvasiloogista päättelyä, jossa luodaan looginen päättelyketju ajamalle asialle. Puheenvuorossa taiteen puolestapuhujaksi laitetaan antiikin maailma ja koko läntinen sivilisaatio. Edustaja Krohn antaa ymmärtää, että taiteen tukeminen on vääjäämätön tosiasia, jos halutaan olla osa länsimaalaista maailmaa (PTK_98/2002).

RKP ei ole kannassaan yhtenäinen. Edustaja Pehr Löfving on tyytyväinen, ettei hallitus tehnyt suurempia veronalennuksia, koska talousnäkymät ovat epävarmoja. Sen sijaan Löfvingin puoluetoveri Ola Rosendahl on sitä mieltä, että Suomen yksi suurimmista ongelmista on verotus ja sen progressiivisuus (PTK_98/2002). Keskusta on huolissaan hyvinvointivaltion universaaliudesta. Sen sijaan Kokoomus painottaa tarveharkintaa. Myös SDP:n Risto Rissanen kritisoi hyvinvointivaltion haittoja kuten kannustinloukkua, korkeaa verotusta ja korkeaa valtion velkaa. Hyvinvointivaltio nähdään passivoivan kansalaisia (PTK_99/2002).

Keskusta kritisoi hallituksen tekemiä leikkauksia. Sen sijaan SDP ja Vasemmistoliitto pitivät niitä välttämättöminä. Kokoomus kritisoi hyvinvointivaltion byrokraattisuutta, kuten kuntia, kuntayhtymiä ja hallituksia. SDP:n Matti Saarisén mukaan demokratiaan kuuluu edunvalvonta. Edunvalvoja ovat muun muassa Akava, SAK ja MTK. Ne ajavat jäsentensä etua. Edunvalvojat ovat malli, johon pyrkiä, koska vastamallina ovat maat, joissa ei ole edunvalvoja ja siellä menee asiat huonommin. Kokoomuksen Ilkka Kanerva on eri mieltä ja hänen mukaansa demokratiassa on vain yksi kansanvallan edustama instituutio ja se on eduskunta (PTK_99/2002).

Keskustan Olavi Ala-Nissilän mukaan hallituksen politiikka rinnastuu eli identifioituu Afrikkaan, koska Suomen lisäksi vain muutama afrikkalainen maa on nostanut yhteisöveroa viime vuosina (PTK_99/2002). Keskusta esittää elvyttävää talouspolitiikkaa, jossa investoinnit vauhdittaisivat talouskasvua, alentaisivat työttömyyttä sekä kohdistuisivat aluepolitiikkaan. Keskusta myös kritisoi kuntaliitoksia, koska pienissä kunnissa tehdään puolueen mukaan tehokasta taloudenpitoa. SDP puolustaa Tupoa, koska se tuo heidän mukaansa hintavakautta ja sen kautta myös kilpailukykyä. Kokoomuksen mukaan jäykät työmarkkinat kuten tupo estävät työllisyyden nousun. Budjetilla ei voida nostaa työllisyyttä, koska

velanottoa pitää välttää. Siksi työmarkkinoita pitää joustavoittaa. Vasemmistoliiton mukaan tupo on hyvä, koska se estää palkkaerojen syntymisen (PTK_149/2002).

4.4 Miten budjetista puhutaan vuonna 2015?

Suomessa pidettiin eduskuntavaalit vuonna 2015. Vaalien voittajat olivat keskusta ja Vihreät. Keskustasta tuli pääministeripuolue ja hallitukseen tulivat Perussuomalaiset ja Kokoomus. Hallituksen muodostivat eduskunnan kolme suurinta puoluetta. Opposition jäivät SDP, Vihreät, Vasemmistoliitto, RKP ja KD. Hallituksen takana oli 124 edustajaa eli kyseessä oli vahva enemmistöhallitus. Vuoden 2015 syksyllä eduskunta alkoi debatoita vaalikauden ensimmäisestä budjetista.

SDP:n Eero Heinäluoman mukaan hallituksen säästöt ovat pakkolakeja. Pakkolaki herättää tunteita sitä vastaan. Vasemmistoliiton Kari Uotila pyrkii delegitimoimaan pääministeri Sipilää hänen kokemattomuudesta työmarkkina-asioissa. Hän käyttää sisilialaista metaforaa jossa ”hyväksy tai itket ja hyväksyt”. Uotilan vertauksessa hallitus on mafia, joka pakottaa työmarkkinat tekemään uudistuksia. SDP:n Antti Rinne käyttää retorisenä toistona kolme kertaa sanaa ”pakkokeinot”, jolla hän pyrkii delegitimoimaan hallituksen ajamaa politiikkaa kuten lomarahojen leikkausta. SDP:n Eero Heinäluoman mukaan osa säästöistä on pakko tehdä (PTK_41/2015).

Vihreiden Touko Aallon mukaan koulutusleikkauksille on vaihtoehto, jota hän retorisesti toistelee kolme kertaa. Vihreät eivät kuitenkaan kyseenalaista sopeutuksen tarvetta, vaan sen kohdentamista. Saman puolueen edustaja Krista Mikkonen toteaa, että hallitus pakenee ”pakko leikata, vaikkei taho” -mantran taakse. Hänen mukaansa hallitus teeskentelee, ettei vaihtoehtoja ole. Todellisuudessa he tietävät, että aina voi tehdä toisin. Mikkonen esittää koulutus säästöjen sijaan kilometrikorvausten leikkausta ja veronkorotuksia (PTK_41/2015).

Keskustan Timo Kallin mukaan on pakko tehdä jotain, koska vienti ei vedä, työttömyys kasvaa ja valtion velka lisääntyy. Hänen mukaansa julkista taloutta on pakko sopeuttaa edellä mainituiden syitten takia. Perussuomalaisten Sampo Terho toteaa, että kansa on vaaleissa äänestänyt nykyisen hallituksen ja sen politiikan valtaan, joten sillä on legitimizeettia toimia valitulla linjalla. Hänen mukaansa budjetti on vastuullinen. KD:n Antero Laukkanen on samaa mieltä säästöjen välttämättömyydestä, myös koulutukseen. Kuitenkin hänen mukaansa leikkaukset tutkimus- ja tuotekehitykseen vaarantavat investoinnit ja sen kautta talouskasvun. Vasemmistoliiton Li Anderssonin mukaan leikkaukset matalasuhdanteessa toimivat päinvastoin ja pahentavat talouden tilaa. Hän käyttää nurinkurisuusteesiä, jossa tehdyt uudistukset pahentavat tilannetta entisestään. Hänen mukaansa tehnyt säästöt pahentavat työttömyyttä ja heikentävät talouskasvua (PTK_41/2015).

Perussuomalaisten Kaj Turusen mukaan sopeutuksia on pakko tehdä. SDP:n Tuula Haataisen mukaan säästöjen pakkopuheet ovat keino ohjata huomiota pois siitä, että ne ovat arvovalintoja (PTK_41/2015). SDP:n Antti Lindtman kohdistaa kritiikkinsä suoraan pääministeri Sipilään. Kokoomuksen Eero Lehden mukaan työmarkkinoista on pakko tehdä joustavammaksi. Hänen mukaansa Saksassa on tehty niin ja siksi siellä taloudella menee paremmin. Hänen argumentissaan Saksa on malli, johon tulee pyrkiä. Kokoomuksen Eero Suutarin mukaan edellisen hallituksen talouspolitiikka ei toiminut, siksi nykyisen hallituksen on pakko tehdä sopeutuksia. Hänen argumentissaan edellinen hallitus on antimalli, josta on pyrittävä pois. Leikkaukset ovat malli, joka toisi talouskasvun. (PTK_43/2015).

SDP:n Jutta Urpilainen asettaa vastakkain kehitysyhteistyön säästöt ja autoveron alennuksen. Hänen mukaansa autoveron alennuksen sijaan kehitysyhteistyöstä ei olisi tarvinnut leikata (PTK_43/2015). Opetusministeri Sanni Grahn-Laasosen mukaan jokainen puolue on joutunut leikkaamaan koulutuksesta. Hän identifioi jokaisen puolueen koulutuksesta leikkaavaksi puolueeksi, myös oppositiosta. (PTK_45/2015). Kokoomuksen Kai Mykkänen jakaa argumentissaan valtion velan pieniin osiin, kuten päivän velkamäärä on 14 miljoonaa euroa. Jakamalla velan osiin hän tekee asiasta helpommin lähestyttävän. Hän pyrkii käyttämään logosta eli järjen käyttöä siinä, että suuri velka on taakka valtiolle. SDP:n Sirpa Paateron mukaan kuntataloutta rasittavat liian suuret tehtävät kuten työllisyyden hoito ja pakolaiset (PTK_41/2015).

Perussuomalaisten Toimi Kankaanniemi käyttää TINA-argumenttia. Puheenvuorossa käytetään terveystaustametaforia. Hänen puheessaan julkinen sektori on ylipainoinen potilas, jonka on oman terveytensä vuoksi pudotettava kiloja eli leikattava menoja. Puheenvuoro pyrkii pelottelemaan kuulijoita, koska Kankaanniemen mukaan säästöt on pakko tehdä. Toisin sanoen kysymyksessä on Suomen itsenäisyys tehdä omia päätöksiä. Puheenvuorossa nykyinen hallitus on malli, joka tekee oikeita päätöksiä ja edellinen hallitus oli antimalli:

Suomi potee yhä vuonna 2008 puhjennutta vakavaa sairautta. Samaan aikaan useimmat muut eurooppalaiset kansantaloudet ovat joko tervehtyneet tai ainakin paranemaan päin. Suomen sairaus ei parane velkalaastarilla eikä varsinkaan kieltäytymällä hoidoista ja leikkauksista. D-vitamiinia ei enää ole. Nyt tarvitaan kokonaisvaltaista talouden tehohoitoa. -Toimi Kankaanniemi (ps.) (PTK_41/2015).

Vasemmistoliiton Kari Uotilan mukaan Kankaanniemen puheenvuoro pelottelee kansaa turhaan ja hän jopa valehtelee. Puheenvuoron mukaan Euroopan unioni ei tule sanelemaan Suomelle mitä tulee tehdä. Lisäksi hallituksen politiikka ei lopeta velkaantumista. Hän käyttää nurinkuruista teesiä, koska hallituksen politiikka pahentaa talouden tilaa eikä auta sitä (PTK_41/2015).

Vihreiden Touko Aallon mukaan hallitus on huolissaan velasta eikä siitä millaisia vaikutuksia säästöt aiheuttavat. KD:n Sari Essayah jakaa hallituksen huolen velasta sekä opposition huolen säästöjen vaikutuksista. Essayahin mukaan säästöt on tehtävä oikeudenmukaisesti. Vihreiden Hanna Halmeenpään mukaan vastuullinen talouspolitiikka olisi sitä, että säästöt jaettaisiin useammalle vaalikaudelle koska liian suuret säästöt uhkaavat talouskasvua. SDP:n Pia Viitanen mukaan pääministeripuolue Keskusta on vastamalli ja SDP malli. Viitanen kohdistaa kritiikkinsä Keskustaa kohtaan. Hänen mukaansa nykyinen hallitus ottaa säästöistä huolimatta saman verran velkaa kuin edellinen. Hallituksen säästöt eivät siis toimi, mutta he heikentävät ihmisten asemaa. Valtiovarainministeri Alexander Stubbin mukaan säästöt ovat välttämättömiä, mutta ne eivät ratkaise kaikkea. Hänen puheessaan näkyy uusliberalismi kuten sääntelyn purku työmarkkinoilla, työttömyysturvan uudistus, kilpailukyvyn vaaliminen sekä pienempi julkinen sektori. Kokoomuksen Wille Rydmanin mukaan kansa hyväksyy säästöt, jos ne ovat oikeudenmukaisia. Oikeudenmukaisuudella hän tarkoittaa säästöjä turvapaikanhakijoihin:

Uskon, että suurin osa suomalaisista ymmärtää vaativan taloudellisen tilanteen edellyttävän julkisen talouden sopeutustoimenpiteitä. Säästö päätösten legitimitietin varmistamiseksi on kuitenkin välttämätöntä, että turvapaikanhakijatulva saadaan hallintaan ja sen aiheuttamat kustannukset minimoitua. Jollempä pysty ehkäisemään maahanmuutosta aiheutuvan laskun mittavaa kasvua, voi suomalaisten olla vaikea hyväksyä myöskään sinänsä välttämättömiä julkisen talouden sopeutustoimenpiteitä.
-Wille Rydman (kok.) (PTK_41/2015).

SDP:n Tytti Tuppuraisen mukaan hallituksen byrokratian purku on johtamassa päinvastoin sen lisääntymiseen. Hän käyttää nurinkurisuuden teesiä, jossa uudistus heikentää vallitsevaa tilannetta (PTK_43/2015). Vihreiden Jyrki Kasvi on surullinen, koska hänen mukaansa hallitus myy metsiä halvalla. Kasvi pyrkii delegitimoimaan hallitusta, koska jalostuksella metsistä saisi paremman hinnan. (PTK_41/2015). Kokoomuksen Antti Häkkänen on surullinen julkisen sektorin kasvusta. Hänen mukaansa yksityinen sektori olisi parempi. Vasemmistoliiton Paavo Arhinmäen mukaan säästöjä voidaan välttää tukkimalla verotuksen porsaanreikiä. (PTK_43/2015).

Keskustan Olavi Ala-Nissilä kyseenalaistaa vasemmiston auktoriteetit. Hänen mukaansa vasemmisto kuuntelee niitä, jotka ovat neuvoneet Venezuelaa ja Kreikkaa. Puheenvuoro pyrkii delegitimoimaan opposition argumentit, koska niiden vaikutukset ovat huonoja. (PTK_41/2015). Vasemmistoliiton Hanna Sarkkisen mukaan hallitus teurastaa lypsävää lehmää, kun se leikkaa koulutuksesta (PTK_43/2015). Perussuomalaisen Kaj Turusen mukaan velkaantuminen on

leikkaamista tulevilta sukupolvilta. Vihreiden Outi Alanko-Kahiluodon on eri mieltä ja toteaa että koulutuksesta leikkaaminen on leikkaamista tulevilta sukupolvilta. Kokoomuksen Elina Lepomäen mukaan verotus heikentää talouskasvua ja siten leikkaa tulevien sukupolvien asemaa. RKP:n Joakim Strand on vihreiden linjalla, että koulutuksessa ei saa leikata. PTK_41/2015.

Keskustan mukaan Vihreät haluavat lopettaa metsien käytön. Vihreiden mukaan he haluavat nostaa puun jalostusarvoa eivätkä lopettaa metsien käyttöä. Keskustan mukaan vihreiden vastustus lisätä puiden käyttöä uhkaa työpaikkoja. Vihreiden Jyrki Kasvin mukaan Keskustan käyttämä sana biotalous on silmänkääntötempu, jolla vanhaa metsätaloutta uudelleen brändätään kuulostamaan uudemmalta alalta. Vasemmistoliiton Paavo Arhinmäen mukaan kaikki jakavat huolen talouden huonosta tilasta, kuitenkin lääkkeet sen hoitamiseen ovat erilaisia. Puhujan mukaan talous kohenee työllisyyden kasvun myötä (PTK_43/2015).

Perussuomalaisten Sampo Terhon mukaan Suomessa on kolme pahaa, joita ovat velka, verot ja byrokratia. Hän tarjoaa tilalle kilpailukykyä, yrittämistä ja vapautta. Terhon mukaan nykyinen Suomi on vastamalli ja hänen ajatuksensa Suomesta on malli, johon tulee pyrkiä. SDP:n mukaan hallituksen politiikka on markkinavetoinen, jossa elinkeinoelämä ottaa tehtäviä julkiselta sektorilta. Kari Uotilan mukaan arvonlisävero tulee alentaa, koska se alentaa työllisyyttä. Hän vertaa tilannetta Englantiin, jossa veroa alennettiin ja työllisyys kasvoi. Uotilan mukaan Englannin arvonlisävero politiikka on malli, johon tulee pyrkiä. Kokoomuksen mukaan Suomi on "Kreikan tiellä" eli vaarassa ylivelkaantua niin paljon, että ulkomaiset toimijat tulevat pakottamaan Suomea tekemään säästötoimia. Keskustan Mikko Kärnän mukaan opposition politiikka johtaisi Suomen "Kreikan tielle" (PTK_41/2015).

Perussuomalaisten Maria Tolppanen on huolissaan pakolaisten määrän kasvusta. Saman puolueen edustajan Jani Mäkelän mukaan Suomi ei hyödy maahanmuutosta. SDP:n Tarja Filatov on Mäkelän kanssa eri mieltä ja vertaa tilannetta Ruotsiin, jossa korkea maahanmuutto on auttanut talouskasvua. SDP:n Sanna Marinin mukaan koulutusleikkaukset eivät paranna Suomen tilaa, vaan heikentävät sitä. Argumentin ytimessä on nurinkurisuuden teesi, jossa tehdyt uudistukset eivät paranna tilannetta, vaan heikentävät sitä. Keskustan Antti Rantakangas haluaa karsia byrokratiaa (PTK_41/2015).

Vihreiden Satu Hassin mukaan metsien käytön kasvu uhkaa Suomen luonnon monimuotoisuutta. Argumentin ytimessä on vaaranteesi, jonka mukaan uudistus vaarantaa jotakin. Hassin mukaan biotalouden kasvu vaarantaa luonnon monimuotoisuuden:

Hallitus aikoo uudistaa Metsähallitusta tavalla, joka pakottaa hankkimaan entistä enemmän tuottoa paitsi valtion metsistä myös valtion vesialueilta.

Kaikki tämä vaarantaa luonnon monimuotoisuudesta huolehtimisen, vaikka luonnon monimuotoisuuden hupeneminen on ilmastosuojelun ohella vakava uhka ihmiskunnan tulevaisuudelle. -Satu Hassi (vihr.) (PTK_43/2015).

SDP:n Antti Rinne on huolissaan puolustusvoimien hankintojen kotimaisuudesta. Vasemmistoliiton Markus Mustajärvi kritisoi puolustusvoimien suuria hankintoja ja kysyy mistä rahat otetaan. Puolustusministeri Jussi Niinistö on tyytyväinen puolustusmenojen kasvuun (PTK_43/2015).

Opetusministeri Sanni Grahn-Laasosen mukaan koulutuksesta on voitava leikata, koska rahaa ei ole. Hänen mukaansa korkeakoulujen pitää tehdä enemmän yhteistyötä elinkeinoelämän kanssa. Koko hallitus ei tue koulutukseen tehtäviä leikkauksia. Perussuomalaisten Maria Tolppanen on huolissaan koulutukseen tehtävistä säästöistä. Hänen mukaansa säästöt johtavat työpaikkojen vähenemiseen. SDP:n Harry Wallin on huolissaan säästöistä, jotka kohdistuvat rataosuuksiin. Hänen mukaansa Keskusta keskittää palveluita. Argumentin mukaan nykyinen Keskusta on vastamalli ja edellisen vaalikauden Keskusta oli malli, johon Keskustan pitäisi taas pyrkiä. Kokoomuksen Sinuhe Wallinheimo pyrkii identifioimaan suomalaiset mallioppilaaksi, joka noudattaa Euroopan unionin velkasääntöjä. Hänen mukaansa menneisyyden Suomi oli malli, josta ottaa oppia. Nykyinen Suomi on vastamalli, sairas mies, joka tarvitsee hoitoa:

Me suomalaiset haluamme usein kuvata itseämme kansainvälisissä vertailuissa mallioppilaana. Siihen on myös perusteet. Taloutemme on ollut menneinä vuosikymmeninä vahva. Sen pohjana on ollut edeltäneiden sukupolvien tekemä työ. Tämän työn varaan on rakennettu myös nykyinen hyvinvointiyhteiskunta. Ikävä kyllä, talouden kuva ja mallioppilas 2000-luvulla ovat sitten murtuneet. 2000-luvun edetessä Suomesta on tullut Euroopan talouden sairas mies, joka ei enää voi rahoittaa nykyisen kaltaista hyvinvointiyhteiskuntaansa. -Sinuhe Wallinheimo (kok.) (PTK_45/2015).

4.5 Miten budjetista puhutaan vuonna 2018?

Vuodesta 2015 lähtien oleva hallitus jatkaa toimintaansa, mutta kokoonpano on muuttunut. Vuoden 2017 kesällä Perussuomalaisten eduskuntaryhmä hajosi kahtia. Kahtiajaon jälkeen Perussuomalaiset jäivät oppositioon ja hallitukseen jäi toinen puolisko, josta tuli Sininen tulevaisuus niminen puolue. Myöhemmin vuonna 2018 Keskustasta irtaantui Paavo Väyrynen, joka perusti Seitsemän tähden liikkeen. Kokoomuksesta sen sijaan lähti Harry Harkimo, joka perusti Liike nytin. Hallituksen enemmistö eduskunnassa on kutistunut 103 edustajaan, joten se on heikko

enemmistöhallitus. Vuoden 2018 syksyllä eduskunta alkoi valmistautua vaalikauden viimeiseen budjettiin.

Keskustan Eero Reijosen mukaan eriarvoisuus ei ole voinut lisääntyä, koska työllisyys on noussut valtavasti. Hänen mukaansa ihmisen tulot nousevat työllistymisen vuoksi, siksi tuloerot eivät ole voineet nousta (PTK_85/2018). Keskustan Antti Kaikkosen mukaan oli pakko säästää, jotta taloudella menisi paremmin. Nyt taloudella menee paremmin ja se on tehtyjen säästöjen ansiota. SDP:n Pia Viitasen mukaan hallitus on tehnyt rikkaita suosivaa veropolitiikkaa. Sinisen tulevaisuuden Simon Elo on Kaikkosen kanssa samaa mieltä ja toteaa, että säästöjä oli pakko tehdä (PTK_86/2018). Elon mukaan hallitus on säästöillään pelastanut hyvinvointiyhteiskunnan. SDP esitetään vastamallina, joka puhuu mutta ei tee mitään, sen sijaan Sininen tulevaisuus esitetään aikaansaavana puolueena, joka tekee ja pelastaa Suomen. SDP on vastamalli ja Sininen tulevaisuus on malli (PTK_85/2018).

Vihreiden Hanna Halmeenpää rinnastaa ilmastonmuutoksen valtion velkaantumiseen. Hänen mukaansa tuleville sukupolville ei saa jättää velkaa tai ilmastokriisiä. KD:n Satu Taavitsainen esittäytyy Raamatun tuntijana ja kertoo mitä siinä sanotaan. Raamattua käytetään auktoriteettina, jossa kehoitetaan huolehtimaan heikompiosaisista mutta konservatiivihallitus ei ole näin puhujan mukaan tehnyt. Päinvastoin velkaa otetaan, jotta rikkaiden veronkevennyksiä voidaan rahoittaa. Hallitus on siis Raamatun oppien vastainen. Puhuja korottaa itsensä ja laskee hallituksen auktoriteettia. Kokoomuksen Kalle Jokinen on huolissaan, että vaalien läheisyys uhkaa vastuullista talouspolitiikkaa, koska poliitikoilla on kiusaus tehdä vaalibudjetti. SDP:n Johanna Ojala-Niemelän mukaan hallituksen politiikka ei ole vastuullista koska se alentaa verotusta, joka rahoitetaan velanotolla. Sen lisäksi heikommassa-asemassa olevia ei auteta, mikä on puhujan mukaan vastuutonta. Perussuomalaisen Ville Tavion mukaan hallitus on epäonnistunut koska velanotto jatkuu. SDP:n tavoin myös Perussuomalaiset vaativat säästöjen oikeudenmukaisuutta, mutta puolue vaatii velanoton lopettamista. Kokoomuksen mukaan budjetti on vastuullinen. Pääministeri Juha Sipilä on iloinen, koska Suomen valtion velka alittaa Euroopan unionin kasvu- ja vakaussopimuksen 60 prosentin rajan. RKP:n Anna-Maja Henrikssonin käyttää nurinkurisuusteesiä, kun hän toteaa, että hallituksen sote-uudistus ei paranna palveluita, vaan heikentää niitä (PTK_85/2018).

SDP:n Antti Rinteen mukaan hallituksen politiikan seurauksena köyhät kuten opiskelijat ja eläkeläiset ovat joutuneet vaikeaan taloudelliseen tilanteeseen. Vasemmistoliiton Katja Hänninen on surullinen ja häpeissään siitä, että Suomessa köyhät joutuvat turvautumaan leipäjonoihin. Valtiovarainministeri Petteri Orpo on tyytyväinen työllisyyden kehitykseen. Vihreät ovat tyytymättömiä hallituksen

ilmastopolitiikkaa kohtaan. Ympäristöministeri Kimmo Tiilikaisen mukaan hallitus tekee tarpeeksi ilmaston eteen kuten korottamalla turpeen verotusta. Vihreiden Heli Järvisen mukaan fossiiliset polttoaineet hyötyvät alennetuista veroista. Keskusta on tyytyväinen talouden tilaan ja kiittää siitä hallitusta. Perussuomalaisten Ville Tavion mukaan talouden parantunut tilanne johtuu suhdanteista eikä hallituksen politiikasta. Hänen mukaansa hallitus ei ole tehnyt riittävästi etenkin byrokratian purkamisessa. Vihreiden Ozan Yanar on pettynyt hallituksen koulutussäästöjen takia. Hän käyttää retorisesti kolme kertaa sanaa "hukattu mahdollisuus". Vasemmistoliiton Li Anderssonin mukaan ilman veronalennuksia budjettivaje olisi pienempi. KD:n Sari Essayah antaa hallitukselle sekä risuja että ruusuja. Ruusuja hallitus saa, koska se korottaa takuueläkettä, joka on tarkoitettu pienituloisille eläkeläisille. Sen sijaan risuja tulee siitä, että indeksijäädytyksiä ei lopeteta (PTK_85 2018).

Pääministeri Juha Sipilä on tyytyväinen budjettiin, koska velkaantuminen taittuu ilman verotuksen korottamista. Perussuomalaisten Ville Tavion mukaan Euroopan unioni riistää Suomea ja siitä on tulevaisuudessa tulossa liittovaltio, joka vie Suomelta itsenäisyyden ja maksaa paljon. Seitsemän tähden liikkeen Paavo Väyrynen haluaisi järjestää kansanäänestyksen Suomen jäsenyydestä euroalueessa. Sinisen tulevaisuuden Kimmo Kivelän mukaan hallituksen politiikalla on kasvatettu "kakkua", jota nyt jaetaan. Oppositio ei osallistunut sen "leipomiseen". Perussuomalaisten Leena Meren mukaan rahat menevät pakolaisiin. Keskustan Olavi Ala-Nissilä hehkuttaa pääministeriä sekä valtiovarainministeriä onnistuneesta budjetista. Vasemmistoliiton Paavo Arhinmäen mukaan hallituksen ajama osakesäästötili ajaa vain hyvätuloisten asiaa. Hän käyttää argumentissaan turhuuden teesiä, jossa tehdyt uudistukset hyödyttävät viime kädessä aina keskiluokkaa. Valtiovarainministeri Petteri Orpon mukaan opposition kritiikki on turhaa, koska tuloerot ovat tasoittuneet eivätkä lisääntyneet. Keskustan Hannakaisa Heikkisen mukaan työ on parasta sosiaaliturvaa. Koska työllisyys on noussut, hallitus on tehnyt parasta sosiaaliturvaa. SDP:n Suna Kymäläinen on huolissaan lapsiperheiden köyhyydestä. Hallituksen narratiivissa kaikki oli ennen huonommin. Opposition mukaan näin ei ole. Kymäläisen mukaan syntyvyyden taso on nälkävuosien tasolla ja se kertoo hallituksen politiikasta (PTK_85 2018).

Kokoomuksen Ben Zyskowiczin mukaan työelämä uudistusten jättäminen vain työmarkkinoiden käsiin rikkoo demokratiaa ja on viime kädessä fasismia. SDP:n Lauri Ihalaisen mukaan SDP puolustaa aina demokratiaa. Vihreiden mukaan hallitus on leikannut kaikista niistä asioista, jotka ovat heille tärkeitä kuten koulutuksesta ja luonnonsuojelusta. Perussuomalaisten Toimi Kankaanniemen mukaan Suomi on osa euroaluetta ja sen ongelmia. Hän muistuttaa, että budjetti on alijäämäinen, vaikka korot ovat alhaalla. Keskustan Sirkka-Liisa Anttilan mukaan ammatillisen

koulutuksen uudistus noudattaa nurinkurisuuden teesiä, koska uudistus on heikentänyt osaamista (PTK_85 2018).

Keskustan Antti Rantakankaan mukaan hallituksen politiikka on malli, joka luo kasvua. Sen sijaan SDP:n ajama politiikka on vastamalli, joka johtaa "kreikan tielle". Hänen mukaansa työllisyyden kasvu auttaa köyhiä, koska se on parasta sosiaaliturvaa. SDP:n Antti Rinne on eri mieltä, koska puolue lisäisi rahaa koulutukseen ja tuotekehitykseen. Perussuomalaisten Leena Meren mukaan Suomen tiet ovat huonossa kunnossa, koska rahaa menee maahanmuuttajiin. Hänen mukaansa turvapaikanhakijoiden kulut lähtivät nousemaan vuodesta 2017 eteenpäin. Kyseinen vuosi on sama, jolloin puolue hajosi ja hallitukseen jäi Sininen tulevaisuus. Meri pyrkii tekemään Sinisestä tulevaisuudesta vastamallin ja Perussuomalaisista mallin. Perussuomalaisten Mika Niikon mukaan hallitus on vastamalli, joka luulee, että rikkaiden elintaso "valuu alas". Hän kritisoi trickle-down efektiä, jossa rikkaiden elintaso valuu myös köyhille. Hänen mukaansa hallitus ei tiedä miten suomalainen köyhä elää eli se on erkaantunut kansasta (PTK_86 2018).

Keskustan Hannu Hoskosen mukaan Suomi tekee tarpeeksi ilmastonmuutoksen torjunnassa, koska maan asema on parantunut eri maiden vertailussa kuten Germanwatch-instituutin tilastoissa. Kokoomuksen Sinuhe Wallinheimo käyttää kvasiloogista päättelyä. Hänen mukaansa Suomi käyttää toiseksi eniten rahaa koulutukseen OECD maista, joten koulutusjärjestelmän on pakko olla hyvä hallituksen säästöistä huolimatta. Vasemmistoliiton Paavo Arhinmäki tekee kvasilogisen päättelyn, jossa hän päätyy siihen lopputulokseen, että EKP:n elvytys ja siitä piristynyt vientimarkkinoiden talous ovat edesauttaneet myös Suomea. Eli työllisyyden kasvu on Suomen hallituksen politiikasta riippumatonta. Vihreiden Krista Mikkosen mukaan on turha debatoida siitä, kenen ansiota parantunut taloudellinen tilanne on. Pääasia on, että taloudella menee paremmin. Hän toppuuttelee Arhinmäen päättelyä, jossa hallitus sivuutetaan kasvusta kokonaan (PTK_86 2018).

Vasemmistoliiton Paavo Arhinmäen mukaan ulkoministeri Soini vastustaa naisten ja lasten oikeuksia, koska hän vastustaa aborttia:

Mutta yhtä aikaa, kun näin on toimittu, meidän ulkoministeri yhdellä suulla puhuu virallista linjaa ja toisella suulla puhuu täysin meidän ulkopoliittista linjaa vastaan, naisten oikeuksia vastaan. Kysynkin teiltä, ministeri Virolainen: miltä teistä tuntuu tehdä tätä työtä, kun ministeri Soini vetää jatkuvasti mattoa alta [Puhemies koputtaa] teidän työltänne lasten ja naisten oikeuksien puolesta? -Paavo Arhinmäki (vas.) (PTK_87/2018).

Sinisten Lea Mäkipää on Arhinmäen kanssa eri mieltä ja puolustaa Soinia. Hänen mukaansa Soini tukee lasten oikeuksia. RKP:n Eva Biaudet tekee kvasiiloogisen päättelyn, jonka mukaan abortin vastustaminen uhkaa naisten oikeuksia. Koska Soini vastustaa abortteja, hän vastustaa myös naisten oikeuksia. KD:n Päivi Räsänen mukaan Soinin aborttikannat eivät kuulu budjettidebattiin, joten sen käsittely ei ole relevanttia: "Ulko ja turvallisuuspoliittisessa selonteossa ei puhuta sanallakaan abortista, ei myöskään tässä budjettikirjassa, jota nyt nimenomaan käsittelemme täällä ulkoministeriön osalta". Vihreiden Satu Hassin päättelyketjun mukaan ulkoministeri Soini on vastamalli, joka aborttikannoillaan tulee tukeneeksi liiallista väestönkasvua, konflikteja ja terrorismia. Hänen mukaansa Soinin kanta on hämärtänyt Suomen ulkopoliittista linjaa. KD:n Sari Tanus tuo esiin, että monet katuvat aborttia jälkeensä. Hänen mukaansa Soinin aborttikannat tukevat naisia, koska kaikki eivät kannata abortteja. Hän kyseenalaistaa aborttia kannattavien argumentteja. Soini ei sorra heidän oikeuksiaan, vaan tukee heitä ja hänellä on siihen oikeus (PTK_87/2018).

Vihreiden Ozan Yanarin kvasiiloogisessa päättelyketjussa päädytään siihen lopputulokseen, että puolustusministeri Niinistö sallii aseiden myynnin ja niiden käytön konfliktialueella kuten Jemenissä:

Ministeri Niinistö, olette sanonut, että suomalaisessa asekaupassa ei ole ongelmia ja että suomalaista kalustoa ja aseita ei käytetä siviileihin kohdistuvissa hyökkäyksissä esimerkiksi Jemenissä. Patrian miehistönkuljetusvaunuja on nähty Jemenin taisteluissa. Mitä te, ministeri Niinistö, sanotte tähän? Oletteko edelleen sitä mieltä, että Suomen asekaupassa ei ole ongelmia? -Ozan Yanar (vihr.) (PTK_87/2018).

Vasemmistoliiton Markus Mustajärvi pyrkii delegitimoimaan Suomen armeijaa, koska se käyttää propagandaa omassa viestinnässään. Hänen mukaansa puolustusvoimat ovat vaientaneet kritiikkiä, jotka ovat koskeneet armeijan kaluston hankintoja. Perussuomalaisten Mika Niikko mystifioi Israelia demokratian ja teknologian suurvallaksi. Hänen kvasiiloogisen päättelyketjunsä mukaan Israel ei ole terroristivaltio. Vasemmistoliiton Li Anderssonin mukaan Israel on miehittäjävaltio, jonka kanssa asekauppaa ei saisi tehdä. Kokoomuksen Timo Heinosen päättelyn mukaan venäläiset ovat aina uhka, koska he ovat uskollisia Venäjälle. Kvasiiloogisen päättelyn mukaan venäläisille ei pidä myöntää kaksoiskansalaisuutta koska he ovat turvallisuusuhka. Venäjä on vastamalli, jota venäläiset tukevat. PTK_87/2018.

Sinisen tulevaisuuden kvasiiloogisen päättelyn mukaan Euroopan unionille ei kannata antaa rahaa koska sieltä saadaan vähemmän rahaa takaisin. Hän luo vastakkainasettelua Suomen ja unionin välille. Perussuomalaisten Teuvo Hakkaraisen mukaan kehitysapu ei ole malli, vaan vastamalli, joka tukee

korruptoitunutta eliittiä kohdemaassa. Hän käyttää nurinkurisuusteesiä, koska hänen mukaansa kehitysapu heikentää kehitystä eikä tue sitä. Hän käyttää myös turhuuden teesiä, koska paikallinen eliitti hyötyy kehitysavun rahoista eivätkä todelliset köyhät. Sinisen tulevaisuuden Kari Kulmalan mukaan kehitysapu ei ole turha, koska tuloksia on saatu aikaan (PTK_87 2018).

5 JOHTOPÄÄTÖS

Eduskunnan budjettidebattien tarkastelu eri retoriikkateorioiden pohjalta toimi aineistoon nähden hyvin ja paljasti erilaisia retoriikan aspekteja. Sekä hallitus että oppositio pyrkivät suostuttelemaan yleisöä oman näkemyksensä kannalle. Keskusteluissa hyödynnettiin lukuisia argumentaation keinoja. Keskusteluissa näkyi hyvin, että edustajat hyödynsivät klassista, uutta, reaktion ja uusliberalistista retoriikkaa. Edustajat hyödynsivät erilaisia argumentaatiokaavoja, vetosivat erilaisiin auktoriteetteihin, hyödynsivät tunteita sekä käyttivät metaforia.

Retoriikan teorioiden kuten retoriikan valossa eduskunnan debatit olivat hyvin hedelmällisiä. Eduskunnan budjettidebatin jokaisena vuonna retorisia keinoja käytettiin erilaisin keinoin hyväksi, mikä oli mielenkiintoista. Vaikka aihe eli budjettidebatti oli eri vuosina sama, sen sisältö oli erilainen. Jokainen budjettidebatin vuosi on ainutlaatuinen eikä kopioinut toista vuotta. Yllätyin siitä, miten laaja-alaisesti poliitikot puhuivat budjetista. Budjettidebatissa debatoitiin myös niistä asioista, jotka eivät kuuluneet siihen kuten ulkoministeri Timo Soinin aborttikannoista. Oppositiolle budjettidebatti tarjosi tilaisuuden haastaa hallitusta, mikä näkyi debateissa.

Tutkimuskysymyksiä oli kaksi: 1) Millaista retoriikkaa budjettidebateissa käytettiin. 2) Onko retoriikka muuttunut vuosien varrella ja jos on niin miten. Havaitsin, että sain tutkimuskysymyksiin vastauksia. Kysymys 1 ”millaista retoriikkaa debateissa käytettiin”. Edustajat hyödynsivät hyvin eri retorisia kaavoja, kuten Perelmanin argumentaatio kaavoja. Puheenvuoroissa näkyi sekä klassista, että uutta retoriikkaa sekä reaktion ja uusliberalistista retoriikkaa.

Kysymys 2 ”Onko retoriikka muuttunut vuosien varrella”. Havaitsin että retoriikkaa hyödynnettiin kaikkina aineistoni vuosissa. Tämä ei sinällään ole yllätys, koska poliitikot hyödyntävät retoriikkaa kaikissa puheissaan. Uusliberalistisen retoriikan kultakausi oli vuonna 2015, jolloin taloudellinen tilanne oli vaikein. Näyttää siltä, että uusliberalistista retoriikkaa hyödynnetään, kun argumentoidaan säästötoimia. Tämä olisi linjassa aikaisempien tutkimusten kuten Julkusen (2017) kanssa.

Budjettidebatin aiheet vaihtelivat eri vuosina. Vuonna 1999 Keskusta oli huolissaan alueiden eriarvoisuudesta, Vihreät joukkoliikenteestä ja KD pienituloisista. Hallitus ja Keskusta kävivät tiukkaa debattia aluepolitiikasta. Vuonna 2002 tunteet olivat vahvemmin esillä. Aluepolitiikka oli edelleen keskeinen debatin aihe. Eduskunta kävi keskusteluita siitä, oliko hallituksen valitsema talouspolitiikka oikea. Hallituksen rivit alkoivat särkyä, koska vasemmiston mukaan kolmikanta on tärkeä, mutta kokoomuksen mukaan se rikkoo demokratiaa. Vuoden 2015 debatin pääaiheet olivat hallituksen mukaan säästöjen välttämättömyys. Sen sijaan opposition mukaan säästöille on vaihtoehtoja, joten ne eivät ole välttämättömiä. Debattia värittivät

hallituksen aikeet leikata koulutuksesta, mikä herätti keskustelua. Hallitus syytti oppositiota "kreikan tiestä" ja oppositio syytti hallitusta säästöjen seurauksista. Vuoden 2018 debatin keskeisiä aiheita olivat talouden tila ja se kuka on saanut sen taas kukoistamaan. Hallituksen mukaan hyvä talous johtuu sen politiikasta, mutta opposition mukaan hyvä talous johtuu EKP:n ajamasta elvyttävästä talouspolitiikasta. Hallituksen mukaan säästöt toivat kasvun, mutta opposition mukaan se johtuu elvytyksestä. Mielestäni Lipposen aikana debattien aiheet olivat monipuolisempia. Silloin debatin aiheita oli useita. Sipilän aikana debatin aiheita oli vähemmän, koska tietyt aiheet kuten koulutus veivät paljon puheaikaa.

Näyttää siltä, että vaalikauden loppu lisää debatin kiihkeyttä. Vuonna 2002 budjetin ylijäämäisyys herätti hallituksessa puoltavia kommentteja säästöjen välttämättömyydestä. Sen sijaan opposition mukaan säästöt olivat lisänneet eriarvoisuutta. Vuonna 2018 budjettidebatti kävi kiihkeänä samoista syistä kuin vuonna 2002, mutta nyt tunteita nostattivat ulkoministeri Timo Soinin aborttikanta. Mielenkiintoista on, että hallitus näyttäisi olevan yhtenäisempi vuonna 2018, kuin vuonna 2002. Vuonna 2002 hallituksen kannat kolmikantaan vaihtelivat. Sen sijaan vuonna 2018 hallitus oli aika yhtenäinen, paitsi siitä eronneiden osalta.

Puolueista KD:n politiikka näyttää muuttuneen vuosien kuluessa. Lipposen hallituksen aikana vuosina 1999 ja 2002 puolue oli huolissaan palveluista ja se halusi korottaa veroja, jotta niiden rahoituspohja turvattaisiin. Sen sijaan Sipilän hallituksen aikana vuosina 2015 ja 2018 puolue ajoi perustuloa, jotta työntekeminen olisi aina kannattavaa. Puolue näyttäisi siirtyneen poliittisesti oikeammalle.

Mielenkiintoisin asia Lipposen ja Sipilän hallitusten välillä oli argumentointi valtion velasta. Lipposen aikana valtion velan lyhentämistä argumentointiin sillä, että valtio tarvitsee puskuria mahdollisten tulevien lamojen varalta. Sen sijaan Sipilän hallituksen aikana valtion velan lyhentämistä argumentointiin Euroopan unionin kasvu- ja vakaussopimusten kriteereiden vuoksi. Sopimus oli voimassa Lipposen aikana, joten ero ei johdu siitä, että sopimus olisi tullut voimaan Lipposen jälkeen. Näyttää siltä, että sopimuksen omaksuminen argumentointiin vei aikaa.

Tein mielenkiintoisen huomion suhteessa Albert O Hirschmanin reaktion retoriikan teoriaan. Hirschmanin mukaan reaktion retoriikka toimii oikeistolaisen tai konservatiivisen argumentoinnin kaavana. Kuitenkin teen aineistoni pohjalta lukuisia havaintoja, että kyseistä kaavaa voidaan hyödyntää myös vasemmistolaisen argumentoinnin tukena. Näyttää siltä, että reaktion retoriikka toimii kaikenlaisen argumentoinnin pohjana, eikä vain oikeistolaisen argumentoinnin kaavana.

Tulevaisuutta tarkastellen mielenkiintoisia tutkimuskohteita olisivat vuodet, joita en tarkastellut tässä tutkimuksessa. Myös 1990-luvun laman vuodet olisivat relevantteja tutkimuskohteita tai vuoden 2008 finanssikriisi. Budjetin hyväksyminen on

parlamentin yksi tärkeimmistä tehtävistä joten Suomen lisäksi myös muiden maiden budjettidebatit ovat relevantteja tutkimuskohteita.

AINEISTO

PTK_42/1999 vp. Viitattu: 23.9.2023. Saatavilla:
<https://www.eduskunta.fi/FI/search/Sivut/Vaskiresults.aspx?k=ptk+42%2f1999>

PTK_46/1999 vp. Viitattu: 30.10.2023. Saatavilla:
<https://www.eduskunta.fi/FI/search/Sivut/Vaskiresults.aspx?k=ptk+42%2f1999#k=ptk%2046%2F1999#l=1035>

PTK_47/1999 vp. Viitattu 10.11.2023. Saatavilla:
<https://www.eduskunta.fi/FI/search/Sivut/Vaskiresults.aspx?k=ptk+42%2f1999#k=ptk%2047%2F1999#l=1035>

PTK_49/1999 vp. Viitattu 17.11.2023. Saatavilla:
<https://www.eduskunta.fi/FI/search/Sivut/Vaskiresults.aspx?k=ptk+42%2f1999#k=ptk%2049%2F1999#l=1035>

PTK_50/1999 vp. Viitattu 27.11.2023. Saatavilla:
<https://www.eduskunta.fi/FI/search/Sivut/Vaskiresults.aspx?k=ptk+42%2f1999#k=ptk%2050%2F1999#l=1035>

PTK_97/2002 vp. Viitattu 30.11.2023. Saatavilla:
<https://www.eduskunta.fi/FI/search/Sivut/Vaskiresults.aspx#k=ptk%2097%2F2002#l=1035>

PTK_98/2002 vp. Viitattu 4.12.2023. Saatavilla:
<https://www.eduskunta.fi/FI/search/Sivut/Vaskiresults.aspx#k=ptk%2098%2F2002#l=1035>

PTK_99/2002 vp. Viitattu 4.12.2023. Saatavilla:
<https://www.eduskunta.fi/FI/search/Sivut/Vaskiresults.aspx#k=ptk%2099%2F2002#l=1035>

PTK_101/2002 vp. Viitattu 15.12.2023. Saatavilla:
<https://www.eduskunta.fi/FI/search/Sivut/Vaskiresults.aspx#k=ptk%20101%2F2002#l=1035>

- PTK_149/2002 vp. Viitattu 25.12.2023. Saatavilla:
<https://www.eduskunta.fi/FI/search/Sivut/Vaskiresults.aspx#k=ptk%20149%2F2002#l=1035>
- PTK_41/2015 vp. Viitattu 20.9.2022. Saatavilla:
<https://www.eduskunta.fi/FI/search/Sivut/Vaskiresults.aspx#k=ptk%2041%2F2015#l=1035>
- PTK_43/2015 vp. Viitattu 26.9.2022. Saatavilla:
<https://www.eduskunta.fi/FI/search/Sivut/Vaskiresults.aspx#k=ptk%2043%2F2015#l=1035>
- PTK_45/2015 vp. Viitattu 26.11.2022. Saatavilla:
<https://www.eduskunta.fi/FI/search/Sivut/Vaskiresults.aspx#k=ptk%2045%2F2015#l=1035>
- PTK_85/2018 vp. Viitattu 3.12.2022. Saatavilla:
https://www.eduskunta.fi/FI/search/Sivut/Vaskiresults.aspx#k=PTK_85%2F2018#l=1035
- PTK_86/2018 vp. Viitattu 3.12.2022. Saatavilla:
https://www.eduskunta.fi/FI/search/Sivut/Vaskiresults.aspx#k=PTK_86%2F2018#l=1035
- PTK_87/2018 vp. Viitattu 3.12.2022. Saatavilla:
https://www.eduskunta.fi/FI/search/Sivut/Vaskiresults.aspx#k=PTK_87%2F2018#l=1035

LÄHTEET

Aristoteles (1997) *Retoriikka*. Suomentaneet: Sihvola Juha, Hohti Paavo & Myllykoski Päivi. Helsinki. Gaudeamus.

Autto Janne (2023) Johdanto. Teoksessa: Autto Janne (Toim.) *Talouskuri tuli Suomeen*: 7-30 Tampere. Vastapaino.

Borriello, Arthur. (2017). "There Is No Alternative: How Italian and Spanish Leaders' Discourse Obscured the Political Nature of Austerity." *Discourse & Society* 28, no. 3: 241-261.

Brown, Wendy (2015). *Undoing the demos: Neoliberalism's stealth revolution*. New York. Zone Books.

Blanchard Olivier, Leandro Alvaro & Zettelmeyer Jeromin (2021). "Redesigning EU Fiscal Rules: From Rules to Standards." *Economic Policy* 36, no. 106: 195-236.

Burke, Kenneth (1950): *A Rhetoric of Motives*. Prentice-Hall, New York.

Burke, Kenneth (1969): *Grammar of Motives*. University of California Press; Berkeley.

Bröthaler, Johann & Getzner Michael. (2015). "The tax-spend debate and budgetary policy in Austria." *International Advances in Economic Research* 21, no. 3: 299-315

Heimberger, Philipp. (2022) "Do Higher Public Debt Levels Reduce Economic Growth?" *Journal of Economic Surveys* 37: 1061-1089

Hirschman, Albert O. (1991). *The Rhetoric of Reaction: Perversity, Futility, Jeopardy*. Belknap Press of Harvard University Press.

Hope David & Limberg Julian. (2022). "The Economic Consequences of Major Tax Cuts for the Rich." *Socio-economic Review* 20, no. 2: 539-559.

Julkunen, Raija. (1997). *Suomalainen sosiaalipolitiikka Euroopan talous- ja rahaliitossa ja matkalla sinne*. Helsinki. Valtioneuvoston kanslia.

Julkunen Raija (2017). *Muuttuvat hyvinvointivaltiot: eurooppalaiset hyvinvointivaltiot reformoitavina*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Jyränki, Antero & Nousiainen, Jaakko (2006). *Eduskunnan muuttuva asema*. Helsinki: Edita.

Leinonen Jarkko. (2016) *Talouspolitiikan Narratiivit: Narratiivinen Analyysi Valtiovarainministeriön Virkamiespuheenpuoroista*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Valtio-opin pro gradu-tutkielma. Viitattu: 3.4.2022. Saatavilla: <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/49589>

Lehti, Lotta, & Eronen-Valli, Maria (2018). "Diskurssintutkimuksen menetelmiä digitaalisen retoriikan tutkimuksessa." *AFinLA-teema* 011: 156-176.

Luukko Unto (1993) "Suomalaisen talouspolitiikan dogmaattisuus -entä vaihtoehdot". Teoksessa: Allén Tuovi, Heinonen Visa & Pantzar Mika (toim). *Täyskäännös?: Taloutemme valintojen edessä.*: 14-25 Helsinki: Gaudeamus.

Löppönen Paavo. (2017). *Vapauden markkinat: Uusliberalismin kertomus*. Tampere. Vastapaino.

Martin, James. (2014). *Politics and Rhetoric: A Critical Introduction*. London ; New York: Routledge.

McMenamin Iain, Breen Michael & Muñoz-Portillo Juan. (2015). "Austerity and Credibility in the Eurozone." *European Union Politics* 16, no. 1: 45-66.

Nelson, John S (1998). *Tropes of Politics: Science, Theory, Rhetoric, Action*. Wiscons. University of Wisconsin Press.

Palonen Kari & Summa Hilikka (1996). "Johdanto: Retorinen käänne?". Teoksesta Palonen Kari & Hilikka Summa *Pelkkää retoriikkaa: Tutkimuksen ja politiikan retoriikat*. Tampere: Vastapaino.

Palonen, Kari (2008). "Speaking Pro et Contra: The Rhetorical Intelligibility of Parliamentary Politics and the Political Intelligibility of Parliamentary Rhetoric." Teoksessa Soininen, Suvi & Turkka, Tapani (toim.) *The Parliamentary Style of Politics*: 82-105 Helsinki: Suomen valtiotieteellinen yhdistys

Palonen, Kari (2012) *Parlamentarismi retorisenä politiikkana*. Tampere. Vastapaino.

Palonen, Kari. (2019). *Parliamentary Thinking: Procedure, Rhetoric and Time*. Cham, Switzerland: Palgrave Macmillan.

Patomäki, Heikki. (2007). *Uusliberalismi Suomessa: lyhyt historia ja tulevaisuuden vaihtoehdot*. Helsinki. WSOY.

Pekonen, Kyösti 2011. *Puhe eduskunnassa*. Tampere. Vastapaino.

Perelman, Chaim (1996): *Retoriikan valtakunta*. Suomentanut. Leevi Lehto. Tampere: Vastapaino

Purhonen, Eino (1961) *Eduskunnan budjettivalta*. Suomalaisen lakimiesyhdistyksen julkaisu. A Sarja N:o 66. Vammala. Vammalan kirjapaino oy

Puumala, Tuomo. (2010) *Budjettipuhe valtaa eduskunnan: Kansanedustajien budjettipuheenvuorot vallankäytön välineenä*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Valtio-opin pro gradu-tutkielma. Viitattu: 25.9.2021. Saatavilla: <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/24555>

Queiroz, Regina. (2018). Neoliberal TINA: An ideological and political subversion of liberalism. *Critical policy studies*, 12(2), 227-246.

Railo Erkkä & Ruohonen Sini. "Vaalikampanjat ja julkisuuden agenda". Teoksessa: Grönlund Kimmo & Wass Hanna (toim.) (2016) *Poliittisen Osallistumisen Eriytyminen*: 76-94 Eduskuntavaalitutkimus 2015. Oikeusministeriö.

Summa, Hilikka (1998): Kolme näkökulmaa uuteen retoriikkaan: Burke, Perelman ja Toulmin ja retoriikan kunnianpalautus. Palonen Kari & Summa Hilikka (toim.) *Pelkkää retoriikkaa: tutkimuksen ja politiikan retoriikat*: 51-84 Tampere: Vastapaino.

Tuomala, Matti. (2019) *Markkinat, Valtio & Eriarvoisuus*. Tampere: Vastapaino.

Vainikka Eliisa, Kanner Antti, Era Riikka, Harju Auli., Koivunen Anu. Seuri Olli & Mäkelä, Eetu. (2020). "Kilpailukykyloikasta ruutitynnnyriin: metaforat ja affektiivisuus poliittisen kriisin journalismissa." *Media & Viestintä* 43, no. 4: 247-271

Valtioneuvoston kanslia (1999) *Pääministeri Paavo Lipposen II hallituksen ohjelma 15.4.1999*. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia. Viitattu: 5.9.2022 Saatavilla: <https://valtioneuvosto.fi/-/67-paaministeri-paavo-lipposen-ii-hallituksen-ohjelma>

Valtioneuvoston kanslia (2015) *Ratkaisujen Suomi: Pääministeri Juha Sipilän hallituksen strateginen ohjelma 29.5.2015*. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia. Viitattu: 3.8.2022 Saatavilla: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/163399>

Valtiovarainministeriö (2015) *Talouspolitiikan lähtökohdat 2015–2019: Valtiovarainministeriön virkamiespuheenvuoro*. Valtiovarainministeriön julkaisuja 13/2015. Helsinki: Valtiovarainministeriö. Viitattu: 5.2.2022 Saatavilla: <https://vm.fi/documents/10623/1096506/Talouspolitiikan+1%C3%A4ht%C3%B6kohdat+2015%20-2019+-raportti/27db969b-8eef-4312-aaf3-e6258a2e8801>

Weil, David N. (2016). *Economic Growth*. Third edition. Abingdon, Oxon. New York. Routledge.

Wiesner Claudia, Haapala Taru & Palonen Kari (2017). *Debates, Rhetoric and Political Action: Practices of Textual Interpretation and Analysis*. New York, NY: Palgrave Macmillan.

Wilson, John. (1990). *Politically Speaking: The Pragmatic Analysis of Political Language*. Oxford: Basil Blackwell.

